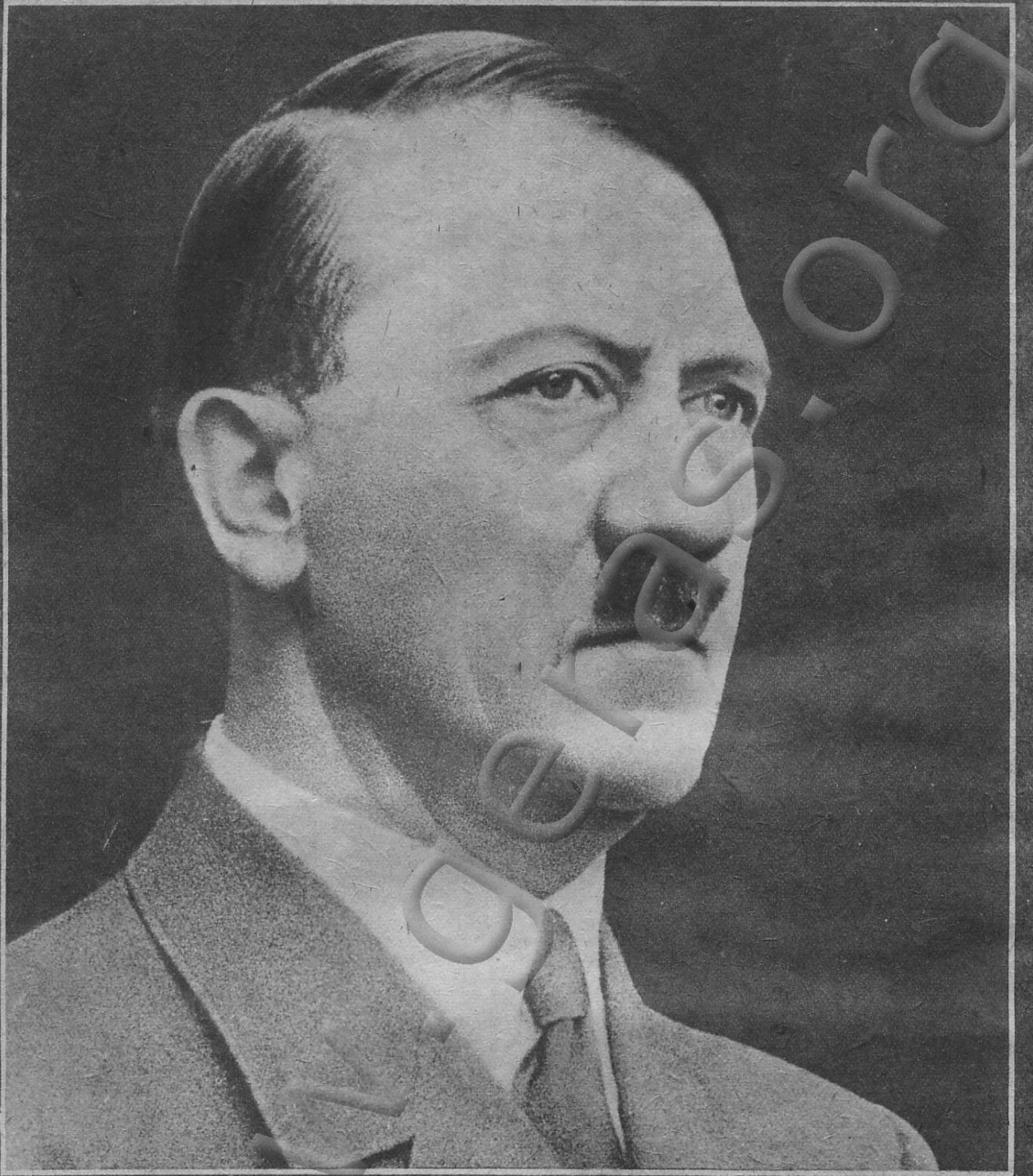

Nr. 4
1944.IV.30

NAUJOJI SODYBA

Kasmet balandžio 20 dieną visa vokiečių tauta ir visos kitos Naujosios Europos tautos su didžia pagarba ir ryžtu mini Fiurerio gimimo dieną.

Sis ižymus Didžiojo Reicho vyras vadovauja likiminei ir istorijoje dar negirdėtai kovai su visos kultūringos žmonijos priešu — žydiškuoju bolševizmu ir jo bendraisiais, anglais — amerikiečių plutokratais.

1933 m. sausio 30 dieną, Adolfui Hitleriui tapus Didžiojo Reicho vairininku — valstybės kancleriu, prasidėjo nuostabus Versalio sutarties nuniokotos Vokietijos atkutimas.

Vokiečių tauta, Fiurerio valios suvienyta ir užgrūdinta, didinga, stipri ir tarpi, suprato, jog nuo šio laiko prasidėjo ne tik valstybės, bet ir tautos dvasios atgimimas.

1941 m. birželio 22 dieną, Fiurerio Adolfą Hitlerį įsakyta, garbingoji vokiečių kariuon-

menė pradėjo žūtbūtinę kovą su bolševikiškuoju slibinu, tuo žygiu išlaisvindama raudonojo teroro pavergtas Pabaltijo tautas, jų tarpe ir mūsų tévynę Lietuvą.

Adolfo Hitlerio vadovaujamoji milžiniška kova yra ne tik Vokietijos, bet ir visos Europos kova dėl savo gyvybės ir 2000 metų kurto kulturos.

Lietuviai tauta, prisidėdama prie visų, kovojančių su bolševizmu ir žydiška plutokratija Europos tautų, sveikinančiu Fiurerį jo gimimo dienos proga, lieka kupina tikejimo, kad pradėta didžioji kova bus laimėta ir Géris nugalės Pi kta.

Ir mūsų ükininkas, galis negrasomas baisaus bolševikinio maro, ramiai dirbtį savo giminają žemele, pagarbiai mini šio Didžiojo Vyro 55 metų sukaktį ir visomis išgalémis — darbu ir ūkiškomis gérybėmis — prisideda prie Vokietijos ir kartu visos Naujosios Europos pergalės.

Pavasario žemė

Gražiausias žmogaus gyvenimo lai-
totarpis — jaunystė — niekad nepa-
sikartoja. Bet užtai kiekvienais me-
nis pasikartoja pavasaris. Tatai juo
abiu žmogų jaudina, nes kiekvienos
olelytės, kiekvieno mažiausio vabalui-
o, kiekvieno gležniausio pumpurėlio at-
dimas gyventi ir žydėti mūsų nuo-
autai kalba be širdžių apie nenu-
rūkstančią gyvybę. O gyvybę juk yra
vati brangiausia Praamžio dovana
iekvienam sutvėrimui. Neveltui tat ir
mogaus jaunystė poetai lygina su pa-
vasarui ir kviečia tą laiką brangiinti
ei gražiai išnaudoti. Pavasaris, be to,
mums primena nesulaikomai greitą lai-
to bégimą, tarytum, nuolatinį upių
vandenų tekėjimą... Ir iš tikro: kas
ei greičiau nesulaikomai prabėga už
laiką? Vakar dar žemė sustingusi buvo,
kaip akmuo, užvakar dar ledas traškėjo
ir vėjas sniega nešiojo, o šiandien jau
atsileidžia pašalas, gyviau ant medžių
viršinių varnos groja, pirmutinių šil-
esnių saulės spinduliu atokaitoj vie-
wersių, aukštyn iškildami, čirena.

Šiandien dar minkšta žemė, dar bėga
grioveliais drumzlinas vanduo, o ryt
jau artojas ištrauks iš pastogės žagre,
nes pradžius jau smėlėta atkalnė, po
laždynais peržydės žibutės, ir papieviai
prive upių ir upelių apsipilis geltonomis
purienomis. Viskas, kaip toj dainoj:
Kelsis, dygs žaliuos ir augs,
— džiaugsmo žydičio bus daug, nes —

Pavasario žemė, kaip motinos krū-
ties,

Silpnutei gyvybei nesigaili meno.
Iš ūždžių išsiėmė alkanos šaknys
Ir pirmajį šypsnį žiedais išlukštemo.

Siūbuojančiu jūru ir mėlyno
skliauto,
Nepratusios akys apimti neįmano,
Bet motinos žemės palaimintos
krūties

Silpnutei gyvybei nesigaili meno...

(Putinas)

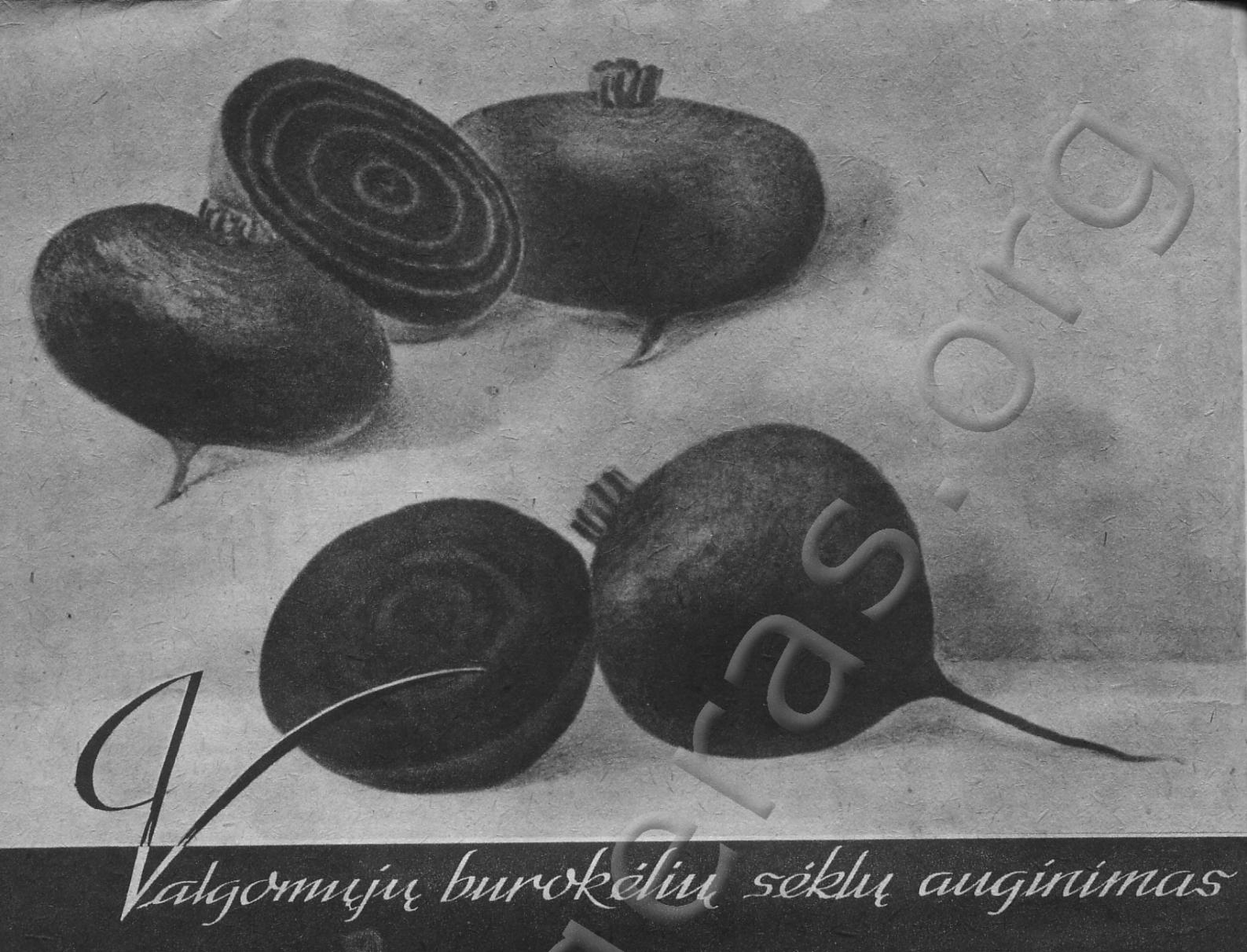
Savaip yra gražus kiekvienas metų
laikas, betgi pavasaris yra pasikarto-
jančios gyvybės ir, nelyginant, žemės
jaunystės šventė. Neveltui to gražiausio
metų laiko išibėgėjime būna ir Vely-
kos — Prisikėlimo šventės. Visa tai taip
gražiai sutampa, susibėga mūsų samonėj,
mūsų sieloj, kad, regis, kitaip ir
būti negali. Pro mūsų pirkios langus
išstringa viskā šildantys saulės spinduliai,
mūsų sodybas glosto gaivinantys
pietiniai vėjai. Pasižiūrim pro langus —
visur prisikėlimas. Kalnelio viršūnė
dar juoduota, medžiai dar nuogi svyrusoja,
bet iš pakalnėlių jau žaliuoja,
žaliuonyse jau lipa pamažu į kalną.

Prisikėlimas eina, kaip saulės šviesa,
per žemę. Prisikėlimo jausmas jaukia
šilima užpila žmogaus širdį ir mintis.
Ir mums prisimena nesenai atgiedota
giesmė einant Velykų ryta aplink medinę bažnyčią: Linksmia diena mums
nušvito, visi laukėm džiaugsmo šito..." Matome aplinkui nuostabujį gamtos prisikėlimą, negalime tada netikėti ir žmogaus prisikėlimu: iš vargu, iš nelaimių,
iš siaučiančių pasibaisėtinai didelių karos
audru. Tasai tikėjimas palaiko mūsų vi-
sokeriopas jėgas darbe ir kovo dėl
geresnio ir gražesnio gyvenimo.

Kaip gi netikési prisikėlimu pavasarij,
kai kiekvienas daigas kalasi ir kalasi
pro žemės plūtą, kai kiekvienas gyvas
padarėlis sujudė, sukruta ir pajunta
visoj pilnybėj savo gyvenimą, koki jam
gamta šioj žemėj yra skyrusi. Žmogus,
tasai samoningasis gamtos valdovas,
dar daugiau, dar giliau pavasarij pajunta
gyvybės prasmę. Ir apie nieką negal-
vojant, iš neiką nesigilinant, pavasaris
jau savaiame žadina mus džiaugtis gy-
vybe. Džiūgauja ir krykštauja saulės
atakaitoje išbėgę vienplaukiai vaikai.
Pavasario oras, pavasario žemė ir saulė
pažadina juos pajauti gyvenimo ir gy-
vybės galia. Ir žili seneliai, pasirams-
čiuodami lazdėmis, išeina iš trobų į ora,

į saulę. Zino jie, kad jaunystė nepasi-
kartos, kad nesugriš tas, kas pragyven-
ta, betgi pasikartojoantis pavasaris pri-
mena ir lyg atgaivina žmogaus nenu-
trūkstamą ryšį su matomaisiais reiški-
nais. Seneliai dar nori sulaukti pa-
vasario visos pilnybės — pasidžiaugti dar
karta visos aplinkos sužaliavimu, baltu
ievu, vyšniu ir visų sodų žydėjimu...

Gyvybės prasmės ir gyvenimo
džiaugsmo pajutimas pavasarij gimdo
žmogaus jėgas, padaro žmogų ne tik
pajėgų, bet ir užsidegusį darbui. Tada
jau jis, žmogus, junta nebe našta, bet
darbo palaimą ir džiaugsmą. To jis pa-
vasario žemė moko. Ar gi mums sveti-
mas tasai jausmas, kai po sunkaus dar-
bo dienos imame aiškiai jausti pasiten-
kinimą ir pasigérējimą tuo, ką nudir-
bome. Nuvarę mūsų sąnariai nekelia
abejonų dėl darbo prasmingumo. Są-
nariai ilisisi, o mūsų mintys bėga ir bė-
ga vis pirmyn: svajojame, planuojame
ir užsimojame dar didesnius dalykus nu-
veikti. Sitaip žmoguje gimsta noras ne
tvarkyti, ne kontroliuoti, ne užimti, ne
valio. Ne būtinio prievara, bet kū-
rybinis užsidegimas žmogui suteikia jė-
gų pakelti daugiau, negu mums iš karto
gali atrodyti, nes žmogus yra pasaulin
pašauktas ne griauti, bet statyti. Pa-
vasario žemė, didžiausia statytoja ir at-
sinaujintoja, kalba į mus apie tai be
žodžių — kiekvienu žolelytės pasistie-
pimui, kiekvienu daigeliu per žemės
plūtą prasikalimu, kiekvienu geltonos
purienos prasiskleidimu. Pavasario žemė
šaukia žmogų dirbtį, kurti ir tikėti,
nors aplinkui kristų granatų skevel-
dros, nors lytu kulkų ir fosforo ugnies
naikinantis liečus. Ne bijodamas ir dre-
bédamas, bet kurdamas ir dirbdamas
žmogus, paprastai, išbrenda iš jis už-
griuvusiu nelaimiu.

Valgomieji burokėliai yra kiek jaučiaresni pavasario šalnoms, ir sodinami ievai sužaliavus. Burokėliams, kaip ir valgomoms morkoms, labai svarbu patikrinti mėsos spalvą. Tam tikslui atrinktiems burokėlių pasodams nupiauame šaknies apačią kartu su uodegėle taip, kad dar liktų apie $\frac{3}{4}$ iki $\frac{1}{5}$ burokėlio nepaliesta. Gelsva burokėlio mėsa rodo, kad burokėliai yra išsigimę ir veislei netinka. Piūvio vietas neužmirškime išdezinfekuoti anglies milteliais. Pastebėta, kad tokie piaustytini burokėliai išišalknyja nė kiek neblogiau už nepiaustytus.

Burokėliai reikalauja šiltos nuo šaltų, vėjų apsaugotos vienos su giliai įdirbtą puvelėsią ir šilta žeme. Jų gana stambūs kerai lengvai išgula ir prašyti prasosi atrameliu. Norėdami sutaupyti baslius, galime juos kaip kopūstus sodinti lizdais po keturis aplink vieną basliuką. Sodinama į kastuvą ar kauputuku padarytas duobutes, tiek giliai, kad tik būtu matyti kerpelė. Žemė aplink pasodintą šaknį turi būti gerai apspausta ir iš paviršiaus vėl lengvai supurenta ar, kas daug geriau, užberta sutrėšusi mėšlu. Užėjus sausrai bu-

rokėlius reikia gausiai palaistyti. Vidutiniai vienam augalui duodamas 40 iš 50 cm plotas. Kaip ir kitus pasodus, suželusius burokėlius salietruoja ir kaupia. Pradėjusius žydėti papildomai trėšiamie vandeniu atskiestomis srutomis su fosforiniu trašu priedu.

Burokėlių sėklų nokimas užsitiesia ilgai; derlius renkamas dalimis, išrinktinai, kai bent pusė šakelėje augančių kamuoliukų ima ruduoti. Ilgiau laukti neapsimoka, nes pernokusios apatinės sėklas lengvai nubyra. Džiovinama pastogėje pelėms neprieinamoje vietoje. Didės masto augintojai visą derlių nuima iš karto ir džiovina ant žaginių. Kuliama mašinomis; valoma vėtykle, po to drobiniu (burokiniu) kalneliu. Maži sėklų kiekiai labai švariai nubraukiami rankomis. Iškultos burokėlių sėklas turi dar savyje daug drėgmės ir yra reikalingos ilgesnio džiovinimo kūrenamoje patalpoje. Cia tačiau reikia saugotis pelių, kurios labai greit gali pagadinti visą sėklų derlių išgrauždamos iš kamuoliukų miltingus grūdelius. Burokėlių sėkloms, na ir visoms kitoms, džiovinti patariama ištaisyti tokia džiovyklėle: iš plonų

lentučių daromi rėmai maždaug 100 i 75 cm² didumu ir aptempiai tanki vieliniu tinklu ar plonu, retu audeliu. Rėmų kraštai apkalami 5 — 7 cm platumo lentelėmis taip, kad susidarytų lyg ir labai plati, bet žema dėžutė. Pripildę jas džiovinama medžiaga sustatomė nelygynant lentynas ant tam tyčia įrengto pastovėlio ir laikome sau-létą dieną prie atdaro lango, o kadrėgna ir šalta — šalia prikurento krosnies.

Pašariniai runkeliai yra, patvaresni negu raudonieji burokėliai, užtat tenkinasi kiek prastesnėmis auginimo sąlygomis. Jų stiprūs stiebai leidžia jų auginti be atramų. Auginant didesni mastu sodinami i lygų lauką eilėmis ar kvadratais, duodant vienam pasodus nuo 50 iki 60 iš 60 cm² ploto. Sodinama giliai iki pat kerpeles. Toliau prižiūrima panašiai, kaip burokėlius. Tie runkeliai, tiek burokėlių sėklų dažnai puola amarai ir kartais padaromi įems didelę žalą. Tokiais atvejais reikia sėklojus purkšti (galima palenkinti ar plauti) tabokos mirkiniu. Pašariniai runkeliai sėklų rinkimas ir apdirbimas tokis pat, kaip burokėliu.

Daržovinių šakniavaisių — ropių, griežčių, morkų, žieminių rūdikų ir petreliai pasodai sodinami tuoju po kūpštū, nuo gluosnio žydėjimo iki to laiko, kai ima ievos žaliuoti.

Ropės yra labai skani, maistinga ir turinti nemažą vitamino daržovę, todėl patartina kiek daugiau susirūpinti juju sėklų auginimu. Mūsuose dažniau auginamos suplotomis šaknimis geltonmėsės „Petrinės“ bei „Suomiškos“ ir apskritasaknės „Gold ball“ (aukso rutulys). Norint turėti gerą pasodų reikiājas sėti prieš pat liepai žydint, nes tuomet esti mažiau spragiu, kurios labai gadina ropių daigelius. Be to, anksti pasėtos ropės iki rudens peraugą ir blogiai išsilaike iki pavasario. Viena svarbiausių gero ropių laikymosi sąlygų yra šaltas ir tamsus rūsys. Atrinkdami ropių pasodus be veislino tiplingumo žiūrime: 1) bendro šaknies švelnumo: apie ką liudyja plonas kaklelis, plona uodegėlė, plona, plynė odelė; 2) šakniaropės taisyklingumo ir 3) griežto geltonos ar balto šaknies mėsos pasireiškimo. Mėsos spalva patikrinama prieš pat sodinimą nupiaulant ploną skiltelę šaknies šone (bet ne apačioje, kaip burokėliams) ir tuožaizdą užteplant anglimi.

Vieta ir žemė ropėms parenkamos kaip kopūstams. Nežiūrint to, kad ropės yra palyginti labai atsparios šal-

noms, rūsyje pradėjusius želti ropių pasodus reikia pratinti prikasant apsaugotoje lyseje ir tik po to sodinti į daržą. Per daug sužėlę — su 15 — 20 cm stiebeliais — pasodai iš viso netinka sodinti. Séklinės ropės, kaip ir kitų šakniavaisių pasodai, sodinamos giliau, negu augo pirmaisiais metais, taip, kad vos būtų matyti kerpelė. Auginant didesniu mastu, kai sėklojų kerai néra ramstomi, sodinama tankiai, kvadratais, paliekant 25—30 cm tarpus. Suželusias ropes reikia apkaupti ir prieš tai kartą pasalietruoti.

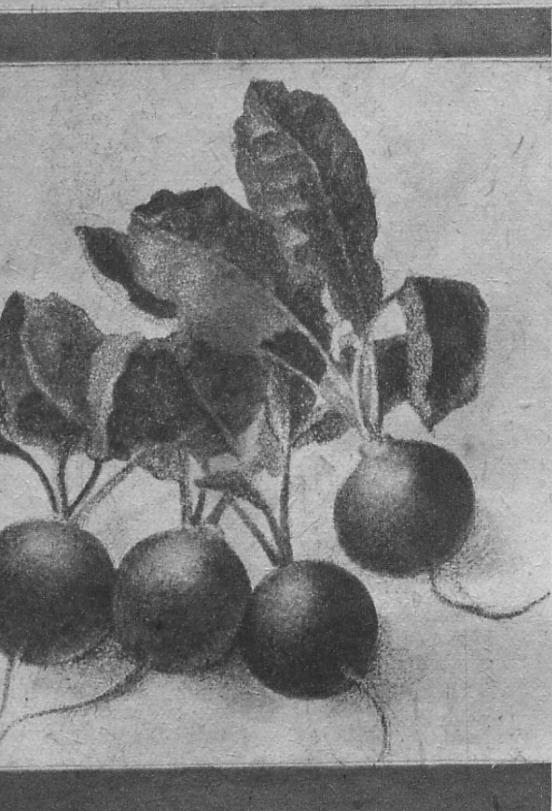
Ropių sėklojai pasižymi savo augimo spartumu ir jau gerokai prieš rugiapilių suspėja išnokinti sėklas. Žalias dar ropių ankštaras dažnai puola paukščiai, per vieną kitą dieną sunaikindami kone visą derlių. Kovojaame su jais baidykliémis, veidrodiniais malūnéliais ar, kas tikrai padeda, statydamis sargą su terkšle. Turint tik keilis kerus patartina juos aptraukti tankiu tinklu ar audeklu. Tie patys paukščiai išlesa griežčių, kopūstu, rūdikų ir ridikelių sėklas, tačiau mažiau jas mēgsta, negu ropių. Ropių sėklas paprastai renkamos iš karto išraunant visą kerą su šaknimis, kai ankštaros ir stiebai ima gelsti. Džiovinama pakabinus pastogėje virš patiestos paklodės: bedžiūdamos ropių ankštaros, kaip ir kopūstu, sproginėja ir išbarsto la-

biausiai prinokusias sėklas.

Pašariniai ropių sėklas auginamos paňai, kaip ir valgomuju. Neužmirškime, kad jos labai mišrinasi su valgomomis, todėl negalima vieną greta kitų auginti. Taip pat séklines ropes reikėtų saugoti nuo griežčių, rapsų ir ropsvérių kaimynystės.

Griežčiai mūsuose auginami dviejų rūsių — valgomieji ir pašariniai. Vieñu ir kitu sėklų auginimas yra beveik vienodas. Kadangi jie tarpusavy mišrinasi, vienu laiku auginant reikia jų sėklojus sodinti toli (500 m) vienus nuo kitų ir, be to, neužmiršti, kad jiems kenkia kopūstu ir ropių artimumas. Pasodams atrinktos šaknys privalo būti dailios, nešakotos, trumpa galvele, kur lapai atrodo augą iš pačios šakniaropės, bet ne iš kūginiai išsikišusio sutrumpinto stiebo. Žiemą išlaikomi kaip ropės. Jei prieš sodinant suspėja suželti, patariama visą pasodą su lapeliais apvelti jau minėta molio tyre. Sodinama kaip ropes, tik duodami kiek didesni atstumai, nes griežčių kerai išauga žymiai didesni. Auginant didesniu mastu jie neramstomi, tik sužėlę aukštai apkaupiami. Griežčių sėklas prinoksta kiek velyiau negu ropių ir renkamos dalimis, išrenkant labiausiai prinokusias šakeles. Džiovinamos ant patiestų paklodžių. Kuliamos kaip kopūstu sėklas.

rinkstyruij daržovių auginimas

Daržovių reikšmės šiu laiku maitinimuisi ir sveikatos palaikymui aiškinti jau nereikia, nes šie klausimai kiekvienam aiškūs. Tik reikia išauginti kiek galima daugiau daržovių, o jos visuomet bus sunaudotos. Šiuo laiku kaip tik jau baigiasi praėjusių metų daržovių atsargos, be to, ir pačios daržovės, išstovėjusios keletą mėnesių rūsiuose, jau nebeturi to šviežumo, koks yra tik iš daržo gautų daržovių. Tat labai laikas pradėti auginti ankstyviasias daržoves, kad kurį laiką neliktume visiškai be daržovių, nes darže pasėtomis daržovėmis, kad ir salotomis ar ridikeliu, galėsime pradėti naudotis tik apie birželio mén. pradžią; tik ankstyvam pavasariui esant — gegužės mén. pabaigoje.

Labai ankstyvų daržovių galima išsiauginti turint inspektus; iki trijų sauvių derlių galima paankstinti daržoves auginant šiltežese. Dėl to čia trumppai ir peržvelgsime, kokius daržovių ir kokiomis priemonėmis galėtume kiek galima anksčiau išsiauginti.

Prityre daržininkai inspektus pradedā ruošti vasario mén. antroje pusėje. Juose ankstyvųjų daržovių (salotų, ridikelių, špinatu) jau turi balandžio mén. pradžioje. Pradedantieji inspektuose daržininkauti, juos turėtų įruošti kovo pabaigoje ar pirmomis balandžio dienomis.

Siltežės ruošiamos jau gerokai atsilus ir žemei pradėjus džiūti, kada nepasitaiko didesnių šalčių ir galima apsieiti be langų, o tik su šiaudinėmis pynėmis.

Turint tinkamas priemones, veik visų daržovių galima anksti užsiauginti, bet dažnai tai įmanoma šiltamuose. Turint tik inspektus ar šiltežes, tų ankstyvųjų daržovių, kurios galutinai išauginamos naudojantis šiomis priemonėmis, kiekis žymiai sumažėja. Svarbiausios iš jų yra šios: salotos, ridikeliai, špinatai, agurkai, svogūnai laiškams ir petruškos lapams. Dar galima inspektuose išsuginti ankstyvųjų morkų ir burokelių lapu.

Ridikeliai

Ridikeliai yra labiausiai paplitusi ankstyvoji daržovė, nes juos ir auginti lengviausia. Ypačingaj šilto inspekto jiems nereikia; aukštėsne temperatūra

gali būti iki ridikelių sudygsta. Vėliau inspekte temperatūra turi laikytis apie 15° C. Esant aukštėsnei temperatūrai, ridikeliai išsitiesia. Dėl to tuos inspektus, kuriuose auginami ridikeliai, reikia gerai védinti. Apie temperatūros reguliavimą šiltežese čia nekalbama, nes ten ją sunkiau ir reguliuoti, be to, šiltežėse niekad nebūna persilta.

Ridikeliai inspektuose ar šiltežese sėjami eilutėmis skersai dézēs. Tarp eilučių atstumai 10 cm, o grūdai eilutėje maždaug per 1 cm. Sėjama, kaip ir špinatai, i liniuote padarytus apie 1 cm ilgumo griovelius. Jei ridikeliai sudygsta gerai ir atrodo, kad bus tankūs, reikia juos tuojuo prareinti taip, kad daigas nuo daigo liktu per 2 cm. Tankiai augdamis ridikeliai lėčiau auga ir greičiau išsitiesia, kas néra pageidaujama. Ridikelių priežiūros darbus, be retimino, laistymo, purenimo ir ravėjimo, sudaro dar kaupimas. Kaupiami ridikeliai netaip išsitiesia ir išauga gražesni.

Inspektuose ar šiltežese auginti reikią parinkti pačias anktyviausias ridikelių veisles, iš kurių pažymėtinos: Vyšnios, Sviestiniai ir kiek velyvesni National.

Salotai

Salotu anksti galima turėti auginant šiu būdu. Salotų sėkla pasėjama mažoje dézutėje; maži daigeliai išpikuojami 5×3 cm atstumais į kitas dézutes ir laikomi kambaryje ant palangės. Kai tik įruošiamas inspektas, šie salotų daigeliai persodinami į inspekta 10×10 cm atstumais. Šiltežėse salotų daigai sodinami tokiais pat atstumais, kaip ir inspektuose. I dézutes sėklą reikia seti 2–3 savaitėm prieš įruošiant inspektus ar šiltežes.

Salotos mėgsta šilimą ir gana tvanku orą, tarp jų geriau auga šiltame inspektuose, kurį reikia mažiau védinti. Inspekte ar šiltežėje salotos derinamos su agurkais: viename inspektuose lange viduje sodinami 2–3 agurkų daigai, o visas kitas plotas užimamas salotomis. Iki agurkų daigai kiek paauga, salotos jau būna tiek išaugusios, kad jas galima naudoti. Pirmiau pradedame naudoti arčiau agurkų daigų esančias salotás ir pamažu einame prie inspektuose kraštų.

Agurkai

Agurkų auginimas jau yra sunkesnis, nes jų daigus išauginti kambaryje ne visuomet pavyksta. Bet kadangi šiam tikslui sunaudojama labai mažai sėklas, tai ir agurkų reikėtų pabandyti išsiauginti. Sėkla sėjama apie 2 savaites prieš inspektą ar šiltežę įruošiant. Žinant, kad viename inspekto lange sodinami 2–3 agurkų daigai, lengva nustatyti reikiama jų kiekį. Geriausiai agurkų daigus pasiseka išauginti apie 10 cm skersmens moliniuose puodeliuose. Dar reikia prisiminti, kad agurkai mėgsta mėsline, ypač karvių mėšlo, perpuvusi žemę, tad i jiems sudaromos žemės mišinius, jeigu tik galima, reikia įmaišyti šios žemės. Tokiu mišiniu turėtų būti pripildomi ir puodeliai, toks mišinis naudojamas inspekte ar šiltežėje.

Galima agurkų sėklą sėti karštū vandeniu išplikytose piuvenose, ir tik išlindusius daigelius tuoju persodinti i puodelius. Bet galima i kiekvieną puodelį tiesiai sodinti po dvi sėklas. Kai daigeliai pradeda auginti pirmą tikrąjį lapelį, silpnėsnis daigelis iškerpamas. Iki nėra įruoštas inspektas, daigeliai auginami kambaryje, laikant labiausiai saulėtoje ir šilčiausioje vietoje. Kai tik inspektas pilnai įruošiamas ir gerai pradinamas, agurkus su puodeliais reikia perkelti į inspektą, nes tame jie daug geriau auga.

Iš puodelių agurkų daigai išimami ir sodinami inspekte ar šiltežėje i nuolaužą augimo vietą tik tada, kai jie turi bent 2–3 tikruosius lapelius.

Agurkai mėgsta šiltą inspektą ir gana tvankų orą, t. y. agurkų inspektai mažiau védinami. Tinkamiausia temperatūra apie 25° C. Agurkų daigai šiek tiek kaupiami. Be to, jų viršūnėlę virš 4–5 lapo reikia nukirpti, antros eilės šakų viršūnėlės taip pat kerpamos viršum 4 lapo. Tai daroma dėl to, kad daugiau agurkų mezgama ant 3–4 eilės šakų. Vėliau agurkams nereikia leisti išaugti labai tankiemis, nes tankūs agurkai mažiau mezga už vidutinio tankumo agurkus. Jei neskraido vabzdžiai ar ypač bitės, agurkus apdulkinti reikia dirbtinai.

Viena iš ankstyviausių ir derlingiausių inspektinių agurkų veisių yra Nr. 1 (dar vadinti Ulricho Nr. 1).

Matome, kad šiek tiek pasistengus, galima užsiauginti ankstyvųjų daržovių. Ankstyviasias daržoves auginant inspektuose ar šiltežėse reikia tik atiduomo. Per dieną keletą kartų inspektus ar šiltežes reikia tikrinti: iš ryto nudengti, kiek vėliau védinti, saulėtomis dienomis, atsižvelgiant į temperatūrą, inspekte ir auginamas daržoves, inspektų langus atitinkamai pakelti. Reikia laiku daržoves palieti; liejimui nenaudoti labai šalto vandens: geriausia, kai liejimui naudojamas inspektu tempera-

tūros vanduo. I vakarą vėdinimą reikia sumažinti, o nakčiai gerai uždengti. Kadangi darbo prie inspekto būna nors ir nedaug, bet nuolatos, tai inspektai ar šiltežės turi būti įruošiamos arti namų.

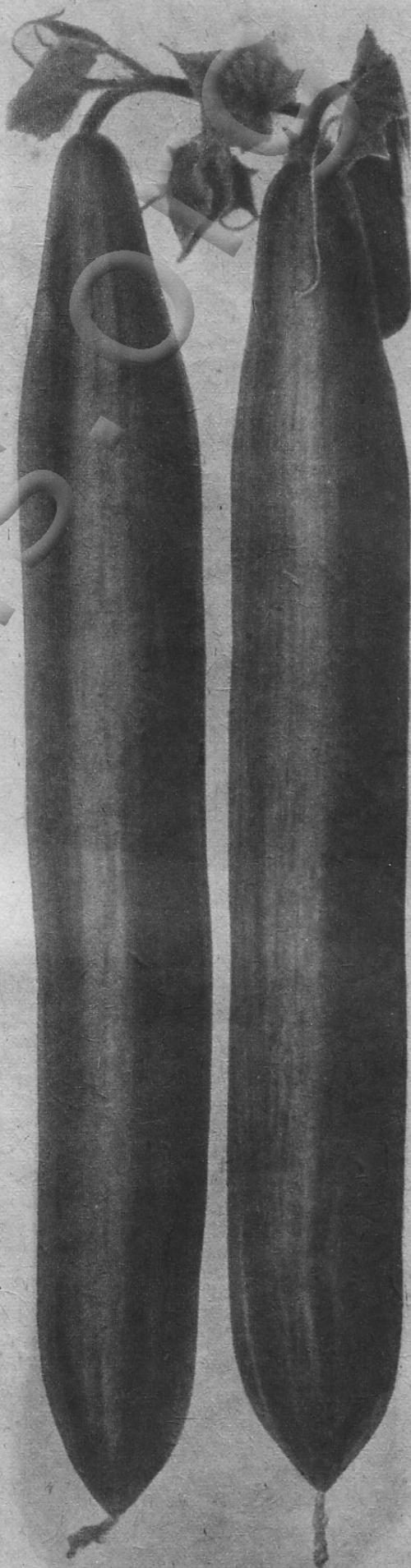
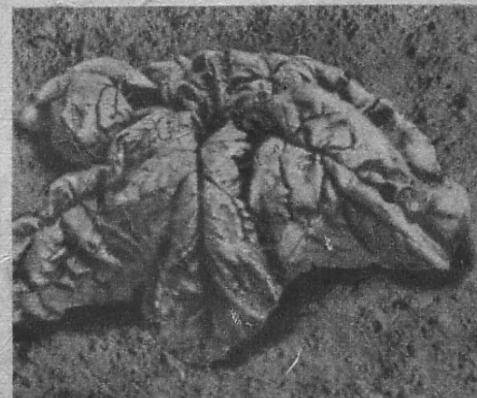
Svogūnų laiškai ir petrušku lapai

Svogūnų laiškų ir petrušku lapų galima išsiauginti kambaryje, inspekte ar šiltežėje. Kambaryje 10 cm gilumo dézutėje prie vienos kito sodiname svogūnus. Toje pat ar kitoje dézutėje sodiname ir keletą petrušku šaknų. Dézutes statome prie lango. Svogūnai ir petruškos tuoju pradeda augti, ir juos po kokių trijų savaičių nuo pasodinimo jau galima naudoti.

Įruoštame inspektę ar šiltežę taip pat galime šiek tiek šių daržovių pasodinti. Cia jos greitai išauga ir galima naudoti. Inspektuose dažnai laiskams sodinami žieminiai svogūnai, kurie šiam reikalui iš lauko iškasami rudenį ir per žiemą laikomi rūsyje. Šiaisiai metais ir šiuo laiku žieminių svogūnų galima iškasti iš daržo, nes žemė nera perdaug išalusi.

Špinatai

Špinatai pas mus mažai naudojami, bet ir jų įruoštame inspekte reikia kiek paseti. Jie auginami tiesiai iš sėklas, t. y. daigai dézutėse neišauginami. Inspekte ar šiltežėje špinatai sėjami eilutėmis skersai dézės. Tarp eilučių atstumai 10 cm. Retinami tik tada, kai labai tankiai sudygsta; retinant daigai paliekami maždaug per 2–3 cm. Kitus špinatus priežiūros darbus sudaro laisymas, purenimas ir ravėjimas. Inspektai, kuriuose auginami špinatai, jau védinami daugiau. Kai špinatais neužmamas visas inspektu langas, jie derinami su ridikeliu.

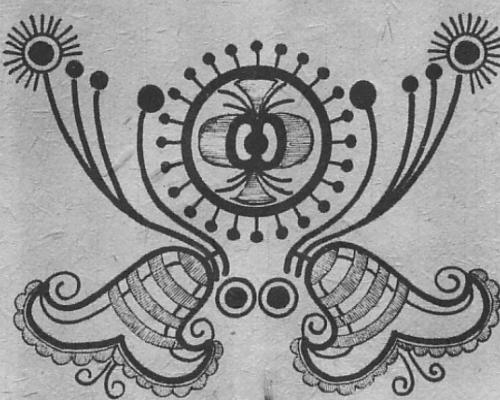

ornamentuotos KIŠENĖS puošia DRABUŽI

Paskutinėse moterų drabužių mados yra būdinga kišenės. Kišenėmis puošia suknelės, eilutes, apsiaustus ir kt. Jos yra kartais ypatingai didelės ir simetriškai abiejose pusėse viršuj ir apačioje juosmens prisiuvamos. Tenka pabrėžti, kad viršutinės kišenės anksčiau budavo siuvamos arčiau pečių, dabar arčiau juosmens. Kartais prisiuvamos viena vienoje pusėje virš juosmens, ki-

ta žemiau juosmens kitoj pusėj arba dvi žemiau juosmens. Pas mus dar visiškai neiprasta prisiuti vieną didele kišenę vidury, aukščiau juosmens. Kišenė būna įvairių formų rauktų ir nerauktų. Jos visos gausiai ir įvairiaspalviai ornamentuotos. Surauktųjų kišenėjų surauktoji dalis prisiuvama prie siauresnės ar platesnės kokios nors formas juostelės. Surauktoji dalis visiškai netinka puošti, nes pats suraukimas yra daromas tam, kad įnestų puošnumo. Šitos rūšies kišenės gali būti papuoštos tik pakraščiais, kad pabrėžtų jų formą. Su puošniom kišenėm sukneliu, kostiumeliu ir paltu forma būna į kliošą ar surauktą per juosmenį su plačiu ar siauru dirželiu ar visiškai be jo. Kliošas tinka storesnėms, rauktos suknelės — plonesnėms.

Siūlai. Kiekvienai tuo kils siūlų klausimas. Iš kur jų gauti? Daugelis

buvo ir yra mégėjos siuvinėti. Visuomet nuo įvairių siuvinėjimų pasiliauka kiek nors siūlų likučių. Kaip paprastai, jie sudedami į gražią dėželę ar stalčių. Cia jie sukas, pinasi ir veliasi, net per keletis metus, kol pasidaro didelis veltukas, neišardomas kaltūnas. Susivėlė siūlai užima vietą ir laikomi kaip kokia didelė gėrybė. Cia yra didžiausias netvarkos pažymys ir nemokėjimas išnaudoti likučių. Zinau, kad visos neturės vienodų spalvų likučių, todėl duotų pavyzdžių spalvas nenurodinėsi. Spalvas derinti paliksii jūsų drąsiam, be dideilio galvosūkio sugebėjimui. Kiekvienos rūšies taškiukai, brükšneliai ir žiedeliai gali būti kitos spalvos.

Jei pas kurias neatsiranda siūlų likučių, tai galime paimiti lininius ar vilnonius siūlus. Juos reikia nusidažyti viena ar keliom spalvom ir siuvinėti. Be to, iš naminių siūlų galima padaryti vytas ar nertas virvutes ir jas plonu siūlu prisiuti. Šitokiu būdu siuvinėjant, ornamentas turi būti taip nupieštas, kad nereiktų virvelės karptyti. Lengviausia, greičiausia ir gražiausia, jei paimsite tik vieną priderintą spalvą prie medžiagos ir išsiuvinėsite. Plonesnės medžiagės naminiai siūlais siuvinėti neįmanoma, o su virvute galima šią kliūtį apekti.

Ornamentai. Lietuvaitės nuo senovės yra pasižymėjusios savo kūrybine galerija. Jų išvystyti nereikėjo joms jokių mokslių. Svarbu turėti skoni, jausti ir išplidyti. Daugiausia jos davė mums audinių ir juostų, o siuvinėjimų dyksniu palyginti nedaug. Cia yra graži proga atnaujinti savo kūrybinę galerią, ja pasitikėti ir savarankiškai sugalvoti papuošimui piešinį. Duotieji pavyzdžiai yra tik padrašinimui, kad pačios sugalvotumėte papuošimą. Jei dauguma panaudos duotuosius pavyzdžius, tai

nebus taip įdomu, nors ir spalvų deriniai būtų skirtini. Ornamentams medžiagą imti tik iš „Sodžiaus meno“ juostų, audinių, skrynių ar margučių raštų. Mes privalome įvertinti savą tautodailę, ją vystyti ir mokėti kiekvienu atveju pritaikyti prie šių dienų reikalavimų. Įvertinkime savą tautodailę, ji turi būti mums brangiausia. Būkime ir lietuviškos ir moteriškos!

Dail. B. Alkevičiūtė

NAUJOJI SODYBA

Kodėl mūsų cukraus fabrikai neturi darbo?

Paskutiniaisiais amžiais i žmonijos mitybą įsijungė du nauji augalai — bulvės ir cukriniai runkeliai. Šie du augalai nuo varpinių javų skiriasi tuo, kad savo gausais lapais iš oro ir vandenės, saulės šviesos pagalba, gamina labai daug krakmo (bulvės) ir cukraus (cukriniai runkeliai). Senovės laikais badas buvo dažnas svečias, o karo metais tiesiog neišvengiamas reiškinys. Bulvės, žymiai dalim daržovės ir cukriniai runkeliai įgalino žmones net ir vargingiausiose sąlygose apsidrausti nuo bado. Šie augalai, lyginant su varpiniais javais, pajęgia iš to paties žemės ploto duoti žymiai daugiau maisto. Štai dėl ko miestų ir miestelių gyventojai bulvėmis ir daržovėmis dabar užsodina ne tik visus sklypelius, bet ir šaligatvius.

O kuri gi dabar reikšmė cukriniai runkeliai? Kodėl dabar apie juos taip dažnai ir tiek daug rašoma ir kalbama? Kodėl, pagaliau, ūkininkai raginami auginti cukriniai runkeliai net prievolės tvarka? Kad tas viskas dabar vyksta, tai nėra atsitiktinis dalykas, tai nėra paprasta vokiečių valdžios ar Žemės Ūkio Vadybos užmačia.

Bendrai imant, cukrinis runkelis Lietuvoje yra dar svečias; čia mes jį kiek daugiau pažistame vos tik 12—15 metų Europos gyventojai cukrinį runkelį pažista jau pora šimtų metų. 1747 metais vokietis Markgrafas paskelbė žinia, kad runkeliuose aptinkės cukraus ir kad jis esą galima išskirti ir kad tas cukrus esas toks pat saldus, kaip ir nendrių cukrus. Ir štai nuo tų metų daugelis mokslininkų cukrinio runkelio iš akijų nebeišleido.

Kai Markgrafas tyrinėjo runkelį, tuomet jis turėjo nedaugiau kaip 2 procentu cukraus. Per tuos 200 metų mokslininkai yra ištyrę milijardus runkelio šaknų; jie vis ieškojo cukringiausių šaknų ir tik iš jų daugindavo sėklas. Cukringiausių runkeliai numeruoja, išrašo į knygas, veda giminingo linijas ir paveldėjimo keliu susilaukia vis cukringesnių šaknų. Per 200 metų runkeliai cukringumas padidėjo 20 kartų. Joks kitas augalas nėra padares tokios pažangos. Už tai ir neslebtina, kad mokslininkai ir ūkininkai šiuo augalu rodo tokį didelį susidomėjimą. Per 200 metų ūkiškoje spaudoje be pertraukos rašoma apie cukriniai runkeliai ir vis surandama ką nors nauja, ką nors naudingesnio pranešti ir ūkininkams ir cukraus pramonei. Dėl to visiškai nėra pagrindo nerimauti, kad, va, mes Lietuvoje tiek daug apie cukriniai runkeliaus rašome. Priešingai, reikėtų nerimauti, kad apie tokį idomų ir naudingą augalą ligi šiol mes per daug mažai kalbėjome.

Europos spaudoje šio karo metu apie cukriniai runkeliai ypač daug rašoma. Tyrinėjimo darbai vyksta net keliomis kryptimis. Atnkreptas dėmesys į du pagrindinius klausimus:

1. Kiek galima daugiau panaudoti cukriniai runkeliai gyvulių pašarui.

2. Suprastinti arba, tikriau sakant, labiau sumechanizuoti cukriniai runkeliai auginimo priežiūros ir sudorojimo darbus.

Reikia pripažinti, kad per tuos keleivių metus šiaiš dviem klausimais labai daug laimėta.

Išaiškinta, kad cukriniai runkeliai gražiausiu pasisekimu galima šerti visiems gyvuliams: kiaulėms, arkliams, karvėms, avims ir net paukščiams. Runkelių šaknis galima šerti sveikas (arkliams) ir smulkintas visiems kitiems gyvuliams. Be to, kiaulėms šaknys šutinamos kartu su bulvėmis. Cukriniai runkeliai šaknis galima šutinti kartu su bulvėmis ir kartu užraugti duobėse. Pagaliau, cukriniai runkeliai šaknys per žiemą išsilaičio geriau, negu kitų šakniavaisių šaknys. Tai tiek apie šaknų pritaikymą pašarui.

O cukriniai runkeliai lapai? Tai ir vėl neišsemiamas pašaro šaltinis! Užtenka pasakyti, kad vienas hektaras cukriniai runkeliai lapų vertas tiek pat, kiek vienas hektaras gerų dobilų. Deja, reikia prisipažinti, kad cukriniai runkeliai lapus mes sunaudojame labai prastai. Dažniausiai runkeliai bedorojant lapai labai susižemėja, o tokie lapai nesveiki visiems gyvuliams. Šią klaidą nesunku pašalinti, tik tuo reikalui būtina gerai išsiaiškinti dėl runkelių sudorojimo tvarkos.

Beveik visi cukriniai runkeliai augintojai stengiasi gyvuliams sušerti dar šviežius lapus. Paprastai lapai sudedami krūvutėmis ir per keletą savaičių iš ten šeriami gyvuliams. Neabejotina, kad per tą laiką daugelis lapų sunyksta — supūsta, išsimėto, sumina gyvulai ir pan. Tuo tarpu cukriniai runkeliai lapus reikėtu tik užraugti. Labai gerai jų lapai išrūgsta paprastose duobėse ir net be jokių priedų, kurie būtini rauginant baltymingus pašarus: vilkių mišinių, dobilus ir kt. Štai lapų sunaudojimo vaizdelis. Viename Kėdainių ap. ūkyje 1932 metais buvo pasėta 6 ha cukriniai runkeliai. Jų lapai buvo sušerti iš lauko; kadangi lapai buvo gerokai žemėti ir karvės labai daug jų suėsdavo, tai lapus ėsdamos nepaprastai viduriavo. Suprantama, kad ir pieningumas negalėjo padidėti. Per keletą savaičių buvo sušerti kaip ir 6 hektarai dobilų. Pernai tame pačiame ūkyje buvo tik 2 ha cukr. runkeliai ir visi jų lapai buvo užraugti. Štai dabar jau ketvirtas mėnuo karvės éda puikiausią pašarą.

Arčiau cukraus fabrikų gyvenantieji ūkininkai lapus gali užrauginti kartu su runkeliai išspaudomis, vadinas, ir pačias išspaudas tiksliau sunaudotis.

Jeigu dar pridursime iš fabrikų gaujamą melas, tai, va, ir susidarys pilnas vaizdas apie cukriniai runkeliai reikšmę pašarui.

Ir Lietuvos Žemės Ūkio Tyrimo Istaiga cukriniai runkeliai gana visapusiškai tyrinėjo; per eilę metų ji lyginė cukriniai runkeliai su bulvėmis, pašariniais runkeliais ir kitaip kaupiamaisiais. Apie tuos duomenis teks atskirai kalbėti.

Ši kartą mes plačiau apsistojome ties cukriniai runkeliai reikšmę pašarui. Tiksliau pasakius, mes čia nupasakoome, kaip dabar Europos ūkininkai deda pastangas auginti daugiau cukriniai runkeliai ir juos kuo daugiausiai panaudoti pašarui. Cukraus fabrikų srityse cukriniai runkeliai priaugina tiek, kad fabrikai darbo turi užtektinai.

Lietuvoje reikalai tuo tarpu yra kiek kitaip susiklojė. Ir mes cukriniai runkeliai reikšmę pašarui pradedame gerai suprasti. Kai kurie ūkininkai tą reikšmę net ir perdaug gerai supranta ir užuot cukriniai runkeliai pristaicius fabrikui, juos namuose gyvuliams superia. Iš esmės tai nėra peiktinas darbas; galima būtų už tai ūkininkų net ir pagirti. Bet... tik tuo atveju pagirti, jeigu mūsų cukraus fabrikai būtų pilnai aprūpinami cukriniais runkeliais.

Mes turime 3 cukraus fabrikus; jie gali perdirbti 170 tūkstančių tonų runkeliai, o ūkininkai jiems beveik tik puse patiekia. Vadinas, cukraus fabrikų pagėjumas neišnaudojamas. O kita vertus, Lietuvoje gyventojai, daugumoje tie patys ūkininkai, norėtų daugiau gauti cukraus, bet kaip gi jo gausi, jeigu mažai priauginama cukriniai runkeliai.

Štai ir prieita išvados: turint galvoje visos Lietuvos gyventojų mitybos interesus ir norint juos aprūpinti sveikiausiu ir būtiniausiu maisto produkta — cukrumi, nutarta prievolės tvarka ipareigoti ūkininkus priauginti cukriniai runkeliai tiek, kad cukraus užtektų visiems gyventojams.

Neprotinga būtų leisti tokius ipareigojimus, kurių ūkininkai negalėtų išvykdyti. Dėl to cukriniai runkeliai augintojams bus duodamos trašos (kiek leidžia karo sąlygos) ir po 1 kg cukraus už 100 kg fabrikui pristatyti runkeliai.

Zinoma, karo metu cukriniai runkeliai sunkiau auginti, negu taikos metu. Maža darbo rankų, o ypač maža vežimų runkeliams išvežti. Šituos du sunukmus teks nugalėti, iš kalno apgalvoint ir gerai tuos darbus organizuojant net ir talkomis, o iš dalies atsilyginant ir cukrumi, kuris bus gautas už pristatus runkeliai.

Taigi, išsiūrėjė i cukriniai runkeliai išsvystymo istorija, i jo didelę reikšmę žmonių mitybai ir gyvulių šerimui, ši pavasarį pasistenkime paseti cukriniai runkeliai net ir daugiau, kaip reikalaujama prievolės tvarka. Cukriniai runkeliai verta šiemet paseti net ir tiems, kurie ipareigojimą negavo. Cukriniai runkeliai sėklų bus užtektinai, tuo tarpu pašarinių runkelių sėklų gali ir neužtekti.

Agr. J. Strazdas

Sodinkime tik stiprius daržovių daigus

Vienų daržovių sėkla tiesiai sėjama darže, ir tuo būdu jos išauginamos, tuo tarpu kitų daržovių pirmiau reikia išauginti daigus, nes šios daržovės darže pasėtos iki rudens nepaspėtų išaugti. Bet labai svarbu, kad būtų sodinami tik labai gerai išauginti, sveiki ir stiprūs daržovių daigai, nes nuo sodinamų daigų gerumo labai daug priklauso būsimas daržovių derlius.

I plačiau pas mus auginamų daržovų daigais sodinamos šios: kopūstinės daržovės, pomidorai, svogūnai, porai, salierai. Dar kartais sodinami agurkai, valgomujų burokelių ir salotų daigai. Labai svarbu visų darževių daigus laiku ir gerai paruoštoje dirvoje pasodinti, bet kartais tenka sodinimą keletą dieną pavėluoti, bet išauginti stiprius daigus, nes silpni pasodinti daigai daug greičiau nukenčia nuo nepalankių oro sąlygų, laistant priplakamis prie žemės ir žemėmis apnešamis, pureinant greičiau išraunami ar pažeidžiamis.

Kopūstinių augalų (ankstyvųjų, vėlyvųjų, raudonųjų kopūstų, kopūstropių ir pan.) tinkamiausi sodinimui daigai yra tokie, kurie turi 4—5 tikruosius lapelius. Svarbu, kad daigai nebūtų išsiapse, kaip daržininkai sako „išbégę“, nes tokie daigai blogiau prigya ir labai nukenčia nuo saulės ir vėjo. Išbégusius daigus gauname tada, kada jie auginami labai tankiai ar mažai saulės šildomoje vietoje. Išbégę daigai néra tinkami ne tik kopūstinių, bet ir visų kitų daržovių.

Pomidorų derlius ir ypatingai juos ankstyvumas labai daug priklauso nuo sodinamų daigų. Kadangi pomidorų daigai ne visi patys išsiaugina, o dažnai juos perka, tai reikia pirkti tik stiprius daigus, nors už juos tektų ir brangiau mokėti. Labai stiprūs pomidorų daigai išauginami moliniuose ar durpiuose puodeliuose. Inspektuose taip pat gali būti išauginti stiprūs pomidorų daigai tada, kai jie inspekte būna pasodinti gana retai. Stipriais pomidorų daigais laikome tokius, kurie néra labai aukšti, bet storu žaliu stiebu, kuris, be to, nuo pat apačios turi tamsiai žalius lapus. Balzganais stiebas ir balzganai spatiiniai pomidoro daigo lapai rodo, kad daigai augant trūko šviesos, vadinas, daigai buvo auginami per tankiai. Stiprūs pomidorų daigai jau gali turėti žiedinius pumpurus. Žydintys po-

midorų daigai yra kiek perauge, nes labai dažnai po pasodinimo, jei tik sąlygos būna kiek nepalankios, žiedai nubyra. Tada derlių duoda tik antros kekės žiedai, o tuo pačiu pomidorai drosi velyvesni.

Svogūnų ir porų tinkamiausiais sodinimui daigais laikomi tokie, kurie būna maždaug žąsies plunksnos storumo. Svogūnų daigai neturi būti perdaug žymus svogūnėlis, nes tokie daigai jau būna perauge. Svogūnų ir porų daigų prieš sodinant trumpinama šaknelės ir lapai.

Salierų ir salotų daigai turi būti taip pat neišbégė, nes išbégę daigai daug sunkiau prigya ir labiau jautrūs nepalankioms sąlygoms. Stiprūs daigai būna žalios spalvos ir turi daug šaknų.

Agurkų geriausius daigus galima išauginti apie 10 cm skersmens moliniuose puodeliuose. Sodinami tokie daigai, kurie turi 2—4 tikruosius lapelius. Iš puodelių daigus reikia išimti su visomis žemėmis, nes šiaip agurkų daigai persodinimui yra labai jautrūs. Kada augurkų daigai auginami iš mėlo, durpiu ir molio pagamintuose puodeliuose, tai jie daržo sodinimai su puodeliais, nes per tokius puodelius šaknys pereina.

Daigų sedinimas

Kad pasodinti daigai greitai ir gerai prigytų, gerai augtų ir duotu tinkamą derlių, juos reikia gerai sodinimui paruošti, gerai ir laiku pasodinti, bei pasodintus tinkamai prižiūrėti.

1. Prieš raunant daigus iš jų augimo vietas, juos reikia labai gerai bent prieš valandą palieti, kad daigus būtų galima išimti su žemėlės kamuoļeliu prie šaknų, nes su žemėmis išimtų daigai persodinimą mažai pajunta.

2. Pirmiausia reikia rauti tik visiškai gerai išaugusius daigus, o silpniesnius palikti. Išrautus daigus reikia patikrinti ir sodinimui imti nei ligų nei kenkėjų neužpultus. Neišrautus daigus dar palieti ir palikti keletui dienų, kad susistiprėtų. Jeigu daigų pakanka, tai šiuo visai nesodinti.

3. Iš karto perdaug daigų neprirauti, nes juo greičiau išrauti daigai pasodinami, juo geriau jie prigya. Ypatingai reikia žūrėti, kad išrauti daigai nelikta pačią dieną nepasodinti.

4. Išrautus daigus gražiai sudėti dėžutėje ar pintinėje taip, kad nesusilažyti, lapai nesusiterštų žemėmis ir daigai nebūtų sukranti kelionis eilemis. Jei daigai sodinami giedrių diena, tai sudėtus daigus reikia pridengti, kad saulė nekepintų.

5. Geriau daigus sodinti apsinuksia dieną. Kai sodinama giedrių diena, geriau sodinti po pietų, kada jau saulė mažiau kaitina.

6. Daigai turi būti sodinami į gerai paruoštą, nesenai prieš sodinimą supurentą dirvą. Supuolusioje dirvoje pasodinti daigai blogiau prigya ir vėliau silpnai auga.

7. Sodinant ypatingai žūrėti, kad prie daigo šaknų žemė būtų gerai prispausta, bet nesuplakta. Kai pasodinti daigai labai lengvai iš dirvos ištraukiami, tai tas rodo, kad žemė néra prispausta, o tuo būdu daug tokius daigų neprigis, ar prigis labai silpni.

8. Tik pasodintus daigus reikia labai gerai palieti, kad apie daigus žemė visiškai permirkštų. Gerai viena karta palejus, jei dienos būna nesaulėtas, pakanka vieno liejimo, o saulėtomis dienomis liejimą sekantį dieną kartais tenka pakartoti. Jeigu iš karto pasodinti daigai tinkamai nepaliejami, o vėliau laistoma taip pat silpnai, tai kartais tenka keletą dienų lieti, o daigai visvien skurststa. Netinkamai liejant tik gaisinamas laikas ir varginami daigai, o naudos būna mažai.

9. Naudinga apie palietus daigus tuoju užberti sausos žemės, nes ji sutrukdo dirvai išdžiūti ir susidaryti plutai. Jeigu žemės apie daigus nebuvo berta, tai tada, kai po liejimo žemė aptie daigus kiek apdžiūsta, reikia ją tuoju supurenti.

10. Saulėtomis dienomis daigus sodinant, jei tik galima, pasodintus daigus naudinga pridengti, ant jų užmetant žolęs, kad saulė netaip kepintų.

Tat norint, kad pasodinti daigai greitai prigytų, reikia visa tai turėti galvoje ir sodinant ivykdyti, nes tik tada daržovių priežiūra būna lengva, kai jos gerai auga ir greitai išsigali. Be to, iš kartos gerai daigus pasodinus, atpuola atsodinimo darbas, kuris paprastai būna neįvengiamas tada, kai daigai blogai pasodinami ir dėl to silpnai prigya.

Auginkime daugiau PUPELIU.

Pupelės yra skanūs ir labai maistinės valgis. Jos šeimininkų daug kur pritaikomos. Daržininkui pupelės taip pat naudingos, nes nereikalauja mėšlo, po savęs palieka geros struktūros ir, be to, azotu ištirtintą dirva. Šiuo laiku daržo vaismainyje kaip tik tas yra naudinga, nes tiek azotinių tiek ir kitų trąšų mažai turime.

Pupelės daug geriau auga lengvose vidutinio sunkumo dirvose, kurios greitai išyla ir šilimą gerai palaiko. Sunkios supuolančios dirvos pupelėms mažai tinkta. Pupelės tokiose dirvose galime sėti tik tada, kai šias galime gausiai patrėsti pūdiniais. Jeigu žemė buvo rudenį giliai suarta, tai pavasarį ja tenka dirbtī tik kultivatoriumi akēciomis. Jei tenka arti pavasari, arimą tuoju pat reikia nuakėti.

Pagal auginimo būdą pupelės skiriamos į dvi pagrindines grupes: krūmunes ir vijoklinės. Šios savu ruožtu dar dažamos į grūdines ir šparaginių.

Sėjos laikas. Visų pupelių sėjos laikas yra vienodas. Kadangi pupelės būlos šalnų tai jos sėjamos šalnų pavojui praėjusi. Pastebėta, kad stipresnės šalnos nepasireiškia alyvai pradėjus žydėti. Kadangi pupelės dygsta apie 10 dienų, tai jos sėjamos alyvai ruošiantis žydėti. Labai svarbu pupelių sėjos neįvilioti, nes pupelės ilgai auga, tarp pavelyuotos pasėtės bologesnais metais gali neprinokti.

Sėjos laikas. Visų pupelių sėjos laikai plotus, reikia jas sėti taip, kad bent dalį priežiūros darbu galėtume atlikti arkliniais įrankiais. Tada pupelės sėjamos lygioje dirvoje per 60 cm tarp eilių. Eilėse gero daigumo pupelių grūdai sėjami maždaug per 10 cm vienas nuo kito. Kai sėjama ne ranka, o mašina, šia reikia nustatyti taip, kad grūdai pultu kas 5–6 cm. Sėjant ranką eilėms pažymeti reikia naudoti ženklinčią. Pirmosios eilės ženklinčio pažymimos pagal ištemptą šniūrą, o vėliau visą laiką vienas ženklinčio virbalas leidžiamas pažymėta eile ir tuo būdu labai tiesiai pažymimos kitos eilės. Naudojant sunkesni ir placių virbalais ar noragėliais ženklinčią, drauge padaromi pakankamo gilumo grioveliai pupelėms sėti. Kai naudojamas lengvas ženklinčiojas, tada griovelius darome smailu trikampiu kaupaku. Grioveliai daromi iki 5 cm gilumo. I padarytus griovelius, iki žemės dar nėra išdžiūvusi, tuoju sėjame pupelės ir jas greitai grėbliu užteriamė žemėmis. Svarbu žemei neleisti išdžiūti, nes pupelėms sudyginti reikia daug drėgmės.

Mažai pupelių auginant, kai visi darbai atliekami tik rankomis, tarp eilių atstumas galima daryti 40 cm. Šiuo atveju dažnai pupelės auginamos ir ežiose: 1 m platumo ežioje išilgai sėjamos 3 pupelių eilės. Séjant skersai ežioje, eilutės daromos kas 40 cm, o eilutėse grūdai beriami per 10 cm.

Vijoklinės pupelės sėjamos visai kitai, nes jooms reikia smeigtį gana stiprių rykštęs, kadangi šios pupelės išauga virš 2 m aukštumo. Vijoklinės pupelės sėjamos lizdais. Tarp lizdų atstumai 70–80 cm, lizdai eilėje maždaug per 50 cm ir kiekvienam lizde per 10 cm vienas nuo kito ratu sėjami 5 pupelių grūdai. Sekančios eilės lizdai daromi ties pirmosios eilės lizdų tarpaus. Tuo būdu pupelių lizdai padarami šachmatine tvarka. Iki pupelės jaunos, tarp eilių galima purenti arkliniais įrankiais. Kai pupelės kiek paauga, i kiekvieno lizdo vidu smeigiamai apie 2 m aukštumo gana tvirta rykštė. Vienos eilės dvi ir kitos eilės viena rykštė viršunėse surišamos, nes tada jos daug stipriaus stovi, ir vėjas pupelių neišvarto. Ežioje vijoklinių pupelių daromos dvi lizdų eilės.

Priežiūra. Pupelių priežiūra yra labai paprasta. Iki pupelės jaunos, tarpeliai purenami arkliniais ar rankiniaiši purentuvalis, eilėse piktžolės naikinamos rankiniaiši kaupukais. Kiek pauaugusios pupelės kaupiamos, nes apkauptos pupelės duoda didesnį derlių. Bendrai nereikia pupelių aplieisti piktžolėmis iki jos yra jaunos, vėliau pačios pupelės gana gerai su piktžolėmis kovoja. Tik retkarčiais tenka per pupelių lauką pereiti ir išrauti didžiašias kyšančias piktžoles, kad jos neprinokintų seklos.

Derliaus nuėmimas. Kai šparaginių pupelės auginamos ne sekli, bet naujojimui, tai ju derlius pradedamas nuimti tada, kai ankstyse grūdai būna der pieniški. Derliaus nuėmimas teisiši gana ilgą laiką, nes pupelės vis išaugina naujų ankščių. Grūdams ir sekli auginamų pupelių derlius nuimamais tada, kai grūdai prinoksta ir pakankamai sukietėja. Kai rudos gražus, nurautos pupelės surišamos į saujas ir džiovinamos lauke ant žaginių. Lietingam orui esant, geriau pupelės džiovinti gerai vėdinamoje pastogėje. Pupelės raunamos tik sausam orui esant, nes drėgnos nurautos ir į saujas surištos pupelės labai blogai džiūsta: dažnai supelėja ir supūva. Išdžiūvusių pupelės galima kulti spragilais ar kuliama mašina. Mažus kiekius kuliai maišo ar tiesiog gliaudo.

Pupelių derlius daug priklauso nuo dirvos ir oro. Geroje dirvoje ir gražiai Saulėtai vasarai esant, galima gauti iki 1800–2000 kg pupelių iš ha, bet bologesnėse sąlygose dažnai reikia pastatenkti ir 1000 kg ar net mažesniu derliumi iš ha.

Augintinos veislės. Pupelių veislė yra labai daug; pas mus jų taip pat įvairių auginama, bet ne visos veislės pasižymi vienodai geromis savybėmis. Mums reikia auginti tokias pupelės, kurios yra ankstyvos, derlingos ir atsparios ligoms. Geras pupelių skonis taip pat labai svarbu. Čie keletą veislėlių paminėsime.

1. Snieguolės. Dotnuvos Selekčijos Stoties veislė. Pupelės dar nepaplitusios, bet, kiek teko jas auginti ir pažinti, pasižymi labai geromis savybėmis: labai ankstyvos, tarp prinoksta kiekvienais metais, derlingos ir skanios. Grūdai vidutinio didumo, pailgi, visiškai balti.

2. Baltosios ilgosios (dar vadintinos Kėdainių ilgosiomis) gana plačiai paplitusios, derlingos ir ankstyvos. Grūdai dideli, pailgi, balti.

3. Baltosios trumposios (Kėdainių trumposios) pasižymi tomis pat savybėmis, kaip ir Baltosios ilgosios, tik šių grūdai daug mažesni.

4. Kiniškos pupelės turi marmarinės spalvos (truputį gelsvus) apvalai pailgus, nedidelius grūdus. Ankstyvos ir derlingos.

5. Simtas už vieną. Ankstyvos, labai derlingos, rudos vidutinio didumo grūdais pupelės. Nelabai mégiamas dėl rudos grūdų spalvos. Skonis vidutinis. Augintinos dėl atsparumo ligoms ir derlingumo.

Įsij vijoklinių pupelių paminėtinos:

6. Phenomene — šparaginių. Pasižymi ypatingai geru skoniui tiek naujodamos kaip šparaginių, tiek išnoke jų grūdai, kurie yra gana dideli, pailgi, visiškai balti. Veislė ankstyva ir labai derlinga.

7. Soison blanc — vijoklinė, grūdinės pupelės. Gana ankstyvos, derlingos. Grūdai dideli, visiškai balti. Viena iš geresnių ir pas mus daugiau paplitusių vijoklinių pupelių veislė.

J. Proškus

Molio TROBESIAI

Mūsų žemės ūkio statybai šiuo metu vienas didžiausių rūpesčių yra statybos medžiagų klausimas. Iki šiole i namai daugiausia buvo statomi iš miško medžiagos. Iš rastų kertamos namams sienos, iš medžio atliekami vidaus irengimo darbai. Medžio statyba nesudėtinga, galima greit ir paprastai trobesi pastatyti. Mūsų sodžius medžio statyboje amžių bėgyje yra sukuręs gražiu, originaliu ir būdingu statybos formų ir sudaręs savią statybos tradiciją; apie tai byloja senosios sodžiaus sodybos.

Mūsų krašto miškingumas labai sumažėjęs. Dabar vykstantis karas pareikalau daug miško medžiagos. Todėl miško medžiaga reikia ypatingai tauputi ir kiek galima racionaliau naudoti.

Degto molio plytos sodžiaus statybai neprieinamos. Plytinė tinklas per retas ir negreit šis klausimas susitvarkys. Negreit ūkininkas galés statyti trobesius iš degtų plytų.

Dabar karo metu, ypač stingant statybos medžiagų, reiktų atkreipti didesni dėmesį į molio trobesių statybą. Molio mūsų krašte visur užtinkama. Iš molio trobesiai jau gana seniai statomi, pradėjus kaimus skirstyti į vienkiemius. Iš žallo molio pradedamos kręsti tvartams sienos. Molio statyba labiau padidėjo po praėjusio didžiojo karo, pagyvėjus sodžių skirstymui į vienkiemius. Iki šiole iš molio daugiausiai krečiamos tvartams sienos. Molinius gyvenamus trobesius mažai kas statė. Esant gan primitivai molio statybos technikai, molio gyvenamieji trobesiai buvo laikomi netinkamai gyventi. Gerai pastatyti iš molio gyvenamieji trobesiai yra neblogi ir tinkami.

Pas mus molio statyba labai apleista, vartojamas patsai paprasčiausias kręsto molio sienų statybos būdas. Molio statybai gerai atlikti visur stinga paruoštų meisterių.

Molio statyba yra nesudėtinga ir paprastai atliekama. Kitur statoma ne tikta antraeiliai ūkio trobesiai, bet taip pat gyvenamieji namai. Iš žallo molio plytų yra pastatytu net iki šešių aukštų gyvenamu trobesiu.

Sienos iš žallo molio statomos šiaudais: 1) krėstos molio sienos su žiaudais, 2) pluktos molio sienos su kapotų žiaudų ar spalių priemaša, 3) pluktos molio sienos su eglų žabais ir 4) žalų molio plytų sienos. Sienų patvarumas priklauso nuo molio, nuo darbo atlikimo ir pavartoto sienų statybos būdo. Kai molis riebus, tai galima sienas statyti iš žalų plytų arba pluktai su žiaudų ar spalių priemaša. Su vidutinio

riebumo moliu tinka statyti pluktas su žabais ir krėstas su žiaudais. Iš riebūs molio galima statyti įvairiai būdais ir pagal reikalą molį suliesinti, pridedant smėlio.

Prieš statant trobesi reikia gerai ištirti molio riebumą. Pagal molį parinkti vietai tinkamiausią statybos būdą. Parenkant statybos būdą reikia turėti praktišką įgudimą.

Riebūs molio gabaliuką perplovus peiliu blizga, — patrynu tarp pirštu jaučiamas riebumas. Liesas molis perplautas neblizga, — trinant tarp pirštu jaučiamas šiurkštumas. Molio riebumas priklauso nuo esamo tame smėlio kiekiečio. Smėlio kiekį molijo galima ištirti stiklinėje su vandeniu. Imamas molio gabaliukas, gerai ištrinamas stiklinėje su vandeniu ir padedama nusistoveti. Nusistovėjus vandeniu stiklinėje viršuje esti švarus vanduo, viduryje molio sluoksnis ir apačioje smėlis. Kai smėlio yra iki $\frac{1}{2}$ dalies visų nuosėdų, tai molis riebus, Kai smėlio yra $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{3}$ dalis, tai molis vidutiniško riebumo. Kai smėlio yra daugiau negu $\frac{1}{2}$ visų nuosėdų, tai molis liesas.

Krėsto molio sienų statyba pati prasčiausia, bet nepatvari. Šis molio statybos būdas mūsų meistrų daugiausiai vartojamas, nes kitokiais būdais molio sienų nemoka statyti. Krėsto molio sienos žymiai silpnės už pluktas ir žalų molio plytų sienas. Geresnių trobesių statybai tokis būdas netinka. Šiuo būdu krečiamos sienos iš vidutinio riebumo molio su žiaudais. Prie riebūs molio maišomas smėlis. Molis ir žiaudai su šakėmis dedama į sieną ir minima su kojomis. Plūkama be formų apie 30—40 cm storumo sluoksniai.

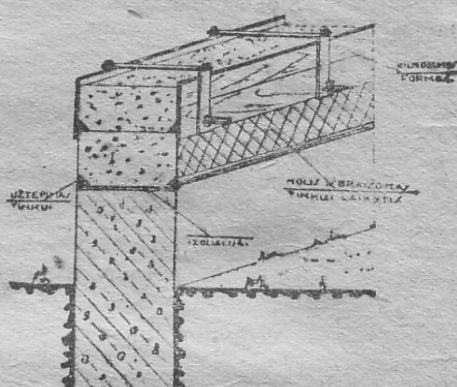
Pirmam sluoksniniui kiek apdžiūvus, viršum jo dedamas antras sluoksnis. Sienų šonai aplyginami ir apipiaunami dalge. Be formų ir kojomis molio negalima gerai supluktai, todėl sienos būna silpnos.

Zymiai geriau statyti sienas iš pluko molio. Šiam statybos būdu molis tinka riebus ir vidutinio riebumo. I molį maišomi kapoti žiaudai arba spalių. Taip pat sienos plūkamos iš gryno molio be žiaudų ir spalių priemašos. Sienos plūkiamos tarp kilnojamų formų. Gerai išminkytas molis dedamas į formas ir plūkiamas tol, kol grūstuvas pradeda atsakti ir molis skamba. Plūkiant sienas formos kilnojamos, todėl nėra reikalo turėti formas visam sienų perimetru. Plūkiamas sluoksnis apie 30 cm storumo. Viršum suplūsto sluoksnio naujas dedamas tikta apatiniam sluoksniniui apdžiūvus, ne anksčiau kaip

po 2—3 dienų. Kad sienos geriau džiutų, daromi oro tarpai. Oro tarpams molį įstatomas medinės kaladėlės. Viršum pamato cokolio daromas išilginis kanalas iš lentų, sukaltų trikampiu loveliu. Vertikaliniai kanalai daromi kas 1,0—1,5 metro. Viršuje sienu status kanalai užtaisomi, kad žiema sienos neperšaltų.

Norint sienas iš vidaus ir lauko tinkuoti, plūkiant molį palei formų kraštus daromi trikampinės formos užtepimai (žiūr. brėž. 1). Užtepama kalkiu ar cemento liesu skiediniu. Vidaus sienų tinkui užtepti tinka kalkės su gipsu. Nuėmus formas, kol dar molis nesukietėjęs, paversti išbražomos. Bražoma tam, kad geriau laikytu tinkas.

BRAŽINYS 1.

Sis molio sienų statybos būdas tinka visiems ūkio trobesiams, ypač gyvenamajam namui, svirnui ir pirčiai.

Plūkiant sienas iš molio su žabais, molis vartojamas vidutinio riebumo. I molį priemašų nededama, tikta reikalinga gerai ji išminkyti. Šakos klojamos horizontalėmis ištirai sienos eilėmis, perdengiant 8—10 cm storumo molio sluoksnius. Molis plūkiamas tarp lentų formų su grūstuvu, kaip molio sienose patvariausios šakos yra eglinės. Visiškai netinka vartoti beržinės ir juodalksninės, nes greit trūnja. Sis sienų statybos būdas tinka visiems sausai užlaičiomiems trobesiams.

Mūsų krašto klimato sąlygose sienas patogiai statyti iš žallo molio sausų plytų. Tokios sienos greit statomos, būna sausos ir pakankamai patvarios. Plytos gaminamos iš riebūs molio su kapotų žiaudų priemaša tokiu formatu:

Mūsų priesas

Pavojingoji dėmėtosios šiltinės epidemija ir jos platintojas

Neramiai karū ir kitu dideliu surumi laikais prie visų kitų nelaimių dažniausiai prisdeda dar viena — epidemijos. Pati pavojingiausia jų yra dėmėtoji šiltinė, kuri paprastai tokiais atvejais pareikalauja tūkstančių aukų. Laimej, mūsų sanitarinių ištaigų rūpestingumo ir mūsų pačių per praėjusį dvidešimmetį žymiai padidėjusio švaruno dėka ši balsi rykštė Lietuvą per ši karą neišsiplėtė. Tačiau visuomet turime būti labai apdairūs, nes atskiru susirginu dėmėtaja šiltine vis dar pasitaiko. Ji ir iš mūsų tautos išplėsė nemazą aukų tarn kuriai ir kelata su ja kovojuosi gydytojų. Dėmėtoji šiltinė, kuri taikos metais Lietuvą buvo beveik visiškai išnykus, dabar pas mus pabėgėlių ir belaisvių atgabename iš nešvariųjų bolševikinių Ryti, kur visokios epidemijos visą laiką turėjo labai gražias salygas klesteti.

normalios $6 \times 12 \times 24$ (cm), didesnės $15 \times 29 \times 40$ (cm) ir $16 \times 18 \times 32$ (cm). Mūrijamos i sienas plytos turi būti gerai išdžiūvusios. Norint tais pačiais metais gaminti plytas ir iš jų statyti trobesi, reikia anksti pavasarį pradėti plėtyrų gamybą. Plytos džiovinamos pastoge, kad nesugadintų saulę ir lietus.

Plytos sienose sujungiamos su molio skiediniu. Kartais sujungimui vartojamas liesas kalkiu ar cemento skiedinis. Jei norima plėtyti sienas tinkuoti, tai tinkui laikytis būtinai reikalinga kas trečiai plėty eilei i kraštines plėty surišimo siūles dėti liesą cemento ar kalkiu skiedini. Iš žalių molio plėty galima statyti visus ūkio trobesius, ypač tinka gyvenamam namui, svirnui, ir pircių.

Mūsų klimato salygose plūktas ir žalių plėty molio lauko sienas reikia daryti tokio storumo: gyvenamam namui — 60 em storumo, tvartams nemažiau kaip 55 em storumo ir neapkūrenamiesiems trobesiams nemažiau kaip 50 cm storumo. Kad molio sienos iki rudenė gerai išdžiūtų, jų statybą reikia pradėti anksti pavasarį, apie gegužės mėnesį. Vėlai pradėjus sienų statybos darbus iki rudens gali neįšdziūti. Neišdžiūvusias sienas žiemą šaltis suardo, susykla, pradeda trupeti ir griūti.

Molio statyboje svarbu gerai ištirti molį, tinkamai ji paruošti ir kruopščiai atlikti statybos darbą. Sukasti molį iš rudens nėra reikalo.

Molio statyboje būna nepasiekimų vien tiktais todėl, kad tinkamai neištiriamas molis ir blogai atliekamas statybos darbas. Ypatingai nepatvarios

Norint supažindinti gyventojus su dėm. šiltinės pavojumi ir šios balsios ligos platintojais, praėjusi mėnesį Kauke buvo surengta dėmėtosios šiltinės paroda, kuri sukėlė dideli susidomėjimą ir vaizdžiai parodė, kaip šios ligos saugotis, tačiau ir kaičiau išplatino Parodoj labai ryškiai buvo parodyta, kad beveik vienintelis dėm. šiltinės platintojas yra ne kas kitas, o mūsų įkyrusis parazitas utėlė. Tat kovojant prieš dėm. šiltinę, pirmiausiai reikia kovoti prieš utėlę ir kitokią nešvarą. Todėl visiems turi būti suprantama, kodėl darbar, norint keiliauti geležinkelio ar autobusu, reikia turėti gydytojo liudijimą, jog keleivis neturi utelių.

Tačiau kol buvo išaiškintas utėlės vaidmuo dėm. šiltinės išplatinimė, praėjo ilgi amžiai ir ši liga į kapus nuvare millijonus žmonių. Tiesiog keista darosi, prisiminus, kad ne kas kitas, o tokis

būna sienos iš lieso molio. Jos dažnai sugriūva.

Statant molio trobesius nėra reikalo prisilaikyti vieno kurio statybos būdo, vartoti tokį, kuris geriausiai tinka vienos ūkio salygoms.

Plūkiant sienas iš molio arba mūrijant iš žalių plėty nereikia maišyti sienų konstrukcijai kitokios medžiagos. Dažnai sienų kampai ir durų angos apmūrijamos degtomis plėtomis ar akmenimis.

Tokius apmūrijimus daryti molio statyboje nėra tikslu. Molis prie degtu plėtu, akmenų ir medžio nesiriša. Molio sienos žymiai labiau slūgsta, todėl palei tokius apmūrijimus pasidaro nuolatiniai plūšiai, kas silpnina sienų pastovumą ir žiemą eina šaltis. Molio sienų statyboje vartoti vienaiytė žalio molio medžiagą.

Statant molio sienas reikia apdengti nuo saulės ir lietaus. Pamatų cokuli reikia gerai izoliuoti, išteplant derva, uždėti dvilinka tolis sluoksni arba vienlinka eksfaltoidą.

Neturint izoliacijos, per pamatus kyanti drėgmė gadina apatinę sienų dalį. Kad lietaus vanduo sienų negadintu, reikia pamato cokuli iškelti 50—60 cm aukštumo.

Šiuo metu sodžiaus statybai stengiant medžio, nésant plėty, trūkstant kitų statybos medžiagų, reikia susirūpinti molio statyba.

Norint šiai metais statyti molio trobesius, jau pats laikas atlikti paruošiamuosius darbus.

Inž. Povilas Jurėnas

niekingas parazitas kaip utėlė seniai lémė net istorinių ivykių raidą ir atakirų kraštu likima. Pav., 1528 m. stipri 25.000 prancūzų armija apsupo tuomet ispanų valdyta Neapolį, Italijo, kuri gynė žymiai mažesnės jėgos. Tačiau Neapolis vis dėlto atsilaikė ir dar 200 metų išbuvo ispanų valdžioje. Mat, prancūzų armijoje kilo dėm. šiltinės epidemija, nuo kurios mirė 21.000 prancūzų karių ir pats jų vadas maršalas. Visas prancūzų atsitraukimo kelias buvo sėte nusėtasis lavonais. 1544 m. tuomet turku valdyta Budapeštą (Vengrijos sostinę) apsupo didelė vokiečių imperatoriaus Karliuomenė, kurioj netrukus taip pat kilo dėm. šiltinės epidemija. Budapeštą liko nepaimtas ir dar 150 metų išbuvo turku valdžioje. Per 1778 m. kara dėm. šiltinės epidemija įsimetė į anglų laivyną. Per mūsius tuomet žuvo 254 jūrininkai, o nuo dėm. šiltinės mirė 4.800. Napoleonas I 1812 m. i Maskvą nužygiavo su 500.000 kariu, o grįžo iš jos tik su 80.000. Nuolatiniai rusų pušdinėjimai, šaltis ir alkis tuomet pareikalavo daug mažiau aukų negu dėm. šiltinė. Iš 30.000 prancūzų karių, tuomet netoli Vilniaus patekusių i rusų nelaisvę, 25.000 mirė dėm. šiltinė. Per praėjusį Didžių karą ši balsi liga ypač siautė belaisvių lageriuose, iš kur jų išsiverždavo ir į civilų gyventojų tarpa. 1915 m. vienoj tik Serbijoje per šešis mėnesius dėm. šiltinė mirė 150.000 gyventojų. Ypač palankios salygos jai plysti susidarė Rusijoje per revoliuciją ir po to per pilietinį karą. Ten jų pareikalavo milijoninių aukų. Dar 1920 m. Rusijoje buvo užregistruota 3,5 milijono susirginu dėm. šiltinė. Panašių balsių pavyzdžių būtų galima ir daugiau priskaityti. Jie aiškiai rodė, kad dėm. šiltinė pirmiausiai yra neramiai laikų, suiručių ir karų epidemija, o geriausios jai plisti salygos yra dideli žmonių susibūrimai, masiniai judėjimai ir pan. Kol nebuvu surastos dėm. šiltinės bakterijos ir išaiškintas utėlės, kaip jų pernešėjos iš ligonio į sveiką žmogų vaidmuo, žmonės visaip sau aiškinosi dėm. šiltinės atsiradimo ir plitimio priežastis. Daugiausiai buvo prigijusi teorija, kad dėm. šiltinė atsirandanti nuo blogo oro ir kad ji plintanti per ligonio išmatas ir panašios istorijos. Tiktai 1903 m. taigi, vos prieš 40 metų, prancūzų gydytojas Charles Nicolle, vadovaudamas Pasteuro institutui Tunise, pirmasis nustatė utėlės vaidmenį dėm. šiltinės platinimė. Tuo metu Tunise tarp arabų kaip tik siautė dėm. šiltinė. Atvežus susirgusius į ligonines, tuoju dėm. šiltinė apsi-

krėsdavo ir kiti lagoniai, gydęsi nuo kitų ligų. Nicolle, pasiremdamas moderniosios higienos nuostatais, išakė visus naujai atgebenamus dėm. šiltine sergančius lignonius pagrindinai apšvarinti, išprausi juos, apvilkti naujais baltiniais. Ir tuoju pasirodė, kad dėm. šiltinės plitimasis ligoninėje sustojo. Ja tesusirgavoto lignonius valė sanitara. Tai ir atkreipė Nicolle dėmesį į parazitus — utēles. Keletą ju, prisigérusių lignonio krauso, jis išleido bezžionei į plaukus ir ši tuoju susirgo dėm. šiltine. Keletą kartų pakartojojus ši bandymą, rezultatai buvo gauti tie patys. Tokiu būdu buvo nustatytas — baisus utēles vaidmuo ir nuo to laiko utēlėms prasidėjo blogi laikai. Po septynerių metų, 1910 m., amerikietis gydytojas Howard Ricketts Meksikos mieste betyrinėdamas dėm. šiltine sergančius lignonius surado jos bakterijas. Tokias pat bakterijas jis rado ir lignonio krauso prisigerusioj utēlėj. Ši savo išradimą paskelbė vienam laikrašty, pats mokslineinkas 1910 m. balandžio 23 d. mirė dėm. šiltine. Jis buvo nepirmas ir ne-paskutinis gydytojas — dėm. šiltinės auka. Dėm. šiltinė į aną pasauli yra nuvariusi tūkstančius gydytojų, kovojujinių su ja. Pav., 1915 m. kovojant su baisiai jos epidemija Serbijoje pusė iš 350 Serbijos gydytojų susirgo ja ir 36% jų mirė. Tačiau kelias mokslo tyrinėjimams jau buvo plačiai atvertas. Galutinai Rickettso darbą 1915 m. pabaigė vokiečių gyd. Prowazekas, pats taip pat tapęs dėm. šiltinės auka. Jų abiejų vardais ir pavadintos dėm. šiltinės bakterijos: rickettsia provazekai.

Taigi, tokius baisius dalykus pridaro ~~bi~~ mažytis šešiakojis gyvunėlis, taip ne-paprastai prie žmogaus prisirišes. Blusa, pav., mėgsta kartais pasisvečiuoti ir pas kitus gyvius, ypač šunis, o utēlei patinka tik pačio „gamtos karalius“ — žmogaus kraujas. Yra trys „žmoginių utēlių“ rūsys: galvos, pa-slėpsnių ir drabužinės utēlės. Padėjus nemaža pastangų, galima sukergti drabužinę utēlę su galvos utèle ir tuo būdu gauti naują bastardinę rūsi, kuri pasi-žymi ne-paprastu vislumu, tačiau normaliai visos trys utēlių giminės stengiasi išsaugoti savo „veislės grynumą“ ir jos veisiasi tik tarpusavy. Juk jos rajonai yra pasiskirsčiusios ir žmogaus kuno teritorijai. Galviniai utēlių karalystė yra žmogaus galva po plaukais ir skrybėle, o pasivaikščioti jos turi patogū aerodromą ant švarko apikaklės. Drabužinės kūmutes gyvena marškinė, kelnių ir kitų drabužių siūlėse, o pa-slėpsnių — pažastyste ir kitose plaukuotose vietose. Visos jos gerai nusimano ir apie moderniašias maskavimosi priemones. Beaugdamos utēliukės daugeli kartu išsineria iš savo odos ir prisitaiko prie aplinkos spalvos. Todėl tam siaiplaukių žmonių galvose arba juoduose drabužiuose jos yra brunetės, o išviesiaplaukė mergaitė, dėvinti šviesius drabužius, išsiaugina sau gražių blondinių. Vadinas, utēlių „serstis“ labai išvairi ir todėl dažnai esti gana sunka jas taip užsimaskavusias ižiūrėti. Jos daugiau mėgsta raukšlėtas medžiagas,

o ne lygias, ir vilnės daugiau negu šilkinės.

Mégiamiausia utēlių temperatūra yra nuo 28° iki 30°C, taigi, „vidutinis klimatas“. O tokia temperatūra paprastai ir yra tarp žmogaus kuno ir drabužių. Aukštesnės arba žemesnės temperatūros jos nepakenčia. Pav., šiltą naktį, kai žmogus miega storai apsklojes, utēlės paprastai išeina į viršu, nes joms prie kuno jau per daug šilta. Taip pat, kai žmogus suserga dėm. šiltine ir jo temperatūra pakyla iki 40°C, tokis karštis utēlėms jau nebepakenčiamas, tada tuomet jos stengiasi persikelti į sveika žmogų su normalia temperatūra. Sis jų noras kilnotis kaip tik ir sudaro didžiausią pavoju, nes persikeldamos jos į sveiką žmogų pérneša dėm. šiltinės bakterijas. Vadinas, jos nuo lignonio bėga, o prie sveiko žmogaus limpa.

Utēlės amžius, palyginti, trumpas — 30 — 40 dienų. Ir juo utēlė patogiai gyvena, visuomet jai tinkamoji temperatūroje, nuolatos gaudama šviežio krauju, juo tas jos amžius yra trumpesnis. Tačiau, deja, néra pagrindo manyti, kad jos kuomet nors visai išnyks, nes jos yra ne-paprastai vislios. Darbštū utēlės patelė, praėjus vos 24 valandoms po paskutinio išsinėrimo, jau pradeda dėti kiaušinius ir kasdien ji maždaug padeda podo 11 kiaušiniu, vadinamų glindomis. Glindos turi apie pusę milimetro ilgio, jos tam tikru klijiniu skysčiu taip tvirtai prisikabina prie plauko ar drabužių siūlės kad tikrai esti sunku jas nuo ten aplėsti. Kiaušinių déjimu utēlės panašios į vištą. Jos deda kiaušinius ir neapvainintus, ir mūsų laimei iš tokiu kiaušiniu niekas neišsirita. Kas gi būtu, jei iš kiekvienos glindos išsiristų utēliukė? Tačiau pakankamai yra ir vyriškos lyties utēlių.

Mégstamiausia glindų temperatūra yra maždaug 32—35°C šilimos. Tokioje temperatūroje jau šeštą dieną iš jų išsirita mažos utēliukės, 25°C temperatūroje jų išsiritimas užtrunka net tris kartus ilgiau. Iš kiaušinio išsiritusios utēliukės yra labai édrios ir tuoju pradeda žmogų kasti. Paprastai utēlės mėgsta ramybę ir dažnus užkandžius žmogaus kraupo. Tuo atžvilgiu jos nesieliai taip, kaip, pav., blusa ar uodus, kurie pripuole prie žmogaus prisigeria iš karto tiek kraupo, kad vos nesprogs-

ta Ne, utēlė yra mandagi: ji gražiai, bet dažnai, po truputį sau sriubčioja.

Soti utēlė mėgsta tamša, o išalkusi ji veržiasi į šviesą. Tuomet ji pasidaro ypatingai judri ir per minute gali žygiuoti net 33 centimetrus. Tad neuostabu, kad dažnai pas žmogų ateina svetimų utēlių. Ypač nemaža jų galiama gauti traukinių vagonuose, autobusuose, teatrauose, kinoose ir kitur, kur tik esti didėnis žmonių susigrūdimas. Kartais net vėjas gali jų atpūsti. Tat māža gėda utēlę susigriebti, bet didi gėda su jomis nekovoti ir nuo jų neapsivalyti.

Nekovojant su utēlėmis, jų ant žmogaus kuno gali atsirasti tūkstančiai ir tiesiog, tikraja to žodžio prasme, žmogų suéstis, nuvaryti į kapus. Daugiausiai jos mėgsta kasti tas žmogaus kuno vietas, kurios arčiausiai susiseikia su drabužiais; juosmenį, kaklą, kulšis, pečius. Sakoma, kad utēlės yra nukankinios senovės romėnų vadą Sulla, Herodezą, Ispanijos karalių Pilypą II ir daugelį kitų senovės žymių asmenų. Net ir šiandien yra pavojaus, kad utēlės gali tiesiog pribaiti neprižiūrimą lignonį. Per trumpą laiką jų gali atsirasti tūkstančiai ir kaip skėriai užpulti žmogų. Pas vieną rusų belaisvi anō Didžiojo karo metu vienuose tik marškinuose buvo rasta net 3.800 utēlių, o pas kitą net 16.000.

Kova su utēlėmis yra nesunki. Svara, dažnas maudymasis pirtyje arba vonioje, išsprausiant šiltu vandeniu su muiliu, dažnas baltinių ir kitų drabužių keitimas — yra labai sékminges priemonės ginantis nuo utēlių. Taip pat reikia gerai išplauti baltinius, pavirinant juos, kad žūtų ne tik utēlės, bet ir ju perai — glindos. Gera utēliu naikinimo priemonė yra ir šaltis. Prie 0°C per dešimtį dienų visos utēlės išgaišta, 12°C šalty Jos žūva per 18 valandų, o 17°C šalty — per porą valandų. Užtenka tik šaltą žiemos naktį baltinius palaikyti lauke ir utēlės bus žuvusios. Yra geru ir cheminių naikinimo priemonių, tačiau šiuo metu galima išsiversti ir be jų.

Tat utēlės sudaro rimtą pavoju mūsų svėkatai, nes jos be minėtosios dėmėtosios šiltinės dar platina ir kitas ligos: gržtamają šiltinę, Volinijos šiltinę ir kt. Tat ir kovoti su jomis reikia rimtai ir atsidėjus. Būkime švarūs!

Daržovių sėklų paskirstymo reikalai

„Sodyba“ šiai metais yra gavusi nemaža išvairių daržovių sėklų, kurios šiuo metu yra jau paskirstytos į „Sodybos“ skyrius ir poskyrius.

„Sodyba“ yra numaičiusi pirma eile aprūpinti sėklomis tuos daržovių augintojus, kurie 1943 m. yra užauginė ir pristato „Sodybai“ daržovių.

Kai sėklomis bus aprūpinti visi daržovių augintojai, kurie daržoves pristato „Sodybai“, numatomai sėklomis pagal jų išteklius aprūpinti ir kitus daržovių augintojus.

Daržovių sėklų daigumas patikrintas.

Vaikai ir KARAS

Vis dažniau tenka išgirsti nusiskundimų šiu dienų vaikais. Skundžiasi atskiri asmenys, išpėja tėvus laikračiai, pamoko kunigai bažnyčiose, sakydami pamokslus, ir visi kaltina vaikus, kad jie nemandagūs, akiplėšos, kai kurie valkatauja, vagiliauja, spekuliuoja ir net ištvirkuja.

Tai balsūs kaltinimai, kurie krenta ant mūsų pačių vaikų galvos. Nejaugia galima ramiai klausyti ir žiūrėti į šiotkius reiškinius, „nieko nepadarysi, juk dabar karas“. Tiesa, karas yra žiaurus. Jis reikalauja daug aukų, ardo žmonių gerovę, sugriauna ne tik atskirus miestus, bet lyg audra prasiaučia ir sunai-kina ištisus kraštus, palikdamas paskui save neapsakomą skurdą, vargą ir ligas.

Mūsų kraštas, ligi šiol laimingai išlikęs nuo didesnių sunaikinimų, irgi jaučia karo naštą ir turi atiduoti jam savo duokię. Bet kad tinkamai atliktu-me savo prievozę, turime ją suprasti, įsiųmoninti ir gerai atlikti. Ta prievozę privalo atlikti ne tik karys su ginklu rankose narsiai kovodamas, bet visi žmonės, visa tauta, kad užtikrintų sau ir savo vaikams geresnę ateitį.

Kiekvienojė srityje, taip ekonominėje, taip kultūrinėje ir visuomeninėje, darbas turi būti atliktas gerai, kad padarytos karo spragos nedelsiant būtų užtaisomas, kad gyvenimas eitų pirmyn, o nėstovėtū vietoje ar merdėtū. Jei ūkininkas, nepaisydamas stokos trašų ir darbo jėgos, sugebės talkos būdu neapleisti savo laukų ir laiku atlikęs ūkiškus darbus sažiningai supils visas pyliavas, jei darbininkai ir visi tarnautojai, jausdami ir suprasdami gyvenamojo momento svarbą, ne tik sažiningai, dirbs, bet ir rūpinis savo įmonių klestėjimu, jei jaunimas rimtai ruošis ateities gyvenimui, bus taurus, blaivus, ugdydys savo fizines jėgas ir, apsišarva-vęs žiniotinis, stas darban ir kovos vardan pergalės, tai mës tikrai galésim tikėtis sulauksią geresnio ateities gyvenimo.

Bet ka turi bendro vaikai su karu, kodėl jie padyko ir kaip reikia juos tvarkyti?

Seniai žinoma taisykla, kad vaikai nuo kūdikystės dienų pažista aplinką ir gyvenimą, visu pirmiausiai viską tirdami ir pamégdžiodami suaugusius. Taigi nenuostabu, jeigu dabartiniu laiku mes matome mažus vaikus ir pa-auglius žaidžiant karą, plėšjus, desantus ir panašiai. Taip pat ir kitas ydas, už kurias mes smerkiame vaikus, kaip

žiaurumą, valkatavimą, vagiliavimą ir kita, vaikai pasisavina iš suaugusių, neretai iš savo draugų, artimujų ir net šeimos. Kaip nebūs vaikas žiaurus jei, antai, viena motina, sugavusi pele, pa-sišaukė savo trijų metų sūneli, įmetė pele į kibirą su vandeniu ir liepė jam saugoti, kad neišliptų kol pringers. Su spekuliaciūnu ir vagiliavimu išeina pa-našiai. Negana to, kad šeimos nariai užsiima šiai neleistinai darbais, bet vieton slėptis, patys kalba prie savo vaikų, dažnai net juos skatina ir pamoko, darydami juos savo bendrininkais. Dažniausiai jų kritusi morale, degtinės ir naminės svaiginama, nežino-ribų. Jie nemato ir nesupranta, kokion pražūtin stumia savo vaikus, kokie bai-sia ateiti jiems ruošia. Juk karas amžinai nesiteš, ateis vėl taika ir ramūs laikai. Gyvenimas suklesės ir atgims, tik sie vargšai, kurių tévai dabar stu-mia pražūtin savo girtuokliaivimui ir biauriu elgesiu, ir užauge liks amžini dvasios invalidai ir lyg piktozolės darže bus apsunkinimui savo kraštui.

Taigi, aiškiai matome, kodėl mūsų vaikai padyko ir kur reikia ieškoti šiam klausinui sprendimo. Čia nepadės po-licija, kuri sakosi kasdien po keliolikā gatvės vaikų nakvydina daboklēse, ne-pajėgs ir mokykla pati viena pataisyti visų iškrypusių vaikų, nes jie išėję iš mokyklos sienu palieka ilgą dienos dalį be jokios priežiuros ir globos. Siuo at-veju, kaip ir buvo nuo amžių, motina ir šeima pasilieka svarbiausieji auklė-jimo asmenys, o jiems pagelbon turi ateiti visuomenė ir valstybė su įvairiomis globos ir auklėjimo įstaigomis.

Kalbant apie šeimą, auklėjimo darbas svarbiausiai priklauso motinai, nes ji nuo mažens vaikus prižiūri, augina ir auklėja, kada tévas yra priverstas uždirbtį duoną ir dažnai apleisti namus. Jos švelni motiniška meilė turi apsaugoti vaikus ne tik nuo nelaimių ir vargo, bet, reikalui esant, turi mokëti sudrausti ir pamokyti juos. Motina vi-sur ir visuomet turi būti vaikams geru pavyzdžiu. Savo taurumu, darbštumu ir melle ji turi būti kelrodė žvaigždė visai jų gyvenimai.

Fronto karys užtikrina mums ramų gyvenimą. Remkime jį kuo galédami

Jei iki šiol mūsų maža tauta suge-bėjo išsaugoti savo kalbą, skambias dainas ir gražius senovės papročius, turime būti dekingi mūsų močiutėms sengalvélėms, turime sekti jų pavyzdžiu dabar ir perduoti mūsų vaikams. Mes motinos ir visos lietuviés, vardan mūsų vaikų ateities, turime būti stipries ir ryžtingos, nepasiduoti įvairioms griaunancioms šeimos židinį ir laimę ydoms, kaip rükimui, girtavimui ir kitoms. Kaip liūdna matyti einant girtą vyra gatvėmis, bet dar balsiu sutiktis ne-blaivia moterį, arba matyti, kaip išsigérę tévai, bevaišindami svečius, duoda gerti čia pat béginéjantiems vai-kams. Kas iš tokų vaikų užaugas, jei nuo mažens jų organizmas bus nuodi-jamas ir biaurūs papročiai bus skiepi-jami pačių motinų ir tévų. Girtavimas, ypač naminės varymas ir gérimas, yra taip paplitę visame krašte, kad darosi tikru siaubu ir pabaisa, ypač mūsų jaunimui ir vaikams, nes iš girtų tévų gema nenormalūs vaikai. Taigi kovo-jant su girtuoklybe ir rükymu, ypat-ingai moterų, mes apsaugosim savo vaikų sveikatą ir gerovę, sumazinsim mažamečių nusikaltelius, vagiliukų, val-kataujuančių ir padykusių vaikų skai-čių.

Karas ypatingai apsunkina normalų šeimos gyvenimą, atitraukdamas didele dalį tévų iš šeimos ir priversdamas net motinas, palikus namus, eiti uždar-biauti. Vaikai dažniausiai palieka vieni be priežiūros namuose uždaryti, arba be tikslų bégioja gatvėse. Tokioms šeimoms reikalalinga valdžios ir visuomenės pagalba. Čia turima galvoje įvairias auklėjimo įstaigas, kaip „vaikų darželiai“, „židinėlius“ ir prieplaudos.

Tiesa, jų skaičius kol kas yra per mažas, kad visai patenkintų šiu dienų reikalavimus, tačiau šis dalykas yra pataisomas, tik reikia gero noro, pasi-ryžimo ir visuomenės pritarimo. Tuo reikalui jau daromi žygiai Savitarpi-nės Pagalbos ir miestų bei valsčių sa-vivaldybių. Steigiami ne tik „vaikų darželiai“ priešmokyklinio amžiaus vai-kams, bet ir „židiniai“ mokyklas lankantiens. Čia vaikai išėję iš mokyklos gauna pavalgyti, ruošia pamoka-vas ir likus laisvalaikį gražiai pralei-džia, bežiūsdami auklėtojų priežiūroje ir dirbdami įvairius darbelius. Sitaip praleisdamis dieną, vaikai tikrai bus apsaugoti nuo karo žiaurumų ir blogos ita-kos. Taigi stokim visi ir visos talkon mūsų vaikų ir jaunimo globoti.

O. Tercijonienė

Veršienė

Karo metas reikalauja iš šeimininkės didelio kruopštumo ir sumžumo gaminant valgį. Mėsa yra nėrnuotas ir brangus maisto produktas, todėl iš jos pagaminti vaigiai turi būti skaniai paruošti ir taupūs.

Iš veršienos galima pagaminti įvairių ir skanių valgių. Virti patartina tik veršienos šonkaulius, galvą ir kt. kaulus. Priekinės veršiuko dalies raumens sumalami, ir galima pagaminti, pav., maltinius (virtus ar keptus), maltą kepsnį (netikrą zuikį), kopūstainius, virtinelius ir kt. Jei yra geresnio raumens (nuo kumpių ar nugarinės), tai, raumenį išmušus, galima iškepti vyniotini ar piausnius. Turint veršienos didesnį kiekį, patartina kumpius išrūkyti, tada galima išlaikyti ilgesnį laiką. Rūkymui paskirtus kumpius gražiai išpiauti, pasūdžius palaikyti 4—5 dienas. Leisti truputį nudžiūti ir kabinti į rūkyklą. Rūkyti keletą dienų. Išrūkytas kumpis turi būti gerai apdžiūvęs ir raudonos spalvos. Prieš paruošimą valgiui rūkytą kumpį iš vakaro pamerkti į vandenį. Išmirkius apšluostyti ir iš visų pusų gerai išmušti. Tada ištrinti susmulkintais svogūnais ir kmynais. Į kumpį prismaigtyti ruoželiais piaustytu lašiniukų. Dėti į daržovėmis (morkom, petruškom) išklotą skarda ar keptuve, įpilti truputį vandens ir kepti krosnyje arba orkaitėje. Kepant laistyti skystumu. Vienai pusei apkėpus, atversti antrąjā pusė. Iškeptas kumpis piaustomas skersai raumenu. Valgoma šiltas arba šaltas.

Rūkyta veršiena yra skanesnė ir turi geresnį aromatą. Kepant veršienos vyniotini, taip pat patartina pirma ji išrūkyti. Truputį pasūdytą raumenį pakabinti vienai parai į dūmų. Išrūkius raumenį, išmušti su mėsos plaktuvėliu, uždėlioti ant išmušto raumens pailgais ruožais piaustytu lašiniukų, pabarstyti kmynų, smulkiai piaustytu svogūnu. Gerai susukti, apvynioti siūlą ir kepti panašiai kaip kumpi. Duodant į stalą piaustytį nestorom riekučių. Tinka kaip šaltas užkandis.

Prie šaltos veršienos tinka duoti aštresni priedai kaip, pav., paruošti krienu, garstyčios. Nuskustus krienus sutrinti, pridėti truputį cukraus, druskos ir praskiesli namine rūkštimi. Garstyčias reikia taip paruošti: sudžiovinus sumalti ar sugrūsti, užpilti virto vandens, pridėti nedaug cukraus, druskos, rūkštis ir gerai ištrinti.

Veršiuko kepenys tai vertingas maisto produktas, iš kurio galima pagaminti skanių užkandžių. Nebemiuėsim, kaip gaminamos kepeninės dešros, kepenų paštetas, nes apie tai daug jau buvo rašyta. Bet, šeimininke, pabandyk kepenis paruošti truputį kitaip, ir pasakysi, kad tikrai skanu ir gražiai atrodo.

Kepenų vyniotinis. I būdas. Išvirtas kepenis sumalti, pridėti susmulkinto ir pakepinto svogūno, druskos, pipirų (jei yra) ir kubiukais piaustytu lašiniukų. Masę praskiesti daržovių nuovirom ar virtu vandeniu iki tokio tištumo kad galima būtų suvolioti voliuką. Gerai masę išsuktį, ir padaryti nelabai stora voliuką. Tada apvynioti lašiniai, kur prie odos palikta apie 1 cm storumo riebalų (lašinių), gerai apristi siūlą, galus apristi skudurėliu, kad neišlystu

kepenų masę, dėti į skardą ar keptuve, papildyti truputį vandens ir kepti krosnyje ar orkaitėje. Kepant apvartyti. Duoti į stalą kaip šalta užkandis, supiausčius skersai nestorom riekučių.

Kepenų vyniotinis. II būdas. Kepimo paruošti kaip I-moju būdu. Skaniau, jei į kepenų mase idėta daugiau lašiniukų. Paruoštą mase išsukti į plonai išmušta veršiuko ar kito gyvulio raumenį. Gerai siūlą apristi ir kaip I-muoju būdu kepti. Kepant aplaistytį. Geresnis skonis, jei ant išmušto raumens užbarstyta kmynų.

Panašiai paruošti galima raguočių kiaulės ar avies kepenis.

Prie tokiu būdu paruoštų kepenų tinkta tie patys priedai, kaip ir prie šaltos veršienos.

Agr. Br. Žilevičienė

Ivairūs aptepai bulvėms ir duonai

Pomidoru ir svogūnų aptepas. Svogūnus supiaustome ritinėliais ir apkeptiname. Ataušiname. Pridedame pomidorų tyrés, druskos, cukraus, rūkštis pagal skoni ir gerai išmaišome. Laikome šaltoje patalpoje. Į tą mišinį galima pridėti ir virtu, smulkiai sutarkuotų morkų. Morkos padidina aptepimo kiekį, bet dedant morkų reikia pridėti pipirų ar kitų kurių aštrijų prieskonį.

Morkų ir svogūnų aptepas. Morkas neluptas išverdamame. Nulupame ir smulkiai sutriname (sutarkuojame). Su truputi riebalų morkas apkepiname, pridedame smulkiai kapotų pakepintų svogūnų, druskos, rūkštis ir cukraus pagal skoni. Išmaišome. Pastatome šaltoje vietoje, po 1—2 val. vartojame valgiui. Taip pagaminti aptepai nėgesdami gali laikytis šaltoje vietoje 4—5 dienas.

Sutintų kopūstų ir pomidorų aptepas. Raugintus kopūstus patroškiname, pridedame pakepintų svogūnų, pomidorų tyrés, druskos, pipirų, cukraus iki skoni.

nio. Labai gerai išmaišome. Ataušiname.

Grybų ir sojos aptepas. Grybus išverdamame ir smulkiai sukarpojame. Soją išmirkome, nulupame, išverdamame į sumalame. Į sumaltą soją įpilame žaukštus išplakto rūkštus pieno arba valgomos alyvos, gerai išsukame, išdedame sukapotus grybus, druską, cukrų ir actą pagal skoni.

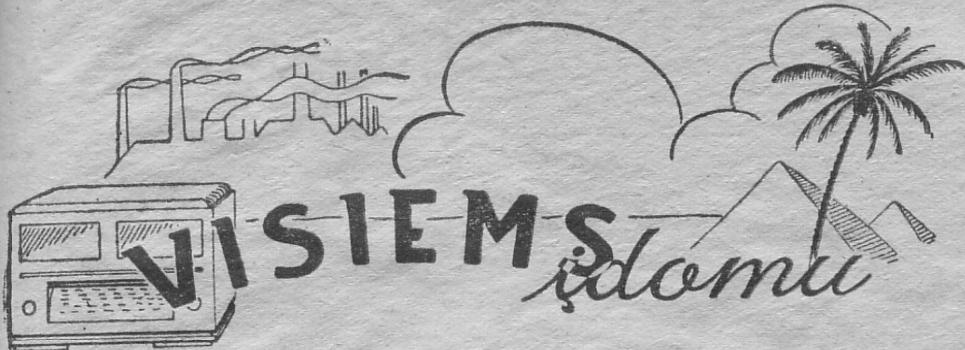
Morkų ir varškės aptepas. Morkas išverdamame ir stambiai sutriname. Varškę ištriname, dedame morkas, truputį kmynų, pipirų ir druskos. Viską gerai išmaišome. Tepame duonos gabalėliu.

Varškės ir marmelado aptepas. Varškę ištriname iki purumo, dedame marmeladą ir viską gerai ištriname. Dedame kvapą arba supiaustytą džiovintų obuolių. Aptepus duonos riekelės, papuošiame virtomis arba džiovintomis uogomis. Aptepus tuo aptepimą baltos duonos apkepintas rieketės, galima pavaišinti svečius kavos arba vakinės metu.

Agr. F. K.

Paragink savo kaimyna,
kad jis skaitytų
NAUJĄJA SODYBA

NAUJOJI SODYBA

Didžiujų žmonių keisti polinkiai

Seniau didieji žmonės, sekdamis savo laiko prietarais, išsivaizduodavo, kad maistas gali turėti kurią nors itaką jų galvojimui, jų veiksmams ar net jų temperamentui. Stai, žinomas aktorius Kean visada valgydavo ériuko kotletą prieš išeidamas vaidinti meilės sceną, jautieną — išeidamas vaidinti žudytojo sceną ir kiaulės kotletą, jei tek davos su vaidinti tironą. Garsusis tapytojas Vanduke visada mėgdavo jautieną mésą. Tapytojas Fuseli valgydavo žalią mésą, sakydamas, kad tai padilgina jo vaizduotę. O garsusis Rafaelis teigė, kad mésa néra tinkas dailininkams maistas — jis pats mito duona ir džiovintais vaisiais. Kitas tapytojas, Murillo, teigė, kad didžio menininko siela negalėtų išsilaikti kūne tokio žmogaus, kuris mistų šiurkščiu ir neparinktu maistu.

Garsusis Bunyanas mito labai prazišku maistu: iš ryto, atskleles iš miego, suvalgydavo riekę duonos ir išgerdavo puodelį pieno. Po to jis mėgdavo paprastą kietą maistą. Kiti garsūs žmonės, kaip Johnson, Balzac, Fielding, Dickens, Thackeray, Goethe, Lessing, Hugo ir Flaubert — jie visi mėgdavo

gerai ir stipriai pavalygti. Pasakoja, kad Hugo ir Balzac buvo didžiausiai edūnai. Hugo kiekvienu valgiu imdavo daug visokių dalykų ir smagiai užgerdavo gausais kavos gurkšniais. Balzac buvo taip riebus ir storas, kad trys normalūs žmonės, susikabinę rankomis, vos tegalėdavo apkabinti jo liemenę. Alexandre Dumas vienu atsisidimu užstačė sudorodavo trijų vyru pusryčius.

Kardinolai Manning ir Newmann mėgdavo skaniai ir gausiai pavalygti.

Didysis italų mokslininkas ir dailininkas Leonardas da Vinci ypatingai mėgdavo apelsinus. Anglas poetas lordas Byron buvo atsargus su valgiu, dažnai pasitenkinindavo suasainiais, bijodamas storėti ir tuktį. Jis, kaip rašo jo biografai, prasitardavo apie išsvajotą valgi — „rožių pumpurėliai ir vyšnios, jomylimos moters atnešamos...“ Shakespeare, Milton ir Swinburne mėgdavo svaigiuosis gérimus: pirmieji du gerdavo alų, o Swinburne — portą, burgunda, claretą ir brandy.

Svajonių pilis

Prancūzijoje, Touraine provincijoje, kuri yra pragarsėjusi savo senovinėmis pilimis, yra pilis vardu Chateau de Candé, priklausanti pramonės darbo normuotojui Charles Bedaux, kuris neseniai nusižudė Amerikoje. Pilis labai įdomi tuo, kad įrengta su didžiausiu liukusu. Pilis požeminių rūsyse, kur feodalizmo laikais ponai uždarydavo nusikaltelius arba baudžiauninkus, įrengti prašmatnūs kokteilinių barai. Cia yra elektros mygtukai citrinos sunkai išspausti, elektros prietaisai kokteliniui maišyti. Svečias pats gal sau pasirinkti šaltus arba karštus užkandžius dienos arba nakties metu. Židinyje užgeso ugnis, — paspausk elektros mygtuką, ir iš elektriškos dumplės apačios ipūs ugnį... Senovės koplyčioje įrengta turtinga biblioteka, kurioje rasis brangių senovės foliantų ir geriausių moderniosios literatūros knygų; yra tvarkingi katalogai, visokios pasirinktinės enciklopedijos ir žodynai.

Jojimo sporto mėgėjams yra aptverta aikštė, kur seniau grumdadavosi riteriai; dabar čia takai su kliūtimis arkliams

per jas šokinėti. Alkštę prižiūri geriausias jojimo meistras. Kiekvienai pilies tarnyboje pareigai yra specialistai, kuriuos pilies savininkas pasirenka iš vieno pasaulio. Virėjai — prancūzai, pyragaičių kepėjai — iš Vienos, barų prižiūrėtojas — amerikietis, bibliotekininkas ir vargonininkas — vokiečiai, monteriai — švedai, tarnaitės-kambarinės — prancūzės, liokajai — anglai, jojimo meistras — iš Pietų Amerikos, žolynus prižiūri daržininkas specialistas, golfo alkščių tvarkytojas — škotas...

Prieš 20 metų Candé pilis buvo tik griuvėsiai, o dabar ji atrodo kaip Renesanso laikų pilis, gi viduje turi visus moderniausius įrengimus. Svečių kambariuose prie lovų įtaisyti telefonai, kuriais galima virtuvėje užsisakyti visokių valgių ir skanestų. Svečiams paliekama visiška laisvė — gali sau svečiuoti kaip tinkami, visai nesiskaitydami ir su šeimininkais. Frie kiekvieno svečių miegamajo kambario yra salonėlis, kur svečias, jei to nori, gali pusryčiauti ir pietauti, jei dėl kurių nors priežasčių tai jam būtų maloniau...

Ta pilį taip įrengė Bedaux, kuris prieš keliadesmetį metų, berniku būdamas, be skatiko nuvyko į Ameriką ir ten išgalvojo tam tikrą teoriją darbininko našumui išnaudoti. Čia jis susikrovė milžiniškus turtus.

Rudos akys ir mėlynos akys

Kartais stebimės, dėl ko vienų akys yra mėlynos, o kitų rudos. Spėliojoama, kokias akis gali turėti vaikai, jei vienas susituoksių turi mėlynas, o antras rudas akis. Neseniai vienas prancūzas mokslininkas nuodugniai ištyrė šį klausimą. Jis duoda tokį duomenų.

Dažniausiai užtinkamos akių spalvos yra ruda ir mėlyna. Rudos akys dažniau pasitaiko tarp moterų, negu tarp vyrių, nors iš viso moterų odos spalva yra šviesesnė ne kaip vyru. Vidutiniškai imant, iš 100 asmenų 80-tis turi tokios spalvos akis, kokios buvo tėvo arba motinos akys. Jei vienas tėvų turi mėlynas, antras rudas akis, tai vaikai dažniausiai paveldės rudašias. Tuo būdu rudakių žmonių skaičius didėja smarkiai, ne kaip mėlynakų žmonių skaičius.

Taip pat ir su žmonių plaukų spalva — jei plaukai vieno iš tėvų yra šviesūs, o ntrojo tamsūs, tai vaikas veikiausiai paveldės tamsiuosius plaukus. Tuo būdu ir tamsiaplaikių žmonių skaičius didėja. Dabar net ir šiaurėje, kur seniai gyventojų dauguma turėjo linų spalvos plaukus, šviesiaplaikių žmonių vis mažiau ir mažiau bepasitaiko.

Ar mūsų žemė džiūsta

Mokslininkai sako, kad mūsų žemėje vyksta disikacijos procesas, tai reiškia, kad žemės paviršiuje vandenys išgaruoja, dalis jų susisiurbia į žemę, o jūros ir ežeras išdžiūsta. Didžiuliai vandenų plotai jau yra išdžiūvę. Nuo žemės paviršiaus dingi plotai tokio didumo, kaip Šiaurės jūra. Pavyzdžiu, kadaise Sacharos dykuma buvo jūros dugne. Kaspijos jūra kartu su Aralo jūra sudarė vieną didelę jūrą, kuri savo plotu galėjo būti lygi Viduržemio jūrai. Dabar beliko tiktais didžiulis sūraus vandens ežeras. Yra ir kitų pavyzdžių, kur jūros išdžiūvo ir beliko sausžemis, dažnai — dykuma.

Zinoma, vanduo, kuris išgaruoja ir susikondensuoja debesimis, evantualiai lietaus pavidaile grįžta atgal žemę. Upės ir upeliai paskui neša tuos pačius vandenis į vandenynus. Tačiau tam tikras vandens kiekis susisunkia į žemę ir į jūrą jau niekados nebegrižta.

Zinoma, mums netenka labai sielotis dėl tokio vandens nykimo. Iki, sakysime, išdžiūs Baltijos jūra, gali prieiti keletas šimtų tūkstančių metų. Mokslininkai sako, kad Atlanto vandenynui išdžiūti reikėtų bent tūkstančio milijonų metų. Jei mūsų žemėje neliktu vandens, tai reikštų, kad žemėje turėtų išnykti ir gyvija.

Puošnieji ir vaistiniai augalai

Visi esame jaukių kampelių mėgėjai. Kiekvienas trokštame juose rasti, ko nerandame kasdieniniame gyvenime. — pollio, sielai ramumo ir t. t. Bet reikia pasakyti, kad daug didesnį ramumą bei sielos pasitenkinimą rasime, kada mūsų darželiuose augstokie augalai, kurie ne vien teikia groži, bet tuo pačiu duoda praktišką naudą.

Šitame straipsnyje noriu išvardinti keletą augalų, kuriuos užsiauginę ne vien pasidžiaugiuone jų puošnumu, bet galėtume jų medžiagą, kaip žiedus, žolę bei šaknis, pritaikyti namų ūkyje.

Piliarsė (Althaea rosea cov.)

Ši augalą gana dažnai tenka matyti mūsų darželiuose. Savo tėvynėj ilgametis augalas, tačiau pas mus sekmingai auginamas kaip dvimetis. Yra įvairių spalvų ir formų, bet gražiausios iš jų pilnavidurės. Išauga iki 2 metru aukščio. Piliarožėmis tinkai apsodinti patvorius, pasienius, takus ir kelelius. Didesniuose gazonuose galima sodinti grupėmis ir pan. Dauginasi iš sėklų. Sėklas sėjamos pavasarį i lyselės, o vasarą persodinamos į paskirtą vietą. Sekančiais metais liepos mén. pabaigoj pradeda žydėti ir žydi iki vėlyvo rudens.

Piliarožės žiedų paruošimas ir panaudojimas. Sausą saulėtą dieną iš tam sia raudonai žydinčių augalų renkami žiedai. Surinktus žiedus galima džiovinti saulėje, pastogėje; svarbu, kad greitai išžiutu. Sausa medžiaga laikoma sandariai uždaruose induose. Pramonė sausi žiedai naudojami dažti vyną, sitro ir panašius gérimus.

Tuos pačius žiedus galima panaudoti ir kaip namų vaistus. Iš žiedų virš arba tarpukalnių galima naudoti kovai su įvairiomis burnos ligomis, sausū konsiliu ir skalauji gerklei.

Levanda (Levandula vera L.)

Levandos mūsų darželiuose neteko matyti. Vis dėlto ši augalų reik tū išplatinti ne tiktu kaip dekoratyvinį, bet kaip medžiaga, duodančią naudą namų ūkyje.

Tai yra ilgametis augalas, kilięs iš Pietų Europos. Mūsų sąlygose puikiai auga; net šaliomis 1940-41-42 metų žiemomis neiššalo. Užauga kaip amži-

nai žaliuojoantis puskrūmis iki 60 cm aukščio; vienoje vietoje gali augti 6-8 metus ir gerai pakenčia karpymą. Tinka apsodinti takus ir nedideliuose gazonuose galima sodinti grupėmis ir t. t.

Žydi pirmoj vasaros pusėj skaisčiais mėlynais žiedeliais. Turi stiprų savo tišką aromatą, dėl kurio šis augalas gali būti įvairiai pritaikytas namų ūky. Lengvai dauginasi iš sėklų, vegetatyviu būdu, t. y., šakutėmis ir skaidant senesnius krūmus. Geriausiai auga saulėtose prie smėlio dirvose ir kiek blogiau sunkesnėse ir drėgnesnėse vietose.

Vaistams vartojami žiedai. Iš žiedų gaminamas eterinis aliejus, kuris plačiai vartojamas parfumerijoje, tualetiniems muiłams ir pan.

Namų reikalams vartojami žiedai vilnonių drabužių apsaugai nuo kandžių. Tam tikslui užtenka idéti į drabužių spintą tik keletą šakučių. Be to, levandos žiedai labai gerai tinkai kovai su skruzdėmis, ypač bičių aviliuose, nes jos žiedų kvapas bičių neerzina. Taip pat žiedai vartojami vonioms daryti prieš reumatizmą ir t. t.

Guboja (Gypsophyla paniculata L.)

Gėlininkystėse auginama piautoms puokštėms daryti. Tai labai gražus dekoratyvinis augalas. Mūsų krašte savalme auga pajūrio smėlynuose. Šis augalas turi užkarauti prideramą vietą kiekvienam darželyje tuo labiau, nes vieną kartą pasodinus gali augti net kelias dešimtis metų. Nežiūrint to, kad guboja auga vėjo nešiojamuose smiltynuose, lygai gerai ji auga ir gerose dirvose. Tinka žemos metu puokštėms; sudžiovintos žydinčios šakutės visą žiemą gali puošti mūsų seklyčias, nes jos nenustoja savo natūralios spalvos ir ne nubyra žiedeliai.

Šiam gražiam augalėliui raskime vietas savo darželyje, o jis atsidėkos stebuklingu grožiu.

Maža to gubojos šaknys turi praktišką pritaikymą. Jeigu geraisiais laikais vaistinėse pirkome „muilo šaknelių“, tai dažniausia buvo ne kas kita, kaip gubojos šaknys. Iškastos ir sudžiovintos šaknys labai gerai tinkai valyti, plauti vilnonius ir šiaip gerus

drabužius. Augalas daiginamas sėklomis, kurios sėjamos į numatyta vietą. Pirmaisiais metais auga gana pamažu ir per vasarą reikia tik pora ar tris kartus jas nuraveti. Gubojos pradeda žydėti antrais metais, šaknys kasamos po 2-3 metų.

Adonis (Adonis vernalis L.)

Adonis yra ilgametis augalas. Mūsų darželiuose visai, bent man, neteko matyti. Augalas įdomus kaip dekoratyvinis ir kaip vaistinis. Žydi anksti pavasarį — balandžio mén. antroj pusėj, kada kaip néra kur „akį paganyti ir sielą atgaivinti“, o adonis savo auksiniais žiedeliais mus tikrai gali paguosti.

Reikia pasakyti, ši augalą auginti iš sėklų néra taip lengva. Geriausiai reikia stengtis gauti išaugintų diegų. Paprastai adonis dauginamas, skirtant jų senus krūmus. Tinka sodinti nedideliuose gazonuose, prie takelių ir panašiai.

Vaistams vartojama visa žolė. Tai specifiškas vaistas prieš širdies ligas. Norintieji gydytis šio augalo žole prieš tai turi pasitarti su gydytoju.

Bendrai reikia priminti, kad šio augalo džiovinta žolė yra svarbi vaistinė žaliava ir su noru perkama vaistinėse.

Mégėjai, norintieji gauti šių ar kitų augalų mažais kiekiais, gali kreiptis į Botanikos ir Farmakognozijos Sodą Kaune.

Su užsakymais prašoma nesivélini, nes iki pavasario paprastai pritrüksta sėklų.

Stasys Gudanavičius

Apie keistus gyvius ir augalus

* Keisčiausias gyvis pasaulyje yra tuatara, pusiau krokodilas, kuris išgyvena 200-300 metų. Jis yra dviejų pėdų ilgio. Turi tris akis: dvi kaktose, trečią viršugalvyje. Vaikus peri iš klausinių, kaip paukštis o išsritusius peni, kaip žinduolis. Peri ištisus metus. Patelė išsédi visa parą nejudėdamas ir kvépuoja per 7 sekundes tik karta. Tuatara gyvena po vandeniu ir ant žemės. Pamačiusi mėlyną spalvą, tuatara supyksta ir pradeda bado streiką. Ji gyvena Australijoje.

* Afrikoje yra vadintami chaço krūmai, kurie ieidžia tokį stiprų ir bieuru kvapą, jog 15 m atstume negali būti joks gyvas daiktas.

* Storaiusiai medžiai auga Amerikoje. Apjuosti tokiam medžiui reikia 46 m ilgio virvės.

Mato Kyburio PAVASARIS

Antanas Gustaitis

Ir apskrido linksmas gandas
Net devynias špitoles,
Kad merga pas Matą randas.
Gal jis turi net keliais.
Jei malonai paprašys,
Gal ir ūki užrašys.

Kas ji tokia? Ką ji turi?
Nematyta niekados.
Jeigu Kyburių užbūrė,
Bus ir džiaugsmo ir bėdos:
Ar krikštynos nelaikū,
Ar vestuvės su vaiku.

Bet gyveno Kyburys,
Vėl čiulbėjo vyturys,
Slinko naktys mėnesienos,
Po nakty saulėtos dienos,
O su būsimą pačia —
Niekis karas ir kančia.

Ir su Kyburiu Matu
Mylimoji vis kartu,
Ar tai tyčia, ar netyčia,
Vedas Matą į bažnyčią,
Ir namuose ir svečiuos,
Rodos, neatsibūčiuos.

Bėgo laikas nuostabus,
Žmonės klausė, kas čia bus?
Visas valsčius aimanavo,
O mergelė tik dainavo.
Skrido dienos kaip kine,
Kas dar dėjos — nežinia.

O, kai pirmąkart myli,
Ir myli taip iš toli,
Apdainuoji rojaus groži,
Nors bučiuoju gal tik oži.
Regim vyzdžiuose akių
Patį Dievą su kriukiu.

Mūsų mylimai — žiedai,
Jai — ir sielvartų aidai,
Jai — krauju rašytos datnos,
Nemiegotos naktys žvainos,
Ir tik ašara karti,
Jeigu mylim perarti.

Matas sielą atiduotų,
Viršes vyturui kuoduotu
Jai čiulbėtų amžinai.
Ji nušviečia buiti rūščia,
O be jos — nyku tr tuščia,
Ir pasaulis — pelenai.

Jei ir buvo ten koks rojus
Ir Adomas, toks herojus,
Nusidėjo su Ieva,
Mateušas jiem atleistu,
Nes kai tau širdis užkaista,
Ir dangų bus velnjava.

Meilės dienos kaip su burėm!
Pro dienas į naktį žiūrim,
Skubam, skriejam lyg arai.
Už savęs naktis palikę,
Susiémę delnais plikę,
Verkiam, darę negerai.

Mums tada — jaunatvės gaila.
Sakom: visa buvo kvaila,
Burtai pragaro valdžios,
Bet lai Dievas pajuokauja,
Duoda tau plaukų nors sauja,
Vėl mylėtum iš pradžios.

Ak, minutės užkerėtos!
Mateušui taip norėtus,
Kad jos virstų į metus
Ir po metų milijono
Pūstų dar drauge su žmona
Juozapato trimitus.

Bet jinai tekėti kratos:
Ten mieste jos laukia tetos.
Laukia broliai devyni,
Reikia siuntinio ar laisko,
Kad visiems ten būtų aišku.
Jog laimingai gyveni.

Ir iškėlė Matas baliu,
Neaprašomą raštu,
Tarsi, baliai tie karalių,
Šiandien mūsų pamirštu.
Ir susikvietė svečių
Lyg iš dešimt apskričių.

Privažiavo, prigužėjo
Nepažistamų žmonių,
Daugel ponų ir vežėjų,
Mylimosios giminių,
Net ir elgetų prastų,
Nei matytų nei kiestų.

Kur tik meilė, kur tik vynas
Ir alutis su puta, —
Ponui kiemsargis kaimynas,
Kiaulė daktarui teta
Kai gyvenimas smagus,
Tau ir asilas žmogus.

Girtos skripkos émė piautis.
Lyg davatkos po sumos,
Baubė bosas, tarsi, jautis
Kur prie bandos svetimos,
Kilo ligi debesų
Šimtai girgždančių balsų.

— Visas karas — vien tik monai!

Šaukia giminės chorū:

— Lai gyvuoja samagonai,

Uždažyti pipiru!

Rékia batsiuvu būrys;

— Lai gyvuoja Kyburus!

— Tegyvuoja ir žąstiena!

Kažkas pradeda žodžiu,

Na, ir trinktelia į sieną

Visą lėkštę su gaidžiu.

Ir tarp triukšmo, gargalų

Pats nuslusta po stalui.

Užia siandžia Mato pirkios.

Džiaugias giminė mišria.

Vienas brolis net pravirkės

Tvoja kitą su dešra.

Kits pačiureis it lokys

Drebia sriestu į akis.

Jurgis šaukiasi Pilypa,

Nikodemas Tamošius,

Ir visi ant stalo lipa,

Visi ruošias į mušius.

Vieną nurengia plikai —

Ir vėl juokias kain vaikai.

— Dar po vieną! Dar pūslikė!

— Baikim karą kmynine!

— Mums nereikia čia velykių!

Šaukia dūstanti minia.

— Lai aš gyvas prazūvu,

Bet už lašą nuosarų!

Lūžta suolas, kédės trata,

Kažkas švilpia pro kalbas,

Ubagai nutvérę Matą

Kruikais kelta į lubas.

Kažin kas dar iš kertės

Šaukia: „Purūzė, mirtis!“

Spiegia smuikai, bāubia bosai,

Maišos dainos su keiksmu.

Ryt gal ant šakos kabosi

Su gyvenimu linksmu,

Gal kukuosi už virbų,

— Siandien niekas nesvarbu!

— Dievui siela, velnui ūkis!

Šaukia Matas ties bačka

Ir dar kažin ką sumykės

Bando etti repečka.

Cia toks mylimas jauties,

Tarsi, raikas prie krūties!

Ir parvirthes ant kopūsto

Palei kubilių giros

Katę glausdamas užsnūsta,

Nepasiekės kamara.

Ir lyg mojus krapyla,

Jo namuos sticiga — tyla.

Tolin aidi žingsniai skubūs

Ir gyvenimus šaunus,

Na, o Matas, lyg Jokūbas,

Regi nuostabius sapnus,

Kažin kas lyg panašu

I ta sapną pranašu.

Stai jis vaikščioja rave

Ir sutinka pats save.

Lyg jis būtų jau numires,

Ir siela nuo kuno skirias.

Jam po meilės ir kouč

Taria amžiams „sudievu“.

O, tie žvilgsnių negyvū

Peiliais smiegiasi tavy,

Jie ir minti, žodži, malda,

Jie ir tavo kūnų valdo.

Jaučia Matas: be stelos —

Rodos, tuož šunim sulos!

Štai ji klostosi rūku,
Dedas baltu peruku,
O prieš šią vėlę basą
Žvengdamas tik žemę kasa
Gal dar metų nepilnų
Juodas velnias su balnu.

Ir sušuko jam vėlę,
Amžių buvus nebylė:
„Tu prakeiktas molio šmote!
Aš tik Dievo atdūsys,
Bet noréčiau užsimoti
Ir apskaldyti ausis!

Ir tik dėl visų šventų
Neišdausiu tau dantų!
Tau ir kalnai, kloniai, mūrai,
Tau ir siela nemari.
Ir visviena nežiūrai,
Ką po nosimi turi, —
Tad prasmeki čia varguos
Prie ištvirkusios mergos!“.

Štai tarusi, staiga
Dürė Kyburi špyga,
Dūmų juoston susisuko
Ir, užšokus ant biesuko,
Tarsi, viėsula báisi
Nugarmėjo debesys.

Matas rauda savo skundą,
Šaukia: melsis ir kentėsi
Ir raudodamas pabunda
Prie bemurkiančios katės.

Kas čia? Buvo jis su ja.
Lyg bučiavos, buvo vaišės,
Cia gi — guli lyg apkvašės,
Graibos vienas tamsoje.

Prieš akis dar sapnas mirga

Suoliais pragariško žirgo,

Aidi prakeiksmas grasus.

Jis virpėdamas pakyla,

Bet lyg kas badytų yla,

Toks kentėjimas baisus.

Cia ne sapnas. Pranašystė!

Nors greičiau pradėtu švisti.

Dingtu rūkas iš akių.

Bet juodi šešeliai puola.

Lyg sodina ji į suolą,

Ji su giltine sykiu.

Kas tai? Aimanos ar juokas?

Tarsi, velnias ir apuokas

Kaukia liūdesiu baugiu.

Matas bėga. Ne, tik žargos,

Ir nugriuovo prie kacergos

Po nematomu smūgiu.

Tralialiuoja kerdžiaus ragas,

Skamba giesmės avinu,

Kvepia žemę lyg pyragas

Rūtytélém ir kmynu,

Juokias saulė ant kalvos

Susiémus už galvos.

Klūpo Matas palei tvartus

Ant numindžiotų žolių.

Tvartuosis — tik šuva pakartas

Mylimosios dirželiu.

Driekias nežinion vėžė...

Ak, ta meilė, ta graži!

Ir pavasaris gélėtas

Zengia pievom ir laukais.

Tiktais Dievas numylėtas

Mus apleido žulikais.

Pirmą meilę pažinai —

Pirmą apvagia žinal.

(Pabaiga)

Jacintas

Kas jacinto nežino? Nevienas yra mėnesių žemės metu languose gražius smulkus iš skujas sukrautus ivairiaspalvius žiedelius, o taip pat pražystančius anksti pavasarį, kada dar kitų gėlių nėra.

Jacintai pas mus gaunami iš Olandijos, kuri laikoma jų tėvynė. Iš tikrujujų jacintas kilię iš Mažosios Azijos. Savo pavadinimą gavo iš graikų žodžio, kurį iš mūsų kalbų išvertus reiškia „lietus žiedelis“, o botaniškai *Hyacinthus orientalis*.

Savo tėvynėje jacintas pražysta tada, kada tik šilti pavasario lietūs atmerkia sušalusią žemę. Pas mus pražysta taip pat labai anksti, kada dar laukose žydičių gėlių labai mažai, neskaitant tu visų kitų svogūnėlių, kuriuos mes darželiuose kartu su jacintais sardiname.

Senovės graikų legendos štai ką pasakoja apie jacinta.

Tai buvę tais laikais, kada dievai ir žmonės vieni antriems buvo labai artimi. Anot legendos, spartų karaliaus Amiklio sūnus naudojosi neribota saulės dievo Apolono meile. Kartą jaunikaitis su Apolonus mėtė ietį. Jaunikaitis miklumas ir pataikymas visus stebino. Apolonas buvo be galio geros nuotaikos ir džiaugėsi jaunuolio gabumais. Jaunikaitiui vienok jau iš seniau pavydėjo lengvojo vėjelio dievukas Zefiras; jis nors mažas dievukas buvo, bet iš pavydo papūtė ietį ir taip ją pasuko, kad nusviesta ietis skrido aigal, sužeisdama mirtinai jaunikaitį į galvą.

Po šio įvykio Apolonas neišpasakytais nuliudės. Veltui jis bučiuodamas savo numylėtinį glamonėjo ir už jo gyvybę siūlė savo nemirtingumą. Jis savo spinuliais visa atgaivinės, negalėjo jaunikaitiui gyvybės sugrąžinti...

Kas Apolonus liko daryti, kaip jam būti jaunikaiti ir palikti sau jo atminimą? Kaip legenda toliau kalba — saulės spinuliai sukaitino ištekėjusį kraują, iš kurio išauga puikus raudonai lelijavas jau iš tolo kvepiantis žiedelis, kurio sudėtis iš vieno šono žiūrint panaši į raidę A — Apolono inicijas, o iš antro šono žiūrint matyt raidę Y — jacinto inicijas; tokiu būdu amžiams liko sujungti dviejų draugu vardai.

Tas žiedelis buvo mūsų kalbamasis jacintas. Apolono žyniai ji pasodino prie šventyklos sode kaip atminimą nelaiku mirusio jaunuolio. Spartiečiai kas metai švedavo trijų dienų šventę vadinančią „Hyacintii“.

Apie jacintą yra ir kita legenda, — jacintas atsiradima, jungia su garsiojo Trojos karžygio Ajakso vardu.

Garsus ir garbingas karaliaus Telemaiko sūnus, kaip žinoma, Trojos kare, neskaitant Achilo, buvo vienas iš narsiausių kovotojų. Jis akmeniu sužeidė Hektorą ir savo galinga ranka nemažai priesę paguldė, kurie jau buvo apsupe Trojos laivus ir tvirtoves. Kada Achilas mirė, Ajaksas ir Odisėjus susiginčijo, kuris iš jų turi valdyti Achilo ginklus. Ginčui išspresti buvo sudarytas teismas, kuris ginklus paskyrė Odisėjui. Toks sprendimas Ajaksui atrodė neteisingas, jam buvo padaryta didelė nuoskuda ir jis iš didelio siervarto neišverdamas save kardu perverė.

Iš to karžygio krauso, kaip legenda sako, išauga jacintas, kurio žiedo sudėtyje matomos dvi pirmo Ajaltso raidės — Ai. tomis dviem raidėmis išreiškiamas skausmas ir baimė. Mūsų kalboje išsigandus arba vaitojant taip pat aičiojama ir tas ai, kaip iš legendos sprendžiama, kilię iš graikų kalbos.

Kilię iš mažosios Azijos, jacintas naujodojosi Rytų gyventojų nemaža meile. Ypatingai jacinta mėgo persai, kurių žinomas poetas Firdusi savo poemose apdainavo jacintą. Ir antras persų poetas vardu Gafizas jacintus panašiai yra apdainaves.

Turkijoje jacintas taip pat buvo labai mylimas. Senovės anglų kelialautoja Dalaius, aplankiusi XVIII šimtmetyje Konstantinopolį, pasakoja savo raštuose, kad tuo metu buvo sultono įrengtas puikus sodas, kuriame kitokių gėlių nesimatė, kaip tik jacintai. Gėlės buvo pasodintos pailgose ežėse. Jos savo gražumu ir aromatu stebino žiūrėtojų. Gėlių žydėjimo metu sultonas praleidė sodės sode visą savo laisvą laiką, gerėdamasis jų grožiu ir aromatu. Reikia tačiau pasakyti, kad visi Rytų gyventojai bendrai yra labai dideli, svaiginių gėlių mėgėjai.

Be paprastųjų, arba vadinančių olandų jacintų, turkai savo soduose augindavo jiem artimą jų giminaitį — kekinį jacintą, lotyniškai vadinama *Hyacinthus muscari*, o turkiškai „muši-rumi“, kas Rytų gėlių kalboje reiškia: „tu viską gausi ką tik aš tau galiu duoti“.

Vakarų Europoje jacintas buvo įvežtas tik XVII amžiaus antroje pusėje, pirmiausia į Vieną, kuri tais laikais turėjo labai artimus ryšius su Rytais. Čia jacintas buvo auginamas tik nedaugelio turtingų sodininkystės mėgėjų. Višiems prieinamu jacintas pasidare tik tada, kai jis pasiekė Olandiją, garsuji jacintų Haarlemo miestą.

I Olandiją patekės visai atsitiktinai. Jis buvo bangų išplautas iš vieno, laikė audros sudužusio Genujos laivo. Laivas kažkur vežės ivairias prekes, tarp kurių buvę ir jacintų svogūnėlių. Dėžės su jacintų svogūnėliais buvo išmes-

tos į krantą ir į uolas sudužytos, o palaidi svogūnėliai išbarstyti krante.

Jacintai radę sau tinkamą dirvą sulėdo į žeme šaknis ir sužydėjo. Olandai kaip dideli gėlių mėgėjai susidomėjo svogūnėliais ir juos iškase pasodino darželiuose. Vėliau juos pradėjo dauginti, jų žiedus kryžiuoti vienus su kitais ir gavo puikias veisles, kurios puoša darželius ir kambarius. Olandijoje vien tik apie Haarlemą ir Leydeną yra jacintais užsodinta daugiau kaip 500 ha. Anksčiau buvo dar daugiau auginama. Jacintai Olandijoje pradėti auginti 1734 metais.

Dėl gražios žiedų sudėties, pulkiu varsu ir svaiginancio aromato jacintus olandai labai pamėgo. Ju auginimui ir naujų veislių išvedimui buvo išleidžiamos didelės pinigų sumos. Jacintų kaina ir susidomėjimas jais dar labiau pakilo, kai pavyko išauginti pilnažiedžius jacintus. Pasakoja jog jie išaugę tik Haarlemo sodininko Petro Phörelmo ligos deka. Šis sodininkas turėjo prototip negailestingai naikinti visus neteisingai susiformavusius žiedų pumpurus. Phörelmas jacintų žydėjimo metu susirgo podagra ir buvo priverstas keletą dienų išgulėti lovoje, ir kaip tik tuo metu brangesniųjų jacintų tarpe išauga beformis augalo pumpuras. Kadangi sodininkas tuo metu savo sodo apžiūrėti negalėjo, pumpuras liko nesunaikintas, išauga ir prāzydo. Tiek pats Phörelmas, tiek ir kiti sodininkai, pamatę tokį keistą žiedą, labai nustebė, nes jie pamatė dar niekad nematyti pilnažiedį jacintą. Toks atsitiktinumas sužadino visų olandų sodininkų susidomėjimą ir jie ėmėsi darbo. Šio stebuklo pažiūrėti rinkosi sodininkai ne tik iš Olandijos, bet ir kitų kaimyninių valstybių: visi norėjo pamatyti tokią nepaprastą jacinto formą.

Kaip nustatoma Velyku diena

Velykos nėra visada tą pačią dieną, kaip kad yra Kalėdos: kiekvienais metais Velyku šventę pasitaiko kitokią dieną. Velykoms nustatyti prisilaikoma Katalikų bažnyčios tvarkos, pagal kurią Velykos turi būti sekmdienį po mėnulio pilnatiess po kovo 21 dienos. Jei pilnatis pasitaikytų sekmdienį, tai Velykos nukeliamos i sekantį sekmdienį.

Mėnulio pilnatis, apie kuri kalba taisyklės Velyku dienai nustatyti, nėra tai mums žinomas ménulis danguje, kuris šviečia naktimis arba nešviečia. Tai yra bažnytinio ménulio savoka — to ménulio judesiai tvaromi vadinamųjų Aukso Skaitmenų ir Epaktu. Sie skaičiai yra tokiam santiyje su tikromis mūsų ménulio permainomis, kad bažnytinio méniesio fazės nelabai tesiskiria nuo paprastojo ménulio fazijų. Pavyzdžiu, bažnytinio méniesio pilnatis gali skirtis nuo paprastojo ménulio pilnatiess ne daugiau kaip dviejų dienų tarpu. Ménulio danguje jaunutis pasirodo po 29 ir pusės dienos nuo buvusiojo prieš tai jaunučio: to laiko tarpo pusėje, t. y. po 14 ir $\frac{1}{4}$ dienų turi būti pilnatis. Ir Velyku taisyklėje pilnatis nėra šis mūsų čia aiškinamas pilnatis: taisyklėje pilnatis reiškia tą momentą, kada ménulis baigia savo 13-ją dieną ir pradeda 14-ją 24-ių valandų die-

ną — tuo būdu tai ir nėra tikrojo ménulio pilnatis. Visa tai painu, be to aiškesnis šio dalyko aiškinimas mums nėra ir reikalingas.

Kurios sunkenybės susidaro skaičiuojant, kada turi būti kilnojamoji Velyku šventė, parodo ir kitos astronominės aplinkybės. Štai viena — antra. Astronominiai metai turi 365 dienas 5 valandas 48 minutes ir 48 sekundes. Toliau, ménulio ménuo ne visada būna vienodas, jis svyrusoja tarp 29 ir $\frac{1}{4}$ dienos ir 29 ir $\frac{3}{4}$ dienos; ménulio méniesio ilgumas vidutiniškai imant yra 29 dienos 12 valandų 44 minutės ir 3 sekundės. Toliau, jei paimesime ciklą iš 19 metų rasime Jame 6.939 dienas, 14 valandų 27 minutes ir 12 sekundžių, kas sudaro 228 kalendorinių méniesių; tuo tarpu ménulio méniesių tame ciklui bus 235 ir jie turi: 6.939 dienas 16 valandų 31 minutę 45 sekundės, vadinas 2 valandas 4 minutes ir 33 sekundės daugiau, negu astronomiškieji arba kalendoriniai to laikotarpio, t. y. 19 metų cikliaus, skaičiai.

Dėl tu visų skaičiavimų susidara gana painios komplikacijos todėl ir bažnyčia turi nusistačiusi Velykoms skirti tam tikrą fiktyvišką ménulio pilnati kurio fazės atitinką civiliniams kalendoriniams metams.

Didžiausią sensaciją jacintai sukėlė XVIII amžiuje, kada hugenotų ainis Dovydas Bušé surengė pirmają Berlyne jacintų parodą. Parodoje išstatyti jacintai taip visus nustebino savo spalvomis ir aromatu, kad nuo to laiko daugelis sodininkystės mėgėjų ir sodininkų dideliu atsidėjimu pradėjo jacintus auginti, panašiai kaip ir olandai pirmaisiais laikais. Jais buvo sužaveti ne tik visi, bet ir kaizerio didikai, kaip Reingardas ir Srederis, kurie ne tik kad augino jacintus dideliais plotais bet ir išvedė naujų veislų.

Prancūzai nors jacintus taip pat mėgo, bet nepasiekė to, ką olandai ir vokiečiai. Cia į juos daugiau dėmesio buvo atkreipta tuomet, kaip jacintus pradėjo auginti vandenye. 1787 metais markizas Ganflie per prancūzų žemės ūkio draugijos posėdį supažindino Parryžiečius su originalia jacintų kultūra vandenye — šaknimis aukštyn, žiedais žemyn. Si kultūra visus labai sudomino ir aplékė visą Prancūziją, nes kiekvienas norėjo tuos bandymus pats išméginti. Nuo to laiko jacintais daugiau pradėta domėtis ir įvesti madon anksstyvi mažieji, vadinami Romos jacintai.

XVIII amžiuje jacintai buvo naudojami apsvaiginimui. Tam tikslui jacintus apsvirkšdavo nuodais, kurių stiprus aromatas paslėpdavo nuodų kvapą, arba labai daug gėlių pastatydavo miegamajame kambaryste, kurių aromatas labai veikia sutrikusių žmonių dirksnius, iššaukia galvos sukimąsi ir net miršt. Kiek tai yra teisinga sunku pasakyti, bet dauguma žmonių neperneša jacinto svaiginančio aromato, jaučiasi blogai, neretai ir alpsta.

Pr. Martynaitis

Kaip pasaulyje atsiraudo ryžiai

(Minahaso legendą)

Žiloje senovėje ryžiai buvo auginami tik danguje. Dangaus gyventojai iš savo atsargų aprūpindavo žemės gyventojus, paudodami tam reikalui laiptus, jungusius dangų su žeme. Tačiau dangaus gyventojai stropiai žiūrėdavo, kad į žemę ryžiai ateitų tik nulukštenti, kad žemės gyventojai negalėtų jų pasėti ir visi laiką priklausytų tik nuo dangaus malonės.

Tokia padėtis labai nepatiko Minahaso didvyriui Tumilengui (legendariniam karžygui) ir todėl jis nutarė padėti savo žmonėms.

Pirmą kartą jo pastangos nepavyko. Tumilengas nušliaužė laiptais į dangų ir nepastebėtas nuėjo į daržą, kur moterys džiovino tik nuplautus ryžius. Tačiau kada jis prisidėjęs kišenes ryžių norėjo grįžti atgal, vartų sargas pastebėjo draudžiamuosius ryžius ir juos iš jo atėmės jį išmetė į žemę. Ir toje vietoje, kur milžinas krito, pasidarbė gili duobė, šiandien vadinama ežeru Tondano.

Tumilengas tačiau nenustojo vilties. Jis laiptais nušliaužė antrą kartą ir prieš dangaus vartus peiliu išplovė kojos padeglią žaizdą. Po to nepastebėtas nuėjo į dangų ir su žaizdota koja pradėjo vaikščioti po ryžių lauką. Atskiri ryžių grūdeliai išlido į padarytą žaizdą. Jausdamas, kad jau nemaža ryžių žaizdoje bus prisirinkę, milžinas grįžo atgal. Durininkas pastebėjo apgaustyti tik jau jam išėjus ir tuo pradėjo ji seksti.

Milžinas, pamates atsivejant persekiotojus ir negalėdamas nuo jų pabėgti, smogė kardu ir nukrito viršutinę laiptų dalį ir numetė ją į Didijį vandenyną, kur ir dabar laiptai dar matomi sailelės Manado — tua pavida.

Keletas jo persekiotojų jau buvo netoli Tumilengo taip, kad jie liko šioje pusėje kirčio, todėl milžinas antrą kartą nukrito dalį laiptų su visais persekiotojais. Nukritusi žemėn ši laiptų dalis tapo ugniakalniu Klabat.

Išsivadaves iš visų persekiotoju Tumilengas laimingai grįžo žemę, kur pasėtieji ryžiai graziai suaugo ir išsiplatinė. Dangus už ši prasižengimą paliko laiptus neatnaujintus ir santykiai tarp dangaus ir žemės liko nutraukti. Likusį laiptų gabala galima dar šiandien matyti, kur jie sudaro terasomis kylantį aukštą kalnyną Lokon.

Vertė Pr. Enskaitis

Ir kėlési iš pumpuro...

Mylimiausios poetų temos: meilė ir pavasaris. Tieki rašalo išliejama, tiek popieriaus sugadinama, saulei nusišvypėjus ir vieversiui pradėjus savo vyturiavimus:

Vis gerai, vis gerai,
Vienas daiktas negerai,—
Kai atskris vieversys.
Visus daiktus pataisys...

Ligonis, kiaurą žiemą pririštas prie lovos, dienoms ilgėjant atsidūsta:

— Kad tik sulaukčiau pavasario! Ūkininkas, pristiges pašaro, nuplēšęs vienus stogus savo perkarusiam kuiniui palaikyti syruojančią gyvybę, kaimo sueigoje patraukia iš klerkiančios pypkės ir sako:

— Kad tik išsiristų ant velénos!

Sudeginęs samagonui paskutinius grūdus, senis už Bobarausčio bara savo sukumpusių pačią:

— Žiūrėk man, kad nors iki pavasario išsiverstum su duona!

Motina, linguodama išbalusį vaikigali, ramina:

— Ateis pavasaris...

Atrodo, pavasaris yra koks gydytojas, kuris vienu piršto prisilietimu išvaiko visas žmogaus negeroves; atrodo, pavasaris yra koks bankininkas su pilnais pinigų maišais, i visas puses švaisčias gėrybes šio sveto, nereikalaudamas nei procentų, nei gražinimo; atrodo, pavasaris yra koks vaistininkas, savo buteliukoje laikas lipčikus, kuriu užvalgius, krūtinę prisipido meilės kvailojimui. Žmonės daug jdeda lūkesčiu kapitalo i pavasario banką, žiūri į pavasari kaip į dėdė iš Amerikos. Tik tegu atvažiuos, o mes jau mokėsime ji apiplėsti!

Per žiema žmogus pasidaro tikras stuobrys, pažaliavęs ir apneštąs samaną. Pykstasi su savo žmona, kibiraissilia brogą už savo apikaklęs, neduoda gyventi savo kaimynui, per ilgas, tamias naktis jo galvoje atsiranda kvailos mintys.

Štai, gyvena Velniaraičio kaimė Biruikas. Tai viso pikto maišas, gero žodžio nerandas nei saviems, nei svetimiams. O Saulutei nupūtus visas žemos išmones, Biruikas atsisėda ant pavartės akmenio ir pusę dienos sekā akimis trukėno darbus prie inkilo berže:

— Velnio macis, linksmintas paukščelis...

Ir Biruuko veidas, kaip nunešiotas bato aulas, subanguoja raukšlėmis, kurios reiškia žypsena:

— Velnio macis, plikas kaip tilvikas, o dainuoja kaip ir aš prieš keturiasdešimt metų...

KARŠTI SALTIBARSČIAI

Pavasario dienotvarke mes paprastai atidarame vieversiui ir varnėnui atskridus. Paukščiai pradeda pavasari, o žaliai susproge medžiai ir margai išskleidusios gėlės papildomoji pavasario norma.

Vieversiukas su varnėnu rudeni iškeliauja ieškoti šiltesnės saulės į pietus. Beržas, alksnis ir kiti mūsų linksmintojai, neturėdamai jokių susisiekimo priemonių (ne tiktai karos metu!), turi pasilikti savo tevynėje, per visą žiemos nenaudėlę. Kaip liūdesingai ir graudžiai žlegina nuogas šakas medis žiemos biauratvėse, atrodo, tikras lavonas, kurio nebegalės išgydyti joki pavasariai.

Ir štai, dienoms sužilius danguje besilepinant saulei, juodasis, graudusis augalo lavonas apsipilia svajingai žalsvais spurgais:

— Pasveikinimas iš numirusiuju krašto!

Buvo rudo. Kaip naktinis banditas, išremes naganą išsai pareikalavo iš augalo:

— Nusivilk drabužius!

Medžiai beginkliai išsvilko iš savo žaliųjų rūbu, liko nuogi rūstiems vėjams skalaujant jų šonkaulius.

Kam toks isakymas? Ateis šalta žiema, augalo šaknas jšals žemėje, nebe-pumpuosis drėgmės, o lapai didžiausiai tos drėgmės eikvotojai liks bedarblais. Gamta bedarbių balsiai nemyli ir jeigu tokiu atsiranda, tai ji griebiasi pačios griežčiausios priemonės: sunaikinti tinginius! Cia apie jokias pašaipas negali būti kalbos.

Medis, daugiametis žolynas rudenį uždaro visas langines, nusikrato nereikalingomis burnomis ir sako savo kaimynams labanakt. Medis eina gultti. Bet miegas, — nors ir mirties pusbrolis, — nėra mirtis. Kiekvienas darbštus padaras turi neginčiamą teisę į poilsį (tiktais ne bolševikinių poilsį kalėjimel).

Karštū šalių medžiai ir žolynai, nors ir neturi reikalo atsisakyti savo lapų, bet, užėjus baisių sausru metui, taip pat eina poilsio. Tiesa, ir ten kai kurie medžiai tuo metu meta lapus, tačiau dažniausiai jie apsirūpina įvairiais priešsausriniais pabūklais: kietais lapų užvalkalais, dygliais, kamštiniemis žievėmis. Kad tik sutaupyti taip brangi drėgmę kaip šeimininkė vasarą tau-

po ledo gabala vėsiame rūsyje. Negeras vasarą svečiai šiltą deglinę, neglūdės šiltus šaltibarsčius!

ATVIRI LOŠIKAI IR SLAPUKAI

Augalų valstybėje viškas daroma pagal planą. Rudenį, medis sunaikindamas milijoninę lapų bedarbių armija, užplanuoja kiekvieno žuvusio lapo vietoj naujus lapus, kurie bus taip reikalingi sekančiam pavasario gamybos sezoniui. Vietoj kiekvieno nužudyto lapo jau rudenį užsimetga pumpuras.

Meška, prispirta žemos ultimatumo, užmiegia oloje, vabzdys, išgaudintas atšauraus rudens vėjo ir i akis žvelgiančio bado, visai žemai iš viškro pavirsta lėliuke pusiau gyvu pusiau negyvu pereinamuoju pavidalu. Augalas išsitaiso rudeni pumpura, kuriame peržemėja iš anksto suplanuotas žiedas ir lapas.

Pumpuras — nuostabiūsias augalo ižrengimas, tai visais amžiais žmonių ieškotasis perpetuum mobile (amžinai besisukas ratas). Tai augalo visos viltys, kurias pavasario saulė ikūnija lapais ir žiedais. Kaip pavasari iš lėliukės apvalko stacią į saulę, išleikia svajinga peteliškė, taip ir iš pumpura, švelniams vėjeliui padvelkus, išsprosta gražus kaip augalas lapas ir skaistus kaip kūdikis žiedas. Proskrapsto akis, rąžosi ir pirmą kartą suvirpa išvydes tokį gražų pasauli, gérisi paukščių aleliuojmis. Tiesa, lapas su žiedu biauraus pasaulio né nematé, nes purviną rudenį ir speiguočią žiemą prasapnavo pumpuro jaukioje pastogeje.

Mokslas tiesiai vadina pumpurą lapo žiemojimo forma. Jau rudenį gimsta nauji lapeliai, tačiau jie labai mažyčiai, jautrūs, kūdikio vystyklose suvystytū. Tuos naujagimiūs augalas motiniukų rūpestingumu susupa į apvalkalą, į šarvus, kad apsaugotų mliegančius gražuolius nuo sapnų drumstėjų: darganų ir, svarbiausia, nuo išgaravimo. Papildykime šventvagystę ir pradraskykime pumpuro šarvus. Cia matysime švieisiai žalia branduolį ir gudriai susiklosčiusių lapo pradus.

Bet yra ir tokiu augalu, kurie visai neapsirūpinę pumpurais nei rudenį, nei žiema. Ar jie nekombinuoja ateinanti pavasari žaliuoti, žydėti ir elgtis kaip pridera kiekvienam tvarkingam augaliui? Tai yra tiktai akių mulkinimas, nes pumpurai tokiuose augaliose pasislėpę po žieve, patogiose slėptuvėse nuo grėsmingų žemos pavojų. Tokius slapukus randame akacijoje ir kituose atėjūnuose iš svečių šaliu.

DVASIOS PERGALĖ

Pumpuras visada apsišarvavęs žvynų apraunkalu. Be to, tarp žvynų ir lapo pradų dažni augalai erdvę iškloja švelnučiai plaukeliai, kurie sudaro lygdukas mylimiems, jautriems kūdikėliams. Pas kitus augalus tasai tarpseinius visai tuščias, kur laisvai tyro oras, saugas lapo žaliavą nuo grėsmės kaip koki kailinai.

Kam tas žvyninis apraunkolas, gal, kad negautu pumpuro pradmens nuo speigų plaučių uždegimo?

Ne. Tam reikalui žvynai yra per ploni, žemos šalčiai išsibrauna net iki pumpuro centrinės, miegantys lapeliai gali iškesti gana stiprius speigus, jeigu jie iš anksto tam rūpestingai pasiruoša. Svarbiausias žvynų uždavinys — saugoti, kad iš pumpuro širdies neišgaruotu taip brangus žemos metu vanduo. Žiema, kaip minėjom, medžio šaknų pompos nebepompoja vandens į šakas, o džiovinantys vėjas greitai apiplėštų pumpuro drėgmės atsargas, miesto savivaldybė išjungtų vandentiekį ir vargšas pumpuras didžiausiose kančiose mirtų iš troškulio.

Kai kurių medžių, pavyzdžiu, tapalu, pumpurai aptepti lipia smala, kuri taip pat puikiai apsaugo nuo išgaravimo.

Ir, štai, vėl beldžiasi pavasaris i duaria. Pumpuras išsimiegojo iki soties, net nugulėjo šonus. Spurgelyje prasidėda gyvenimo eismas. Kas gi sukelia pumpure gyvybę ir iš kur pirmieji pusryčiai, jeigu anksti pavasari augalo šaknys dar neatlieka savo darbo prievolės, o jeigu ir atlieka, tai tik dalinai, ne visom mašinom?

O, čia augalas elgiasi kaip geras, valakinis gospadorius. Pumpuro žvyneliai ir pamatas dar rudenį prisipildo sau aruodus balytum. Žemos metu pumpuro virtuvėlė tuos balytumus paverčia riebiais aliejais ir kitokiomis medžiagomis, kurios skiriomas kaip pirmieji pusryčiai pavasariniams badmečiui.

Padvelkus šiltam vėjeliui, pumpurai pradeda brinti ir sprogti. Tačiau neviši vienu metu pradeda garbinti Dievą. Kiekviena augalų rūšis turi grynaus asmeninį prisikėlimo terminą. Gamta lyg koks rangovas pavasari stovi su ilgu sąrašu rankoje ir šaukia:

— Pone beržai, tavo eilė!

Pavyzdžiu, beržas su alksniu visada sprogsta anksčiau, negu ažuolas. Plūkė baltažiedė prisikelia anksčiau už žibuočią. Lygybės nėra ir augalų bendruomenėje. Miescionis visada ilgiau drybs, negu kaimietis.

Saulė dar paspaudžia savo mygtuką ir pumpuro žvyneliai skeciasi. Pro plūšius ir angas veržiasi laukan pavasario svajonės. Paslaplys išeina aikštén. Iš kažkokio murzino nieko iššauna šiltan pavasarin nuostabi žibuočią, sužanga šviesiai geltoni šv. Petro rakteliai, per pažiliugusias pievas nusitiesia purienų kilimai. O paskui gamtoje viena ilga, svaiginama puota, kurion pakviesta lėbauti viena už kita puošnės gražuolės. Nutilkit, jūs tamsūs galvalai, kurie netikit dvasios prisikėlimu! Gyvybės, minties pergale, nieginingo kūno ir medžiagos sutrempimu!

JAUNAS GIMSTA, SENAS MIRŠTA

Nekas negimsta galinčium. Ir tik išsikale lapeliai dar labai lepūs, gležnučiai, vaiskūs. Jie susirauskšlejė, kaip

naujagimio skruosteliai. Gimtoji pastogė buvo jiems anksta, reikėjo žiemą ivykdyti susiglaudinimą, kurį ir meturėjom pergyventi bolševikmečiu. Lapeliai turėjo prisitaikyti savo vargingo buto erdvei, susireisti. Bet dabar, kai pavasaris išsprigdino pumpuro sienas, dabar, kai tiek valios-valužės, kogi dabar lapelis tokis susiraukęs? Jis dar neskuba todėl, kad niekas jo su botagu neverčia. O, be to, neskuba ir dėl to, kad lapelio tévo šaknys dar nepaleido viso garo, dar iš žemės neišėjo pašalas, dar iš žemės maitintojėlės nėra galimumu pasiūsti i viršu gyvybinių sulčių. Vadinasi, lapelis dar pasilaiko raukšlės, neskuba glaistytis savo suknėlės. Nors ir tos raukšlės negražios, primena senos bobos veidą, tačiau ir čia matome pumpuro išmintingą valžią. Tos raukšlės palaiko drėgmę, budi sargyboje, kad vėjas neišdžiovintų paskutiniu vandens atsargą.

Pumpuro aptraukalas išskleidžia lyg išpanės vėduoklę, i saulę atkreipia savo šonus duobėtus, garankštetas stebuklas, kuris savo paviršium primena išraižytą smegenų paviršių. Viskas čia susipyne, sulipe, nieko dar nėra aiškuas: nei velnias, nei gegutė. Su didžiausiu nepasitikėjimu tiesiasi lapelis i nežinomą, neatrastą pasaulį, kuriame, gal jo niekas išskestomis rankomis nelaukia, gal, čia sutiks tikta nedraugus ir klastą. Lapelis, atrodo, dar neapsprendęs, kaip nudažytis savo kostiumą. Cia rungiasi krauko raudonumas su vaisku žalumu: kuris laimės?

Na, ir prasideda žaidimas atviromis kortomis: reikia galutinai pasisakyti, kas esi, reikia aiškiai pareikšti savo ideologiją, nes neaiškių padarų nemėgsta ta ne tikta politika, bet ir gamta.

Iš pumpuolės kas valandą matosi nauji netikėtumai, kyla vėliavos, plakatai, transparentai kaip ir per bolševiku mitingą. Tik tas skirtumas, kad augalas turi nepalyginamai geresnį skoni. Pagaliau, apsisprendimas ryškeja. Draisiai ir ryžtingai lapas nustato savo nuolatinę spalvą: tamsiai žalia, pilkšvai, žalsvai, žiūrint, koks paveldėtasis šeimos skonis. Lapelyje dingsta lelijiniai, raudoni ir rudi atspindžiai — perreinamosios gimstančio lapo spalvos. Pasirinkte galutinę spalvą, lapai apsidengia šilku, audiniais, lipiais, žvilgančiais klijais. Buko naujagimiai lapai tam tikrą laiką apipinti švelniais, sidabriniais pūkeliais. Tai-vis atsargumo priemonės, savotiški naujagimio vystykli. Negi pradėsi žengti pirmuosius žingsnius nuogut nuogutėlis!

Medis nėra koks burtininkas, jisai dirba viską iš anksto numatydamas, palaipsniui, nepasitikėdamas jokiais nelauktinumais, nedaro jokių neapgalvotų šuolių, kaip koks karštakošis.

Lapas ir žiedas, pavasariui tvirtai atsistojus ant kojų, galutinai susprigdina savo žiemavojimo namus, išsiple-

čia ir išsivaduoja iš žemos baudžiavos. Tėviškosios šaknys, taip pat išskrapščiusios iš kieto pašalo, pradeda siusti vis didesnius siuntinius vandens į šakas. Lapas gyvena visomis burėmis, mosikuoją su dėkingumu saulei, virpa pavasario audroje, klausosi pabudusios būtes dūzgimo, baimingai laukia, kol praskris pro šalį žudikas karkabalia. Gyvenimas eina. Tiktais žemės purpuruose balgia savo dienas nukritę tušti pumpurai ir žyyneliai, kurie tiek daug gero padarė lapų gležniems pradams nesvetinguoju žemos darganu metu.

Ir taip suka gyvybės ratas, kurio gražiausias tarpsnis — pavasarinius priekėlius.

Gamtos Draugas

Ar Vezuvijaus ugnikalnis dažnai išsiveržia?

Vezuvijaus ugnikalnis, aplink kurį nesenai dar éjo žūtbūtiniai mūšiai, turi savo istoriją, kurios liekanos yra Pompejoje ir Herkulane. Vezuvijus yra nuolatos judrus ir gyvas, tačiau smarkesni jo išsiveržimai buvo tiktais tam tikrais laiko protarpiais. Pirmas istorijoje žinomas didis šio ugnikalnio išsiveržimas buvo 79 metais po Kristaus gimimo — tada žuvo du miestai ir daugybė žmonių. Tų metų rugpjūčio 24 dieną išsiveržiančios ugnikalnio jégos nušlavė kalno viršunę; po peleħais žuvo Pompejos miestas ir aplinkiniai kaimai, o kitą miestą, Herkulanumą, užliejo karštasis ugnikalnio purvas.

Kitas Vezuvijaus išsiveržimas buvo 472 metais — tada to ugnikalnio išmesti į aukštą pelenai siekė net tolimal Konstantinopolio miestą prie Juodosios jūros. Paskui sekës išsiveržimas buvo 1066 metais, — tada iš ugnikalnio pirmą kartą pasipylė ištarpyta lava. Po to dar buvo kiti išsiveržmai: 1631, 1794, 1861 ir 1906 metais.

Pirmojo išsiveržimo metu, 79 m., vienoje tiktais Pompejoje žuvo 2.000 žmonių. Antrojo išsiveržimo, 472 m., aukų skaičius siekė 18.000. Paskutinė karta Vezuvijus pasirodė labai veiklus 1938 metais ir émė svaidyti į aukštį iki raudonumo įkaitusius akmenis ir lava. Kaip tik tuo momentu prie vidurinio kraterio buvo keli turistai. Pasinaudodami tuo, kad vėjas buvo palankus ir jie nebuvo pavojaus nuo duju, jie padarė įdomias nuotraukas, parodančias ugnikalnio išsiveržimą iš arti.

LEIDŽIA ŽEMĖS UKIO VADYBA. Vyr redaktorius Pr. Rimkus. Redakcijos adresas: Kaunas, Daukanto g-vė Nr. 18. Telef. 22675. Administracijos adresas: Kaunas, Daukanto g-vė Nr. 18, telef. 24141. Prenumeratos kaina: metams RM. 6,50, pusei metų RM. 3,50 Atskiro numerio kaina 60 pf. Redakcija rankraščių nesaugo ir taiso savo nuožiūrą. Nesunaudoti rankraščiai negražinami.

Aušrininkė AGLĖ Šliupienė (1864. II. 2. - 1928. IV. 7.)

Prieš 80 metų gimė pirmoji lietuvių autetė ir visuomenės veikėja Liūda Malinauskaitė, „Aušros“ ir kitų to meto iškraščių bendradarbiavusi žnaiusiai Aglės slapivardžiu ir tik artais — Eglės ir Šarkos.

L. Malinauskaitė gimė 1864 m. vasario 2 d. Ručioniu dvare, Vaškų valsč., Biržų apskr., aplenkėjusiu bajorų šeimoje. Visai mažytė būdama, Liūda neko motinos. Tėvas, sulaukęs 74 m. a., mirė, kai Liūda éjo vos 14-tus metus. Jei jos, šeimoje liko dar keturi našlaičiai, du broliukai ir dvi sesutės. Tėvams mirus, turtui prižiūréti buvo pasiskirta bajorų globa (dvarininkai Pužia, Ruščicas ir kt.), o našlaičiai rūpintis, auklėti ir mokslinti buvo pavesta šulai ponai A. Želevskienei. Liūda, kaip yresnioji duktė, turėjo Želevskienei padéti auklėti mažesniuosius, dėl tos priežasties ji mokyklos ir nelankė, tik pati savo pastangomis pramoko skaityti, rašyti ir siūti.

Globėja A. Želevskiene su Malinauskaitė našlaičiais apsigyveno Mintaujoje, kur berniukai lankė gimnaziją. Čia 1879 m. Liūda susipažino su Mintaujos gimnazistu, tada jau VII ar VIII klasse, Jonu Šliupu. Iš pažinties išsvystė draugystę, o iš draugystės — meilę. Gimnaziją baigęs, Jonas Šliupas išvyko studijuoti Maskvos universitetan, iš ten paskui išsiplėtė į Petrapili, bet iš čia rusų valdžios buvo pašalintas už dalyvavimą politiniame jaunuomenės bruzdėjime.

Iš Petrapilio išsiustas į téviškė, Jonas Šliupas lankėsi Prūsuose, kur su vietas veikėjais lietuvių tarësi apie lietuvių spaudą. Tos pačios spaudos reikalais vyko į Varšuvą, tik čia išitikino, kad gali būti sulaikeytas. Dėl tos priežasties skubiai paliko Varšuvą ir pro Vilnių, Dauguvą ir Rygą slapstydamasis nulyko į Mintaują, pas Malinauskus. Čia kurį laiką viešėdamas, kartu su Liūda paruošė „Abecelą“ — tai buvo bene pirmasis lietuviškas pradžiamoksllis ir pirmas Jono ir Liūdos rašto darbas. Ta „Abecela“ 1885 metais buvo J. Mikšo išspausdintą Prūsuose.

Iš Mintaujos Jonas vėl išvyko į užsienius. Buves kiek Šveicarijoje, Jančiaus kviečiamas vyko į Prūsus, kur redagavo „Aušrą“, o 1884 m. gale buvo priverstas emigruoti į Ameriką, kur ir pradėjo savo didžių lietuvių samoninimo ir kėlimo darbą. Pradžioje New Yorke redagavo savaitraštį „Unija“, paskui įsteigė ir savo savaitraštį „Lietuviškasis Balsas“, kuris buvo pirmas amerikiečiuose éjęs tautiškos dvasios laikraštis.

Mintaujoje pasilikusi Jono Šliupo sužadėtinė Liūda Malinauskaitė tuo tarpu bendradarbiauja „Aušroje“, kur spaudinami jos eileraščiai. Siunčia ji savo

raštus į New Yorką, Jono redaguojamai „Unijai“, paskui ir jo leidžiamam „Liet. Balsui“; vėliau ji dar bendradarbiavo „Vienybėje Lietuvininkų“ ir „Naujoje Gadynėje“. Pagaliau 1885 m. ir ji pati atvyksta į New Yorką, kur vienos kapucinų vienuolių bažnyčioje susituokia su Jonu Šliupu. Gyveno jie labai kulkiai, prie pat skurdo ribos.

Jaujoje šeimoje atsirado vaikų — tai duktė Aldona (dabar ji gydytojauja Brooklyn) ir sūnus Kestutis (profesoriavo Kaune, mirė 1932 m.). Padidėjus šeimai, pragyvenimo klausimas pasidarré aktualesnis, padidėjo išlaidos, o laikraščio ir spaustuvėlės pajamos buvo vis dar mažos. Tą laiko tarpa pats Jonas Šliupas trumpai ir kulkiai šiaip apipaskoja:

„Eglė buvo pirma lietuvių Amerikoje, išdrisusi ne tik lankytis viešus susirinkimus, bet ir susirinkimuose pakalbėti, kas labai stebino ano meto lietuvius. Ypačiai didelį išpūdį padarė jos kalba lenkų ir lietuvių susirinkime, kada New Yorke Lietuvos krikšto 500-metinių paminėjimą kéléme. Vėliau atsiradus šeimoje vaikams, jos visos pastangos susikoncentruavo vaikų auklėjime. Vargome ir skurdome leisdami „Lietuviškajį Balsą“, persikraustėme į Šenandorį, bet ir ten skurdas nemažėjo, taip, kad Liūda syki supykusi man raides spaustuvėje ištarstė, ir tuomi privertė mane, metus „L. Balsą“, eiti medicinos mokyties į Baltimore. Aš jau nuo tulo laiko medicinai studijavau namie. Bet iš kog yventi reikės?...“ (Zr. Dr. Jonas Šliupas Iš mano atsiminimų, 38 psl.).

Klausimą „Iš ko reikės gyventi?“ jau nori pora tikėjosi išspręsti labai praktišku galvojimu: Liūdai téviškėje priklausė apie 2.000 rublių dalies. Liūda su dvimi savo vaikučiais keliauja į Lietuvą, į savo téviškė Ručionius. Giminėms nepatiko, kad Liūdos vyras ir neturtinas, ir dar studentas, ir kad vaikai ne-krikštyti. Jos vaišės buvo itin nemalonios. Dalies negavo. Viltims neišspindžius, nusivylusi Liūda gržta pas savo vyra į Ameriką. Visas kliūtis nugalėjęs Jonas baigė medicinos mokslą. Atsirado dar viena duktė — Hypatija, kuri vėliau ištakėjo už Mart. Yco.

Dr. J. Šliupui visame jo gyvenime, vi suose jo darbuose Aglė buvo ištikimiausia draugė, remėja ir bendradarbiė. Gyvenimo sąlygomis, ji visada karštū pritarimu remdavo savo vyro žygijus. Minėdami mūsų aušrininko Jono Šliupo nuopelnus lietuvių tauti, kartu pagerbiaime ir jo gyvenimo drauge Liūdą-Agle, kurios dvasios stiprumas, kantrumas ir darbštumas padėjo Jonui nuveikti tuos darbus, kuriuos jis išveikė. Svetinga, kalbi, nuoširdi, atvira, darbštai, kukli — tai jos būdo savumai,

kurie traukė prie jos visus, kas turėjo progą arčiau su ja susipažinti.

Po Did. Karo grijo į Lietuvą, apsigyveno Kaune. Ilgai sirgo, Jono Šliupo prižiūrima ir liginama. Mirė Kaune 1928 m. balandžio 7 dieną. Palaidota liuteronių kapinėse. Greta jos kapo yra supiltas ir, antras — tai jos sūnaus prof. Kestutio Šliupo.

Cio norėtume supažindinti skaitytoja su Aglės kūrybos pavyzdžiu. Tai yra jos eileraštis „Lukėjimas“, kuriame ryški jos ilgesys, vienai pasilikus Mintaujoje, kai Jonas išvyko į Ameriką. Eileraštis buvo paskelbtas 1-me „Unijos“ N-ryje, 1885.1.3. d.

Ak, aš norēčiau būti paukšteliu,
Kloti dėl saveš mažą lizdelį,
Tarp šakų žalių, rožių, žolynų,
Tarp rugių, kvietkų mūsų mėlynų.

Ak, aš norēčiau likti žvaigždele,
Mirksteti aukštai skaisčia akele,
Per visą amžių tyliai žibeti,
Ir tą skaistumą nenudėvēti.

Ir vėl norēčiau, norui nér galo,
Aš vis, vis noriu, nors širdis šala,
Norēčiau būti širdy (Jone)lio
Ir jি apgint nuog jo vargelio.

Ir vėl norēčiau būti kvietkele
Pagal Nemuno mūsų laukelį,
Ir kad Lietuvos vėjas siūbuotų,
Kad piemenėlis liūdnai dainuotų.

O kad tas noras mano maryja,
Kad tik liūdnuma daro širdyje!
Bet gerai, kada galiu mastauti,
Norins tik mustims toli keliauti.

Čionai surišti mano sparneliai,
Cia jau be lapų visi medeliai,
Bet už Atlančio yra (Jone)lis,
Ten puikiu mano marių kelias...

Saugokime tėvynės gamtą

įstatymus. To pasėkoje matome visose kultūringose valstybėse žemės plotus, kuriuose nevalia medžioti, nevalia bet kokių nusausinimo ar kitų darbų vykdyti, išskyrus mokslinio tyrimo darbą. Tokie plotai pavadinči rezervatais — saugynais. Ypač didelių rezervatų yra Vokietijoje ir Amerikoje (kartais viso mūsų krašto ploto).

Tuose rezervatuose žvėrys ir paukščiai, gyvendami ramiose salygose, greit atkunta, jų skaičius kasmet didėja, kas palengvina mokslininkams tyrimo darbus, o plačiąja visuomenė pratina gerbti ir mylėti gamtą. Lietuvoje tokia saugoma vieta yra turtinges ornitofaunos atžvilgiu ežeras — Žuvintas, kurio plotą sudaro 1089 ha. Ilgio jis turėti per 6, o plotio — 3 km. I jį įteka du upeliai — Bambena ir Kiaulycia, o išteka vienas — Dovinė. Ežero vakuuose stūkso didžiulės Palios, priaugusios skurdžiu pušeliu, berželiu, karklų ir kt. krūmokšniu. Kitados šiose Paliose (apie 1850 m.) perėjo galingi jūrų erelai. Šiandien jie nebeperi ir gal būt tik dėl to, kad per Did. karą Palios išdegė, beliko tik pakraščiai. Šiaip ežerą juosia plačios balos, kuriose gyvena daugybė joms būdingų paukščių: didž. kuolungai, dubeltai, perkūno oželiai, tulikai, griciukai ir kt. Ežero vidus priauges švendru, nendriu, meldu, asūkliu ir kt. Be to, Jame yra daugybė vandens paviršiuje plūduriuojančių salų salelių, kuriose lizdus krauna ivairūs vand. paukščiai. Jame gausu smulkiai žvėreliai: ūdrų, šeškų, širmionelių, žiurkių, mažyčių kirstukų, pelių ir kt. Būdinga jam ir milijardiniai vabzdžių spiečiai, o taip pat ir keliolika rūsių žuvu.

Iš čia gyvenančių paukščių i akis pirmiausiai krinta gulgės nebylės. Nuo 1937 m. kasmet jos čia pėri. 1943 m. Žuvintu ežere išperėjo vaikus net 5 poros, iš viso 26 jauniklių. Iš kitų paukščių galima paminėti didž. ir maž. baublius, praskrendančias kelių rūsių laukines žasias: pilkają, želmeninę, balkaktę ir papr. berniklę.

Peri čia daugybė ivairių rūsių ančių: didž., kryklių šaukštaspapių, cyplių, rudžių, kuoduotųjų, rudgalvių ir kt. Sutinkama ir kitos jų rūsys: nuodegulės, pilkosios ir visų triju rūsių dančiasnapių. Taip pat Žuvintu ežere peri krai ir žuvédros, tarp kurių matoma net tokia paukščių kaip Chlidonies leucopareius. Pastaroji žuvédru rūsis — grynai pietų kraštų paukštis, o vis dėlto, ji Žuvinte matoma. Juodgalviai krai (Larus minutus) taip pat čia peri, o rudgalviai — pasidarė pastoviais Žuvinto gyventojais. Jų kolonijose yra

keletas tūkstančių paukščių, šeimų. Nuo balandžio ligi liepos pabaigos čia neapsakomai triukšminga. Patekus į rudgalvių kirk koloniją, pasijunti tarytum būtumei tolimate Murmane ar Norvegijos fiordų „paukščių mugės“ Spengias riksmas trunka ligi pat vakaro. Kirk kolonijoje gausu juodkragų, krakšlių, laukinių ančių. Kartais paukščiai net savo lizdus pamiršia kiaušinius padeda visai svetimoms rišims. Gausi Žuvinto ir giesmininkų šeima. Tai krakšlės (abi rūsys), nendrinukės (trys rūsys), žiogeliai (trys rūsys), ežero pakraščiuose — devynbalsės, kultupiai, kiauliukės ir rečiausioji melyngurklė. Pastaroji tik 1943 m. birželio 11 d. buvo rasta perint ir tai, atrodo, pirmutinė Lietuvoje.

Balandžio pradžioje, o kartais kovo pabaigoje sugrižta ir plėšrieji. Iš jų tarpo išskirkia grakšti pievų lingės, nendrinė lingė.

Paminėtiniai ir ereliai: jūrų erelis, mažasis erelis — rėksnys, did. rėksnys ir erelis — žuvininkas. Paliose ar šiaip miškeliuose šalia ežero per sketsakalai, pelėsakaliai, paukščivanagiai ir viščivanagiai. Be šių Paliose sutinkama lėliai, papr. tetervinai, varnos ir krankliai. Taip pat paminėtinios griežlės, švigždės, vandens vištės: plovinės, nendrinės ir ilgasnapės.

Visi tie, kad ir labai trumpai suminėti paukščiai sudaro Žuvintų ežerui ypatingą vaizdą. Be jų, be plačių balų ir Palių, be dūzgiančių vabzdžių ir vabalų, be šnarancių nendrių, švendrų ir kvepiancių ajarų Žuvintu ežeras būtų negyvas, kaip daugelis kitų Lietuvos ežerų. Kiekvienam lietuviui jis brangus, kaip neliestos gamtos kampelis, o gamtininkui ežeras — neišsemiamas tyrimui šaltinis.

Tik to vieno saugomo ežero ar Pūnios miško mūsų Lietuvai per maža. Tėvų ir mokytojų laukia kilni pareiga sustiprinti vaikų sielose gamtos ir jos gyventojų meilę. Tegu mūsų prieraismumas pasireikš smulkmenose, vis tiek, visiems talkoje ir vienybėje veikiant, naudos bus daug.

Jau aušta pavasaris. Iš visų tolimu ir artimų kraštų grįžta į Lietuvą paukščiai. Jie skrenda per audringas jūras, per aukštus kalnus, per karą laukus. Kiek daug žūsta jų tokloje kelionėje, bet vis dėlto jie nieko neboja ir skuba pas mus. Priimkime juos, kaip dera priimti mielus mūsų darbų talkininkus. Už mūsų mažas paslaugas (inkilėliai, apsauga nuo kačių, ramybė) jie šimteliopai atsilygins darbu ir giesmėmis.

T. Zubavičius

Gyvename tokį laiko tarpa, kai civilizacija ir ivairūs sukrėtimai keičia ne tik žmogaus būda, bet ir jį supančią gamtą. Lietuvos miškai mūsų laikais tėra tik menkas likutis klestėjusių mūsų tėvynėj neįžengiamųjų girių, kuriose veisės taurai, dabar visiškai mūsų krašte išnykę, briedžiai (yra keleta šimtų), elniai, lūšiai ir daugybė kitų žvérių ir žvėreliai. Jau vyskupas Baranauskas savo poemoje „Anykščių šilelis“ graudžiai apverkė nykstančią Lietuvos grožybę — mišką. Tiesa, miškai atželdinami, bet tas tėra tik lašas jūroje. Nykstant miškams, aišku, nyksta ir jų gyventojai. Dar prieš šimtą metų Lietuvoje veisési, gulgės, laukinės žasys, ereliai ir daugelis kitų paukščių, kurių dabar vos vieną kitą galime retkarčiai pamatyti. Pasikeitė mūsų tėvynė, netekus mišku, sumažėjo pagarba medžiui, taip nuoširdžiai mūsų liaudies dainose apdainuotam: Ažuolas — tėvas; beržas, uosis — brolis; eglė — močiutė; drebulė — dukrelė...

Kitos valstybės seniai susirūpino gamtos apsauga ir išleido atitinkamus

Obuolių veislės

rašo Pr. Rimkus

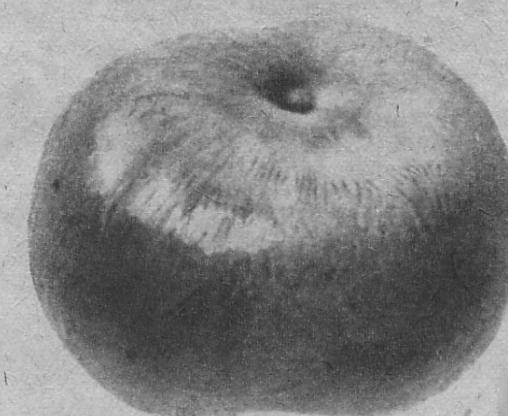
Ničnero žemuoginiai

Ničnero žemuoginiai mažai pas mus sūplitusi veislė, bet vis tūkstinkama taunesniuose soduose. Tai Latvijos kilėjės veislė, ypatingai paplitusi Zemgaleje ir Kurše. Taip pat gana plati vauginama švedijoj ir šiltuose Skandinavijos kraštose.

Veislė vertinga ne tik dėl savo garniu ir gražių vaisių, bet vertinama pač dėl to, kad ir medžiai gana atsparūs šalčiams.

Ničnero žemuoginiai yra puiki stalo ūkinė veislė, tinkanti valgyti gruodžio ir sausio mėnesiais. Bet gerai laikant vaisiai išsilako net iki kovo mėn. Vaisiai rinkoje pasirodo kap tik tuo metu, kai baigiasi pilkieji (sierinka).

Vaisiai vidutinio didumo arba gana dideli, plokščiai apskriti, plačiomis briaunomis. Odelė lygi, patrynu blizga. Pagrindinė spalva žalsvai geltona, pažengta lengvo rausvumo, kuris, vair-

siamas augant saulėtoje pusėje, įgauna tamsesnius atspalvius.

Obuolio mėsa žalsvai balta, sultinga, grūdinga, ypatingai kvapni. Apskritai atrodo, kad šio vaisiaus skonis yra pilkujų (sierinkos) ir Gravenšteino skonių junginys.

Vaisiaus taurelė puslau atvira arba uždara. Taurelės duobutė negili, plati,

briaunotomis sienelėmis. Kotelis trumpos. Sėklalizdis platus, svogūno formos.

Sode ir medelyne medžiai auga gerai ir sudaro tiesius liemenis, gana nevienuodai šakojasi. Vainikas išauga platus ir stiprus. Derlių pradeda vesti gana vėlai ir veda vidutiniškai. Sodinti purioje derlingoje dirvoje ir gausiai tręsti.

Ši veislė turėtų būti labiau išplatinta mūsų krašte.

Akero

Veislė kilusi iš Švedijos, plati paplitusi Skandinavijos kraštose, taip pat ir Latvijoje, ypač Vidžemėje. Pas mus mažai paplitusi ir pradėta auginti kiek daugiau paskutiniaisiais metais.

Medžiai žiemos šalčiams gana atsparūs.

Vaisiai vidutinio didumo, aukštostos konusinės arba statinaitės formos; kar-

tais turi 3 plokščias briaunas.

Odelė lygi ir stora, žalsvai geltona; vaisiams nunokus geltona, padengta žemuoginio atspalvio rausvumu.

Vaisiaus mėsa gelsvai balta, smulkiai grūdinga, savotiškai kvapni.

Kotelis laibas ir ilgas. Kotelio iðdubimas siauras, kartais iš vienos pusės įaugęs ir todėl nulinkeš iš šoną.

Sėklalizdis didelis, plačiomis atidarytomis sėklų kameromis.

Vaisiai nöksta apie Kalėdas ir gerai laikosi iki vasario mėn. Tai pirmos rūšies stalo obuolys, ypač tinkas žaliui vartojimui.

Medžiai sode auga gerai ir sudaro stačius vainikus.

Derlių pradeda vesti vėlokai ir derlingumas būna nelabai didelis. Ši veislė ypač tinka perskiepijimui, nes iškieptyti i suaugusiu medžiu šakas veda žymiai derlingiau.

Sodinti sunkesnėse ir turtingesnėse dirvoose. Reikalauja geros priežiūros ir gero trėšimo.

Turint galvoje, kad ši veislė gana atspari šalčiams ir ypač tinka perskiepijimo tikslams, turėtumė mūsų soduose esančias menkavertes veisles perskiepyti šia veisle.

Sniego kalvinis

Mažai pas mus užtinkama veislė. Vertinama dėl to, kad vaisiai išsilako iki gegužės mėn., o kartais ir ilgiau.

Vaisiai vidutinio didumo, geltonos spalvos, vietomis padengti kiek raudonais, mažais taškeliais; gana skanūs.

Medžiai žiemos šalčiams gana atsparūs. Gerai tarpsta priemolio dirvoose. Ligmoms ir kenkėjamis atspari veislė.

Nuoškime sodybas gyvatvorėmis

Sodybos puošnumas, gražumas ir jaukumas priklauso ne tik nuo gražių ir gerai išplanuotų trobesių, bet ir nuo esančių sodyboje medžių, krūmų, gyvatvorių ir net gerų tvorų. Ir gražių trobesių sodyba, jeigu ji nėra apsodinta medžiais bei krūmais, atrodo nejaukiai. Medžiai, krūmai, gyvatvorės ne tik puošia sodybą, bet turi ir praktiškos reikšmės: saugo trobesius nuo vėjų, tarp jie būna šiltesni; apsaugo nuo vėjų sodus ir daržus, kurie tada duoda didesnį derlių; pagaliau, geros gyvatvorių atstota tvoras, už kurias gyvatvorės dažnai būna patvaresnės. Dėl šių priežasčių ir turinėme savo sodybas apsodinti gyvatvorėmis.

Gyatvorėms galima naudoti gana daug augalų, bet viena ištisa gyvatvorė turi būti sodinama iš vienos rūšies augalo, nes augalų mišinys vienoje gyvatvorėje negražiai atrodo dėl nevienodo augimo ir dėl kitų skirtingų augalų savybių. Gyvatvorėms gali būti naudojami tiek spygliuočiai, tiek ir lapuočiai medžiai bei krūmai. Labai gražias gyvatvories galima turėti ir iš tokų medžių, kurie laisvai augdami pasiekia gana didelio aukščio, pav. eglų, ažuolų.

Medžiaga gyvatvorėms sodinti (krūmus, medelius) reikia imti tvirtus ir gerai išsvyčiusius, turinčius geras, tvirtas šaknis, nes tik tokį medeliai ar krūmai gali ir toliau gerai ir greitai augti. Pasodinti silpni medeliai ar krūmai labai ilgai skursta, o jauną silpną gyvatvorię daug sunkiau prižiūrėti, nes gerai augančią. Dėl to nepatartina gyvatvorėms medžiagos imti iš miško,

ypač iš tokų vietų, kur medeliai ar krūmai tankiai augo. Jei kartais ir tenka, pavyzdžiu, eglaitės imti iš miško, tai jas reikia rinkti iš labiau sau-lėtų vietų.

Sodinama medžiaga neturi būti labai jauna, krūmai ar medeliai maži, bet taip pat sunkiau prigya ir peraugę medeliai. Žinoma, sodinamos medžiagos daug priklauso nuo augalų rūšies, bet bendrai spygliuočiai turi būti sodinami jaunesni, o kai kurie lapuočiai gali būti ir senesni.

Zemė gyvatvorėms turi būti gerai paruošta ir kiek galint labiau laisva nuo piktžolių. Daug greičiau gyvatvoriė suauga, kai apie pasodintus medelius visą laiką žemė būna be piktžolių, o tokiai žemė palaikytini neįdedant daug darbo galima tik tada, kada gyvatvoriė sodinama tinkamai paruoštoje dirvoje.

Jeigu numatome gyvatvorię sodinti vejoje ar tokioje vietoje, kur labai įsigalėjusios piktžolės, tai reikia pavasarij toje vietoje, kur bus sodinama gyvatvoriė, suartti apie 1,5 m platumo juostą. Šią žemės juostą ištisa vasarą dirbtai taip, kad joje perdaug nesuželtų piktžolės ir kad neprinokintų sėklų. Žodžiu, ta žemės juosta turi būti laikoma juodu pūdymu. Jeigu žemė labai brangiama, tai toje vietoje galima sodinti kopūstus, tik kopūstams žemę reikia patrėsti mėšlu. Sodinamos ankstyvesnės kopūstų veislės. Tinkamai prižiūrimi kopūstai gerai auga ir labai daug piktžolių išnaikina. Rudenį kopūstai nui-mami anksčiau, dirva apariama, nuakėjama ir tada sodinami gyvatvorių skirti augalai.

Miestiečiai, kurie negali dėl mažsklypų pasinaudoti plūgu, žemę giliai perkasa kastuvu ar daržo šakėmis ir išrenka piktžoles. Lengvoje, purioje ir piktžolėmis neužterštoje žemėje gyvatvorių galima sodinti ir žemės neperkasus.

Gyatvorei dažniausiai sodinama viena medelių ar krūmų eilė. Tik norint turėti platesnę, tankesnę ir sunkiau pereinamą gyvatvorię, sodinamos dvi eilės. Medelių ar krūmų tankumas eilėje priklauso nuo gyvatvorių paskirties ir sodinamų augalų: puošniosios nekarpomų augalų gyvatvorių sodinamos kiek rečiau, tvoras atstojančios — tankiai; žemos gyvatvorių sodinamos tankiai už aukštąsias. Bendrai gyvatvoriems augalai sodinami 20—50 cm atstumais. Kai sodinamos dvi gyvatvorių eilės, tai tarp eilių atstumai būna 30—50 cm. Tada augalai sodinami šachmatine tvarka: antrosios eilės augalai — ties pirmos eilės augalu tarpais. Kokiai atstumais gyvatvorių augalai bebūtų sodinami, tie atstumai visoje vienos rūšies augalų gyvatvorių turi būti visiškai vienodi.

Gyatvorių skirti augalai gali būti sodinami į iškastą griovelį, ar kiekvienam augalui kasama duobutė. Čia atsižvelgiama į tai, kaip tankiai augalai yra sodinami ir kokio didumo yra patrys augalai. Kai sodinami tankiai ir stambiomis šaknimis augalai, tai jiems reikia kasti gana dideles duobutes, o tuo atveju jau patogiau iškasti griovelį. Bet sodinant smulkesnius augalus, dažnai darbas daug greičiau vyksta kiekviename augalui kasant duobutę. Gri-

elis ar duobutę turi būti tokio gilio, kad sodinamų augalų šaknys laisai tilptų.

Svarbu gyvatviores pasodinti tiesiosis, gražiomis eilėmis, tad griovelį ar duobutę reikia kasti pagal stipriai išemptą šniūrą. Reikalingus gyvatvorės lenkimus taip pat reikia stropiai parerti. Kai kasamos tik duobutės, tai da drauge reikia sodinti medelius ar rūmus. Dirbama dviese: vienas kasa duobutes, o antras atraitytame maiše ar repšyje nešasi sodinimui paruošta nedžiagą. Pirmą duobute iškasus, i ją atomas medelis priglaudžiant prie statmeno (prie šniūro esančio) duobutes krašto ir laikomas, o kasėjas kasa įtrą duobutę ir šios žemėmis užberia įrmiau iškastą duobutę ir tuo būdu asodina medeli. Prie pasodinto medelio ar krūmo šaknų žemė gerai pripaudžiamą stipriai priminančią kója. Kad išlaikytume reikiamus ir vienodus atstumus, prie šniūro dedama su pažynėtais atstumais kartelė.

Prieš sodinant medelių ar krūmų užeistos ir storosios šaknys turi būti ištiri peiliu gražiai nupiautos. Naudinėjas pamirkyti molio skiedinyje. Ta-

da šaknys ne taip apdžiūsta ir, be to, prie jų geriau prikimba žemė.

Pasodinti gyvatvorei lapuočiai prikerpami. Atsižvelgiant į sodinamus augalus, galima kirpti nuo trečdalio iki pusės esamo aukščio; kartais, kai šaknys būna silpnesnės, kerpama net daugiau pusės. Pasodinti spygliuočiai nekerpami.

Sodinant gyvatvore, pasodintus medelius karpant, žemė susimindo, tad tuojuoja ją reikia supurenti. Jeigu tik galima panaudoti arklinį planetą, reikia juo ir naudotis, nes tuo būdu darbas žymiai paspartinamas. Mažus plotus galima supurenti kaupertuku ar grébliu.

Gyatvorių priežiūra (iki jos jaunos) sudaro tik purenimas ir ravėjimas. Ne galima leisti gyvatvorėms apaugti žole. Dažnai gyvatvorės, pirmą kartą nukirpus tik pasodinus, nekerpamos tol, kol išauga pageidaujamo aukštumo. Ir tik minėto aukštumo pasiekusios pradedamos kiekvienais metais kirpti. Spygliuočių gyvatvorės dažniausiai kerpmos tik viena kartą per metus, lapuočių — du kartu. Trečią kartą lapuočių gyvatvorės tik pataisomos rudeni, la-

pams nukritus, bet šis kirpiamas naujojamas tik ypatingai gražioms gyvatvorėms.

Kerpant gyvatvorenę kiekviena karta tenka palikti po truputį vienmečiu auglių, kas ypatingai svarbu spygliuočiams, tad gyvatvorenė nuolatos darosi platesnė ir aukštesnė. Kai kurijų lapuočių gyvatvorės galima atjauninti pavasarį labai smarkiai nukerpant, nes jie ir iš senesnių šakų sugeba išauginti naujų auglių.

Gyatvorių kirkimo formą yra gana įvairių, bet dažniausiai gyvatvorės kerpmos stačiais kraštais ir lėkštū viršumi. Tokios gyvatvorės yra labai gražios, bet jų apšvietimas nėra pilnas, tad daugiau šviestos reikalaujančių augalu apatinės šakos greičiau pradeda džiuti. Stogo forma kerpmose gyvatvorėse apšvietimas būna geriausias, ir dėl to tokios gyvatvorės būna patvaresnės.

Kadangi gyvatvorės labai puošia sodybą ir teikia naudos, be to, jos būna net pingesnės už tvoras, reikia kiekvienam, turinčiam ūkį ar sodybą, pasirūpinti, kad sodyba būtų papuošta gyvatvorėmis.

P. J.

Gyatvorių medžiai ir KRŪMAI

Yra labai daug medžių ir krūmų, kuriuos galima naudoti gyvatvorėms sodinti. Tinkamai karpant, net ir labai aukštų laisvai augančių medžių gyvatvorenė galima turėti žemą. Čia trumppai peržvelgsime kai kuriuos augalus ir jų savybes, kurie pas mus naudotini gyvatvorėms.

1. Eglė paprastoji, aukštuoči (Picea excelsa) tinka gyvatvorėms vidutinio sunkumo ir sunkesnėse žemėse, tik nepakenčia stovinčio vandens ir sausų žemių. Galima eglų gyvatvories sodinti ir pavėsyje. Iki jauna, auga lėtai, bet užtat gyvatvorenės būna ilgaamžės. Gyvatvorenė negalima kirpti taip, kad visas metinis prieauglis būtų nukerpmas, nes eglės iš senesnių šakų veik neaugina nauju augliu: dėl to smarkiai karpant, gyvatvorenė pradeda džiuti. Paprastaj eglų gyvatvorenės kiekvienais metais leidžiamas po truputį jaugti i aukštį ir į plotį.

2. Kadugys paprastasis (Juniperus communis) sudaro gražias, tankias ir sunkiai pereinamas gyvatvores. Pakenčia labai blogas dirvas, gerai auga paunksmėje. Auga lėtai, bet užtat gyvatvorenės būna ilgaamžės.

3. Tysmedis (Taxus baccata) pas mus šiuo laiku auga tik parkuose, miškuose

jau išnykęs. Reikalauja gerų sąlygų: gero, humingo dirvožemio ir pakankamai drėgmės. Gali augti didžiausiam pavėsyje. Gyvatvorenė būna labai gražios, ilgaamžės, bet labai lėtai augančios ir dėl to reikalaujančios gana daug priežiūros.

4. Tuja vakarinė (Thuja occidentalis) pas mus miškuose nesutinkama, bet šiaip plačiai auginama parkuose ir sodybose. Gyvatvorenės ypatingai gerai tinkta. Gana gerai auga įvairose žemėse, tik nepakenčia sauso smėlio dirvų. Neblogai auga ir pavėsyje, gerai pakencią karpymą: galima suformuoti labai gražias gyvatvores. Auga gana lėtai, tada nerūs sunku palaikyti gražias gyvatvorenės formas. Tiesa, tujos yra brangios, bet dėl savo gražumo ir tinkamumo gyvatvorenės turėtų būti sodinamos bent tokiose vietose, kur reikia sudaryti gražias gyvatvores.

5. Alyvos (Syringa vulgaris) gerai tinkta aukštoms, nekerpamoms gyvatvorenėms. Alyva galima kirpti, bet tada jos daug nustoja savo grožio, nes alyvų grožis yra jų žiedai. Alyvų krūmai išauga iki 5 m aukštumo, apačia būna kiek prarejtusi, tada tvorus pilnai atstoti negali. Dėl to jos sodinamos tokiose vietose, kur turi sudaryti žemą priešvėjine apsauga ir puošti ap-

linką. Alyvos gana gerai auga įvairiose žemėse, jei jos tik nėra perdaug sausos, bet labiau mėgsta derlingas ir humusu turtingas dirvas. Pavėsio nemégsta.

6. **Akacija geltonoji, žirnmedis geltonasis** (*Caragana arborescens*) gali būti naudojama kerpamoms ir nekerpamoms gyvatvorėms. Išauga iki 5 m aukštumo. Kirpimą labai gerai pakenčia: ir labai smarkiai nukirpta duoda iš senų šakų ir iš pažemės auglius, tad akacijų gyvatvorė gali būti atjauninama. Pavėsyje auga, bet tada gyvatvorė būna retesnė. Auga greitai, tad yra tinkama greitu laiku plikoms sodyboms puošti. Labai tinkta priesmėlio ir smėlio dirvoms, nors gerai auga ir sunkesnėse žemėse.

7. **Ažuolas paprastasis** (*Quercus petraea*) tinka gražioms ir gana tankioms gyvatvorėms sudaryti. Auga lėtai, tad lengva palaikyti gerą gyvatvorės formą. Gyvatvorės būna ilgaamžės. Metinis gyvatvorų prieauglis gali būti mažas, nes nuo to gyvatvorė nedžiusta. Ažuolų gyvatvorės tinka sodinti derlingesnėse žemėse, kur bendrai ir miškuose ažuolai auga.

8. **Auksiniai serbentai** (*Ribes aureum*) sudaro labai tankias gyvatviores. Auga greitai, karpymą pakenčia gerai, lengvai duoda atžalas iš pažemės, tad gyvatvorę galima atjauninti. Auga įvairiose žemėse.

9. **Būkas** (*Fagus silvatica*) pas mus mažai paplitęs, bet kur yra, auga gerai. Gyvatvorėms naudotinas pavėsiniose vietose, nes paunksmi pakenčia labai gerai. Lapis meta vėlai (kartais tik pavasarį), tad ir rudenį gyvatvorė būna savotiškai graži ją puošia pagelte, bet nenukrītę lapai. Jaunas auga lėtai, tik 5–6 metais prieauglis kiek

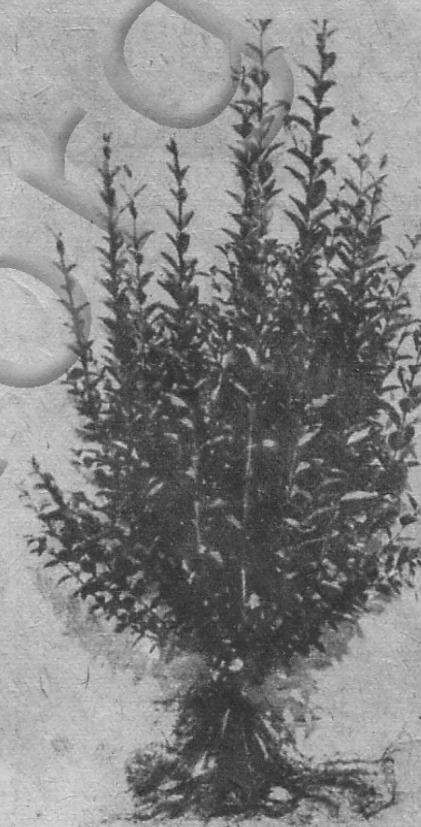
padidėja. Karpymą pakenčia, tada galima sudaryti tankias gyvatviores.

10. **Erškėtis** (*Rosá canina*) gali būti naudojamas nepereinamomis gyvatvorėmis. Žydėjimo metu gyvatvorė būna puošni, bet vėliau niekuo ypatingu nepasižymi. Tiki rudenį, jau medžių lapams nukritus, ji graziai atrodo savoraudonais vaisiais. Daugiau naudotina tokiose vietose, kur turi pavaduoti tvorą. Karpiti galima.

11. **Gudobelė** (*Crateagus*). Yra daug rūšių. Pas mus auga laisvai miškuose, palaukėse, krantuose. Išauga 3–4 m aukštumo krūmas. Karpomas išauga labai tankus, turi spylgius, tad pasidaro visiskai nepereinama gyvatvorė, kuri gali farnauti kaip tvora. Ypatingų reikalavimų dirvai nestato; blogiau auga smėlio žemėse ir labai šlapioje vietoje.

12. **Kaukazo slyvaitė** (*Prunus cerasifera*) paprastai vartojama slyvų paskiepiams. Yra gana daug porūsių, kurios tarp save skiriasi ne tik vaisių dildumu ir forma, bet ir šakų spylgiotumu. Bendrai visos porūšės tinka gana aukštoms gyvatvorėms sudaryti. Karpymą pakenčia neblogai, nors tada vaisių duoda mažai. Nekarpomos gyvatvorės duoda gana daug vaisių, išauga iki 5–6 m aukštumo. Norint sudaryti tankią, nepraeinama gyvatvore, reikia pradžioje 2–3 metus kirpti, o paskui leisti laisvai augti, nukerplanti tik labai išsikišančias iš šonus šakas. Gerai auga įvairiose žemėse. Nedidelį pavėsi pakenčia neblogai.

13. **Jazminas** (*Philadelphus coronarius*) dažniausiai naudojamas nekerpamoms gyvatvorėms, nes karpomose gyvatvorėse neišaugina gražių žiedų. Jazminai sodinami puošnioms žydičioms gyvatvorėms tokiose vietose, kur nepraeina gyvuliai. Išauga iki 3 m aukštumo. Gyvatvorės kerpamos labai ma-

žai. Jazminai reikalauja geresnių žemų, be to, nepakenčia didesnio pavėsio.

14. **Ligustras paprastasis** (*Ligustrum vulgare*) tinka žemoms gyvatvorėms. Auga ir pavėsyje. Karpymą pakenčia labai gerai. Tinkamai karpant galima sudaryti labai tankią, nuo pat žemės lapais padengtą gyvatvorę. Labai atvirose vietose kartais nušala, bet turi gerą savybę, kad lengvai atsprogsta iš apačios. Gana gerai auga įvairiose dirvose.

15. **Meškytė** (*Symphoricarpos racemosus*) dažnai naudojama neaukštoms, mažai karpomoms gyvatvorėms. Krūmai auga 1–2 m aukštumo. Nedidelį pavėsi pakenčia. Rudenį ir žiemą gyvatvorė būna graži savo baltomis uogomis.

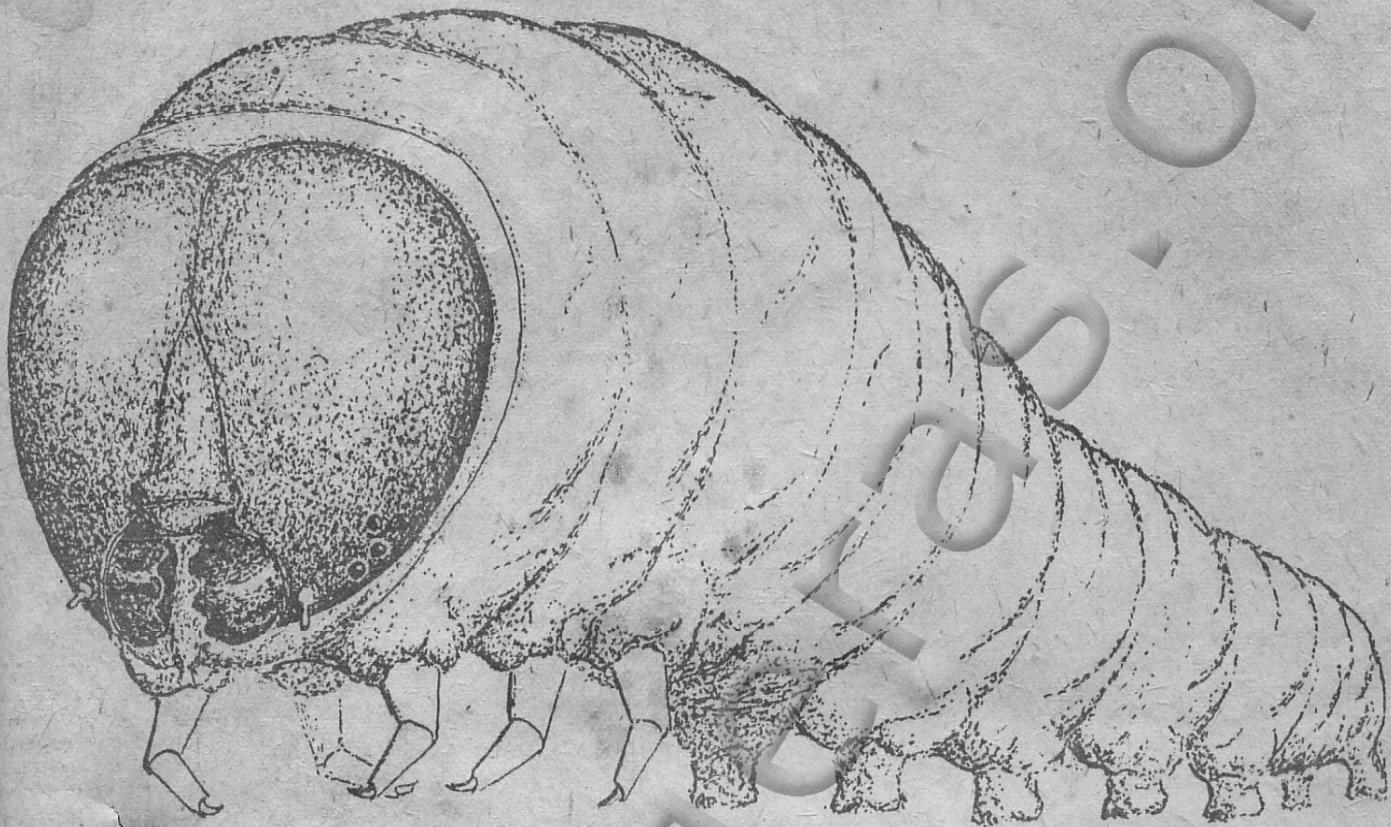
16. **Sausmedis** (*Lonicera*) naudojamas nekerpamoms ar mažai kerpamoms gyvatvorėms. Yra labai daug rūšių. Mažame pavėsyje gali augti.

17. **Spirėja** (*Spiraea*) pasižymi savo gražiais žiedais, tada dažnai naudojama mažai kerpamoms gyvatvorėms. Yra labai daug rūšių, bet visų rūšių spirėjos neišauga iš labai aukštus krūmus: dažnai būna apie 2 m aukštumo. Dirvai ypatingų reikalavimų nestato. Dažnai sodinamos saulėtose vietose.

18. **Vynmedis laukinis** (*Ampelopsis quinquefolia*) pats vienas gyvatvorės sudaryti negali, bet gali būti naudojamas sodinimui prie tvorų, reikalingu uždengti pastatų, pavėsinėms sudaryti iš pan. Auga greitai. Rudenį atrodo puošnai įvairiomis spalvomis nusidažiusiais lapais.

Kovokime su sodu ir daržu **KENKEJAI**

Preparatus kovai su sodu
ir daržu kenkėjais platina
„SODYBOS“ centras, jo sky-
riai ir poskyriai provincijoj

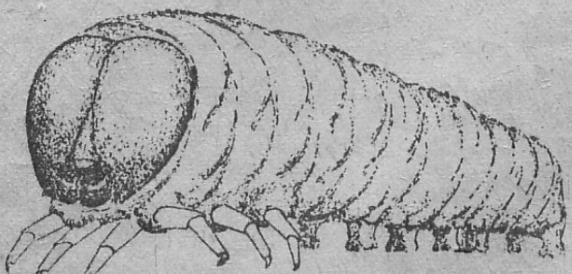

Foto V. Kranau